

**T.C.  
DOKUZ EYLÜL ÜNİVERSİTESİ  
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ  
AFET YÖNETİMİ ANABİLİM DALI  
AFET YÖNETİMİ PROGRAMI  
YÜKSEK LİSANS TEZİ**

**AFET KAYNAKLI ZORUNLU GÖÇLERİN  
SÜRDÜRÜLEBİLİRLİK ÜZERİNE ETKİLERİ**

**Said ALI NUR**

**Danışman**

**Doç. Dr. Gökhan TENİKLER**

**İZMİR – 2020**

## TEZ ONAY SAYFASI



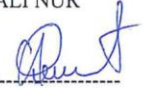
## YEMİN METNİ

Yüksek Lisans Tezi olarak sunduğum “Afet Kaynaklı Zorunlu Göçlerin Sürdürülebilirlik Üzerine Etkileri” adlı çalışmanı, tarafımdan, akademik kurallara ve etik değerlere uygun olarak yazıldığını ve yararlandığım eserlerin kaynakçada gösterilenlerden oluştuğunu, bunlara atıf yapılarak yararlanılmış olduğunu belirtir ve bunu onurumla doğrularım.

Tarih

06./09/2020

Said ALI NUR

İmza: 

## **ÖZET**

**Yüksek Lisans Tezi**

**Afet Kaynaklı Zorunlu Göçlerin Sürdürülebilirlik Üzerine Etkileri**

**Said Ali NUR**

**Dokuz Eylül Üniversitesi**

**Sosyal Bilimler Enstitüsü**

**Afet Yönetimi Anabilim Dalı**

**Afet Yönetimi Programı**

Afetler, toplumlar üzerinde niteliği ve kapsamı çoğu zaman öngörülemeyen ve beklenmedik etkiler yaratırken doğrudan ya da dolaylı biçimde nüfus hareketlerine de neden olabilmektedir. İnsanlık tarihinin önemli toplumsal olaylarından kabul edilebilecek göç olgusu, dünyada iki büyük savaşın yaşandığı son yüzyıllık süreçte kitlesel ve zorunlu şekillerde kendisini yeniden göstermiştir. Özellikle savaş ve çatışma bölgelerinden kaçarak güvende olacaklarını düşündükleri ülkelerde sığınma arayanların toplu nüfus hareketleri, göç alan toplumları da etkileyerek çeşitli önlemler almaya mecbur bırakmıştır. Bu kapsamda incelendiğinde afet sonrası zorunlu göçler sonrasında oluşan yeni toplumsal yapıların tam olarak yerleşebilmesi ve uyumlanabilmesi zaman isteyen sancılı bir süreçtir. Bu zorluklar göç koşulları ve göçmenlerin niteliklerine göre şekillenmektedir.

Zorunlu nedenler ile yer değiştirmek zorunda kalan geniş toplum kesimlerinin, yerleştikleri yeni bölgelerde ekonomik, toplumsal, kültürel niteliklerini ve alışkanlıklarını sürdürebilmelerine ilişkin potansiyel uyum sorunları yaşanmaktadır.

Bu tez çalışması yaşanan uyum sorunları ile yerleşilen bölgelerin yönetsel, ekonomik ve sosyo-kültürel temelli sürdürülebilirlik politikaları üzerine etkilerini, yaşanmış dünya örnekleri üzerinden geliştirilecek bir bakış açısıyla, değişen ve dönüşen afet yönetim stratejilerini de dikkate alarak günümüz koşullarında yeniden değerlendirmeyi amaçlamıştır.

**Anahtar Kelimeler: Afet, Göç, Zorunlu Göç, Sürdürülebilirlik, Güvenlik.**

**ABSTRACT**  
**Master's Thesis**  
**The Impacts of Disaster-Related Forced Migrations on Sustainability**

**Said Ali NUR**  
**Dokuz Eylül University**  
**Graduate School of Social Sciences**  
**Department of Disaster Administration**  
**Disaster Administration Program**

Disasters often have unpredictable and unexpected impacts on societies and can cause direct or indirect population movements. The phenomenon of migration, which can be accepted from the important social events of human history, has re-manifested itself in a massive and compulsory form in the last century of the two great wars. Collective population movements of those seeking asylum in countries where they think they will be safe by escaping from the war and conflict regions have also forced societies to receiving migration in order to take various measures. In this context, a painful process requires time to fully settle and adapt to the new social structures that have emerged following the post-disaster forced migration. These difficulties are shaped by the conditions of migration and the qualification of immigrants.

There are potential adaptation problems for large sections of the society, who have to change places due to compulsory reasons, to maintain their economic, social, cultural qualities and habits in the new regions where they settle. This thesis study aims to re-evaluate the effects of adaptation problems and settled regions on the administrative, economic and socio-cultural based sustainability policies with a perspective that will be developed through experienced world examples taking into account the changing and transforming disaster management strategies.

**Keywords: Disaster, Migration, Forced Migration, Sustainability, Security.**

# AFET KAYNAKLI ZORUNLU GÖÇLERİN SÜRDÜRÜLEBİLİRLİK ÜZERİNE ETKİLERİ

## İÇİNDEKİLER

|                  |      |
|------------------|------|
| TEZ ONAY SAYFASI | ii   |
| YEMİN METNİ      | iii  |
| ÖZET             | iv   |
| ABSTRACT         | v    |
| İÇİNDEKİLER      | vi   |
| KISALTMALAR      | x    |
| TABLolar LİSTESİ | xi   |
| ŞEKİLLER LİSTESİ | xiii |
| EKLER LİSTESİ    | xv   |
| GİRİŞ            | 1    |

## BİRİNCİ BÖLÜM KAVRAMSAL ÇERÇEVE

|                                                        |    |
|--------------------------------------------------------|----|
| 1.1. AFET KAVRAMI                                      | 3  |
| 1.1.1. Afet Türleri                                    | 4  |
| 1.1.1.1. Doğal Afetler                                 | 5  |
| 1.1.1.2. İnsan Kaynaklı Afetler (Antropojenik Afetler) | 5  |
| 1.1.2. Afet Yönetimi ve Aşamaları                      | 6  |
| 1.2. GÖÇ KAVRAMI                                       | 10 |
| 1.2.1. Göç Tipleri                                     | 11 |
| 1.2.1.1. İç Göç                                        | 11 |
| 1.2.1.2. Dış Göç                                       | 12 |
| 1.2.1.2.1. Sığınma Göçü                                | 12 |
| 1.2.1.2.2. Mübadele Göçü                               | 13 |
| 1.2.1.2.3. İş Göçü                                     | 13 |
| 1.2.1.2.4. Beyin Göçü                                  | 14 |

|                                                                  |    |
|------------------------------------------------------------------|----|
| 1.2.1.3. Mevsimlik Göç                                           | 16 |
| 1.2.1.4. Daimi Göç                                               | 16 |
| 1.2.1.5. İradi (Gönüllü) Göç                                     | 16 |
| 1.2.1.7. Kitle Göçü, Katıksız Göç ve Seçimli Göç                 | 17 |
| 1.3. GÖÇ KURAMLARI VE GÖÇÜN NEDENLERİ                            | 17 |
| 1.3.1. İtme-Çekme Kuramı                                         | 19 |
| 1.3.2. Merkez- Çevre Kuramı                                      | 22 |
| 1.3.3. Göç Sistemleri Kuramı                                     | 23 |
| 1.3.4. İlişkiler Ağı (Network) Kuramı                            | 23 |
| 1.4. DÜNYADA VE TÜRKİYE’DE GÖÇ HAREKETLERİ                       | 24 |
| 1.5. SÜRDÜRÜLEBİLİRLİK                                           | 28 |
| 1.5.1. Sürdürülebilirlik Kavramının Tanımları                    | 30 |
| 1.5.2. Sürdürülebilirlik Kavramının Tarihsel Gelişimi            | 31 |
| 1.5.3. Sürdürülebilir Kalkınma Tanımları                         | 35 |
| 1.5.3.1. Sürdürülebilir Kalkınmanın Farklı Boyutları ve İlkeleri | 37 |
| 1.5.3.1.1. Çevresel Boyut                                        | 37 |
| 1.5.3.1.2. Ekonomik Boyut                                        | 37 |
| 1.5.3.1.3. Sosyal Boyut                                          | 38 |

## İKİNCİ BÖLÜM

### ZORUNLU GÖÇLER VE SÜRDÜRÜLEBİLİRLİK

|                                                             |    |
|-------------------------------------------------------------|----|
| 2.1. YERİNDEN EDİLME VE YERİNDEN OLMA KAVRAMI               | 40 |
| 2.2. ZORUNLU GÖÇ ÇEŞİTLERİ                                  | 41 |
| 2.2.1. Doğal Afet Kaynaklı Zorunlu Göçler                   | 41 |
| 2.2.2. Kalkınma Projelerinden Dolayı Yapılan Zorunlu Göçler | 41 |
| 2.2.3. Savaşlar Nedeni ile Yapılan Zorunlu Göçler           | 42 |
| 2.2.4. Güvenlik Problemlerinden Kaynaklı Zorunlu Göçler     | 42 |
| 2.3. DÜNYADA ve TÜRKİYE’DEN ZORUNLU GÖÇ ÖRNEKLERİ           | 43 |
| 2.3.1 Dünyadan Zorunlu Göç Örnekleri                        | 43 |
| 2.3.2. Türkiye’de Zorunlu Göç Örnekleri                     | 45 |
| 2.4. ZORUNLU GÖÇLERİN SÜRDÜREBİLİRLİK ÜZERİNDEKİ ETKİLERİ   | 46 |

|                                                                                              |    |
|----------------------------------------------------------------------------------------------|----|
| 2.4.1. Ekonomik, Siyasi, Sosyo-Kültürel Bütünleşme                                           | 46 |
| 2.5. TÜRKİYE’DEKİ GÖÇMENLERİN YASAL STATÜLERİ                                                | 53 |
| 2.5.1. Uluslararası Koruma Statüsü                                                           | 53 |
| 2.5.2. Geçici Koruma Statüsü                                                                 | 56 |
| 2.6. TÜRKİYE’DE GEÇMİŞTEN GÜNÜMÜZE GÖÇMENLERE YAKLAŞIM<br>VE TÜRKİYE’DEKİ SOMALİLİ GÖÇMENLER | 57 |
| 2.6.1. Somali Hakkında Genel Bilgiler                                                        | 58 |
| 2.6.2. Türkiye’deki Somali Göçmenler                                                         | 61 |

### **ÜÇÜNCÜ BÖLÜM**

#### **ZORUNLU NEDENLERLE TÜRKİYE’YE GÖÇ EDEN SOMALİLİ GÖÇMENLER ÜZERİNE ARAŞTIRMA-ISPARTA ÖRNEĞİ**

|                                                                                                          |    |
|----------------------------------------------------------------------------------------------------------|----|
| 3.1. ARAŞTIRMANIN DESENİ                                                                                 | 63 |
| 3.2. ÇALIŞMA GRUBU                                                                                       | 63 |
| 3.3. VERİLERİN TOPLANMASI                                                                                | 71 |
| 3.4. VERİLERİN ANALİZİ                                                                                   | 72 |
| 3.5. ARAŞTIRMANIN BULGULARI                                                                              | 73 |
| 3.5.1. Göç ile Birlikte Geride Bırakılanlar                                                              | 75 |
| 3.5.2. Türkiye’ye Göç Etmeden Önceki Göç Deneyimleri                                                     | 76 |
| 3.5.3. Türkiye’yi Tercih Eden Kişiler                                                                    | 77 |
| 3.5.4. Türkiye’de Güvende Yaşama İlişkin Duygu Düzeyi                                                    | 78 |
| 3.5.5. Türkiye’de Kendilerini Yabancı Hissedip Hissetmemeye İlişkin Duygu<br>Düzeyi                      | 79 |
| 3.5.6. Adet, Gelenek ve Göreneklerini Göç Sonrasında Sürdürebilme<br>Durumu                              | 80 |
| 3.5.7. Gelenek ve Göreneklerini Yaşama Konusunda Dışlanma Durumu                                         | 81 |
| 3.5.8. Göçe Zorlayan Sebeplerin Ortadan Kalkması Halinde Türkiye’de<br>Kalmaya Devam Etme İsteklilikleri | 82 |
| 3.5.9. Türkiye’ye Göç Etmiş Olmaya Yönelik Memnuniyet Durumu                                             | 83 |
| 3.5.10. Uluslararası Koruma Kapsamında Alınan Destekler                                                  | 84 |

|                                                                                           |        |
|-------------------------------------------------------------------------------------------|--------|
| 3.5.11. Göçe Zorlayan Sebeplerin Ortadan Kalkması Halinde Ülkelerine Dönme İsteklilikleri | 85     |
| 3.5.12. Göçün Aile Bireylerine Etki Düzeyi                                                | 86     |
| 3.5.13. Göçün Yaşamları Üzerindeki Değişiklik Düzeyi                                      | 87     |
| 3.5.14. Göç öncesi ve Sonrası Yaşam Karşılaştırması                                       | 88     |
| 3.5.15. Göçe Zorlandıkları Etkenlerin Yokluğunda Yaşam Beklentilerinin Yönü               | 89     |
| <br>SONUÇ, TARTIŞMA VE ÖNERİLER                                                           | <br>90 |
| KAYNAKÇA                                                                                  | 96     |



## KISALTMALAR

|                |                                                         |
|----------------|---------------------------------------------------------|
| <b>ABD</b>     | Amerika Birleşik Devletleri                             |
| <b>AFAD</b>    | Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı                  |
| <b>BIST</b>    | Borsa İstanbul                                          |
| <b>BM</b>      | Birleşmiş Milletler                                     |
| <b>BMMYK</b>   | Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği       |
| <b>CIA</b>     | ABD Merkezî İstihbarat Teşkilatı                        |
| <b>EPA</b>     | Çevre Koruma Ajansı                                     |
| <b>ICOMOS</b>  | Uluslararası Anıtlar ve Sitler Konseyi                  |
| <b>IDMC</b>    | Ülke İçi Yerinden Edilme İzleme Merkezi                 |
| <b>IDP</b>     | Yerinden Edilmiş Kişi                                   |
| <b>IFRC</b>    | Uluslararası Kızılhaç ve Kızılay Dernekleri Federasyonu |
| <b>IOM</b>     | Birleşmiş Milletler Uluslararası Göç Örgütü             |
| <b>KHK</b>     | Kanun Hükmünde Kararname                                |
| <b>TÜBİTAK</b> | Türkiye Bilimsel ve Teknolojik Araştırma Kurumu         |
| <b>TÜİK</b>    | Türkiye İstatistik Kurumu                               |
| <b>UNCED</b>   | Birleşmiş Milletler Çevre ve Kalkınma Konferansı        |
| <b>UNDP</b>    | Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı                   |
| <b>UNDRR</b>   | Birleşmiş Milletler Afet Riskini Azaltma Ofisi          |
| <b>UNEP</b>    | Birleşmiş Milletler Çevre Programı                      |
| <b>UNESCO</b>  | Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Örgütü      |
| <b>UNHCR</b>   | Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği       |
| <b>WCED</b>    | Dünya Çevre ve Kalkınma Komisyonu                       |
| <b>YUKK</b>    | Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu                |

## TABLÖLAR LİSTESİ

|                                                                                                                             |       |
|-----------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|-------|
| <b>Tablo 1:</b> İtici ve Çekici Faktörlerle Göç                                                                             | s. 21 |
| <b>Tablo 2:</b> 1954-1966 Yılları Arası Türkiye Topraklarına Sığınan Ve Yerleşen Göçmenlerin Geldikleri Ükelere Göre Sayısı | s. 26 |
| <b>Tablo 3:</b> Göstergeler Özet Tablosu                                                                                    | s. 48 |
| <b>Tablo 4:</b> Temel Demografik Göstergeler, Somali, 1950-2050                                                             | s. 61 |
| <b>Tablo 5:</b> 1997-2018 Yıllar Arası Türkiye’de Bulunan Somalili Göçmen Sayısı                                            | s. 62 |
| <b>Tablo 6:</b> Katılımcıların Demografik Bilgileri                                                                         | s. 64 |
| <b>Tablo 7:</b> Katılımcıların Göç Edilen Ükelere Göre Dağılımı                                                             | s. 67 |
| <b>Tablo 8:</b> Katılımcıların Göç Etme Nedenlerine Göre Dağılımları                                                        | s. 68 |
| <b>Tablo 9:</b> Katılımcıların Göç Ettikleri Yıllara Göre Dağılımları                                                       | s. 68 |
| <b>Tablo 10:</b> Katılımcıların Birlikte Göç Ettikleri Kişilere Göre Dağılımları                                            | s. 69 |
| <b>Tablo 11:</b> Katılımcıların Göç Etmeden Önceki Mesleklerine Göre Dağılımları                                            | s. 69 |
| <b>Tablo 12:</b> Katılımcıların Göç Sonrası Geçim Kaynaklarına Göre Dağılımları                                             | s. 70 |
| <b>Tablo 13:</b> Katılımcıların Göç Öncesi Ve Göç Sonrası Oturdıkları Konutun Türlerine Göre Dağılımları                    | s. 70 |
| <b>Tablo 14:</b> Katılımcıların Göç Öncesi Oturdıkları Evlerin Mülkiyetine Göre Dağılımları                                 | s. 71 |
| <b>Tablo 15:</b> Araştırmanın Alt Problemleri Ve Temaları                                                                   | s. 73 |
| <b>Tablo 16:</b> Katılımcıların Göç Öncesi Yaşadıkları Yerde Nelerinin Kaldığına İlişkin Cevaplar                           | s. 75 |
| <b>Tablo 17:</b> Katılımcıların Türkiye’ye Gelmeden Önce Başka Yerlere Göç Edip Etmemelerine Göre Dağılımı                  | s. 76 |
| <b>Tablo 18:</b> Katılımcıların Göç Etme Tercihinde Bulunan Kişilere Göre Dağılımı                                          | s. 77 |
| <b>Tablo 19:</b> Katılımcıların Kendilerini Türkiye’de Güvende Hissetme Durumlarına Göre Dağılımı                           | s. 78 |
| <b>Tablo 20:</b> Katılımcıların Kendilerini Türkiye’de Yabancı Olduklarını Hissedip/Hissetmeme Durumlarına Göre Dağılımı    | s. 79 |

|                                                                                                                                                  |       |
|--------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|-------|
| <b>Tablo 21:</b> Katılımcıların Sahip Oldukları Adet, Gelenek Ve Görenekleri Göç Sonrasında Yaşamaya Devam Edip Etmeme Durumlarına Göre Dağılımı | s. 80 |
| <b>Tablo 22:</b> Katılımcıların Göç Sonrası Kültürlerinden/Geleneklerinden Dolayı Dışlanma Ve Dışlanmama Durumlarına Göre Dağılımı               | s. 81 |
| <b>Tablo 23:</b> Katılımcıların Yaşadıkları Durum Geçtiğinde Türkiye De Daimî Kalmak İsteyip/İstememelerine Göre Dağılımı                        | s. 82 |
| <b>Tablo 24:</b> Katılımcıların Genel Olarak Türkiye'ye Göç Etmekten Memnun Olup/Olmama Durumlarına Göre Dağılımı                                | s. 83 |
| <b>Tablo 25:</b> Katılımcıların Uluslararası Koruma Kapsamında Aldıkları Desteklere Göre Dağılımı                                                | s. 84 |
| <b>Tablo 26:</b> Katılımcıların Yaşadıkları Durum Geçtiğinde Ülkelerine Dönmek İsteyip İstememe Durumuna Göre Dağılımı                           | s. 85 |
| <b>Tablo 27:</b> Katılımcıların Göçün Ailelerinde En Çok Etkilediği Düşünülen Kişilere Göre Dağılımı                                             | s. 86 |
| <b>Tablo 28:</b> Katılımcıların Göçün Hayatlarında Neden Olduğu Değişikliklere Göre Dağılımı                                                     | s. 87 |
| <b>Tablo 29:</b> Katılımcıların Göç Etmeden Önceki Hayatlarını Şimdiki Hayatlarına Göre Değerlendirmelerine Göre Dağılımı                        | s. 88 |
| <b>Tablo 30:</b> Katılımcıların Göçe Zorlandıkları Etkenlerin Yokluğunda Nasıl Bir Yaşam Beklediklerine İlişkin Düşüncelerinin Dağılımı          | s. 89 |

## ŞEKİLLER LİSTESİ

|                                                                                                                   |       |
|-------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|-------|
| <b>Şekil 1:</b> Afet Yönetimi Aşamaları                                                                           | s. 8  |
| <b>Şekil 2:</b> Göç Alanındaki Köken Ve Hedef Faktörleri Ve Müdahale Engelleri                                    | s. 19 |
| <b>Şekil 3:</b> 1946-1960 Yılları Arasında Türkiye'ye Sığınanların Geldikleri<br>Ülkelere Göre Dağılımı Ve Sayısı | s. 26 |
| <b>Şekil 4:</b> 1970-2013 Yılları Arasında Afet Türüne Ve Coğrafyaya Göre Yer<br>Değişiklikleri                   | s. 39 |
| <b>Şekil 5:</b> Somali'nin Siyasi Haritası                                                                        | s. 59 |



## **EKLER LİSTESİ**

|                                                                |        |
|----------------------------------------------------------------|--------|
| <b>EK 1:</b> Etik Kurulu                                       | ek s.1 |
| <b>EK 2:</b> Göç İdaresi Genel Müdürlüğünden Veri Talep Yazısı | ek s.2 |
| <b>EK 3:</b> TÜİK Veri Talep Yazısı                            | ek s.3 |
| <b>EK 4:</b> Görüşme Formu                                     | ek s.5 |



## GİRİŞ

Tarih boyunca süregelen göçler, insanlığın ilerlemesi bakımından önemli derecede sonuçlara yol açmıştır; göç bazı zamanlarda toplumların yaşam tarzlarında önemli ölçüde değişiklikler meydana getirmiştir. Günümüzde ise dünyada ekonomik, sosyal ve kültürel alanlarda yaşanan hızlı değişim karşısında göçlerin takip ve değerlendirilmesi çok daha fazla önem kazanmıştır. Özellikle son birkaç yılda, içinde yaşadığımız coğrafyada, göç olgusu ve sonuçları daha fazla hissedilmiş ve günlük yaşam pratiğinde etkileri çok daha görünür hale gelmiştir.

Tarih boyunca insanların neden göç ettiklerine yönelik birçok çalışma yapılmış bir yerden bir yere hareket eğilimi konusunda bir teori ortaya atılmıştır. Yapılan çalışmalarda ise göç etme eğilimleri içerisinde genellikle “bireysel tercihler” ve “ekonomik” faktörlerin ağır bastığı gözlemlenmiştir. Söz konusu faktörler kişilerin gündelik yaşam koşulları ile ilişkilidir.

Bilindiği üzere insanlar yalnızca ekonomik ve bireysel açıdan göç etme eğilimine sahip değildir. Bazı göç nedenleri zorunlu koşullar altında ve aniden gelişebilmekte dolayısıyla bireylerin göçe yönelik tercihleri isteklilik olgusundan bağımsız bir şekilde ortaya çıkabilmektedir. “Zorunlu göç” olarak adlandırılan bu göçler tez çalışması kapsamında afet olgusu ile ilişkilendirilmektedir.

İfade edildiği üzere göçler, geçmişte olduğu gibi günümüzde de bir zorlayıcı sebebe bağlı olarak ortaya çıkabilmekte ve bireyleri, ekonomik nedenlerden bağımsız olarak ve kitlesel bir şekilde yer değiştirmeye zorlamaktadır. Günümüz dünyasında yaşanan gelişmelere paralel olarak artış eğiliminde olan zorunlu göç hareketleri, ekonomik ve bireysel faktörlü göçlerin doğurduğu sonuçlardan daha ağır sonuçlara neden olmakta ve bu durum kitlesel olarak göç etmek zorunda kalanlar kadar, bu göçü karşılamak zorunda kalan toplumları da derinden etkilemektedir.

Bu bağlamda göç türlerine yönelik çalışmalarda, “mültecilik”, “sığınmacılık” ve “kitlesel sığınma” kavramları da ön plana çıkmakta klasik yaklaşımların yanı sıra, farklı disiplinlere ait teorilerden de faydalanılması gerekliliğinin ortaya çıktığı değerlendirilmelidir. Bu kapsamda tez çalışmasında; genelde “göç”, özelde “kitlesel zorunlu göç” olguları sorun alanı olarak belirlenmekte ve esasen kitlesel zorunlu göçlerin; bugünkü nedenleri ve doğurdıkları sonuçlar bakımından ele alındığında,

afet yönetimi terminolojisi ve yaklaşımları ile çok yakın bir ilişki içerisinde olduğuna dikkat çekilmektedir.

Bu bakımdan, özellikle kitlesel sığınma konusundaki son gelişmeler, bu konudaki temel problemin etkin, verimli, bütünleşik ve stratejik bir yaklaşımla ele alınarak kurgulanmış bir göç yönetimi modelinin bulunmaması olduğunu göstermektedir. Bu yöndeki eksiklik, göç olgusunun sonuçları dikkate alındığında, toplumsal düzene yönelik tehditleri de beraberinde getirebilecek ölçütlere dönüşebilmektedir.

Afet kaynaklı zorunlu göçlerin sürdürülebilirlik üzerine etkilerinin incelendiği bu tez çalışması dört bölümden oluşmaktadır:

Birinci bölüm, tez başlığı ile ilgili kavramları açıklayan kavramsal çerçeve bölümüdür. Bu bölümde afet tanımı, afet türleri, afet yönetimi, göç tanımı, göç tipleri, göç kuramları ve teorik yaklaşımlarla göçün nedenlerine değinilerek, dünyada ve Türkiye’de göç hareketleri incelenmiştir. Sürdürülebilirlik ve sürdürülebilir kalkınma kavramlarına yönelik farklı tanımlara yer verilerek sürdürülebilirlik kavramının tarihsel gelişimi üzerinde durulmuştur.

Tezin ikinci bölümünde, zorunlu göç ve sürdürülebilirlik ilişkisi kurulmaktadır. Bu bölümde önce zorunlu göçlerin çeşitleri ve zorunlu göçlerin sürdürülebilirlik üzerinde etkileri Türkiye’de ve dünyadan örnekler verilerek ele alınmıştır. Daha sonra, Türkiye’deki göçmenlerin yasal statüleri ve çalışmanın evrenini oluşturan Türkiye’deki Somalili göçmenlerin durumu güncel veriler çerçevesinde değerlendirilmiştir.

Tezin üçüncü bölümü, yöntem bölümüdür. Bu bölümde araştırma deseni ve çalışma grubu hakkında bilgi verilmiştir.

Tezin son bölümü olan dördüncü bölüm ise bulgular bölümüdür. Bu bölümde araştırmanın alt problemleri ve temalar tanımlanarak alt problemlere ilişkin olarak gerçekleştirilen yarı yapılandırılmış görüşmeden elde edilen bulgular detaylı bir şekilde ortaya konmuştur.

## BİRİNCİ BÖLÜM

### KAVRAMSAL ÇERÇEVE

#### 1.1. AFET KAVRAMI

Afet kavramı, çeşitli şekillerde tanımlanabilmektedir. Dar kapsamlı bir tanım yapılması gerekirse afet; “yaşanmasıyla can ve mal kaybına neden olan durumların bütünü” şeklinde tanımlanabilir. Kapsamlı bir tanımlama yapılmak istenirse afet; *“Toplumun tamamı veya belli kesimleri için fiziksel, ekonomik ve sosyal kayıplar doğuran, normal hayatı ve insan faaliyetlerini durduran veya kesintiye uğratan doğal, teknolojik veya insan kaynaklı olaylar”* şeklinde 4 no’lu Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi’nde tanımlanmıştır.

Birleşmiş Milletler Afet Riskini Azaltma Ofisi’nin (UNDRR) tanımına göre “toplumun işleyişinin ciddi bir şekilde bozulmasına sebep olan, etkilenen toplumun yalnızca kendi kaynaklarını kullanarak başa çıkma yeteneğini aşan geniş çaplı insani, maddi veya çevresel kayıplara neden olan olaylar” afet olarak değerlendirilmektedir. Bu tanıma göre, sadece müdahale kapasitesini aşan olaylar afet olarak nitelendirilmektedir (Coppola, 2011).

Uluslararası Kızılhaç ve Kızılay Dernekleri Federasyonu’nun (IFRC,2020) tanımına göre afet; “tehlike, kırılganlık ve toplumun tehlike olaylarının olumsuz sonuçlarıyla başa çıkma kapasitesinin birleşimi”dir.

$$(ZARAR GÖREBİLİRLİK + TEHLİKE) / KAPASİTE = AFET$$

- **Zarar Görebilirlik:** İnsanların veya varlıkların, tehlikelerin etkilerine karşı duyarlılığını artıran fiziksel, sosyal, ekonomik ve çevresel faktörler veya süreçlerle belirlenen koşullardır.
- **Tehlike:** Can kaybına, yaralanmaya veya diğer sağlık etkilerine, maddi hasara, sosyal ve ekonomik bozulmaya veya çevresel bozulmaya neden olabilecek bir süreç, fenomen veya insan etkinliğidir.
- **Baş Çıkma Kapasitesi:** insanların mevcut olan tüm güçleri, nitelikleri ve kaynaklarını kullanarak olumsuz koşulları, riskleri veya afetleri yönetme

yeteneğidir. Başa çıkma kapasiteleri afet risklerinin azaltılmasına katkıda bulunmaktadır (UNDRR,2019).

Sosyal açıdan afet, sosyal bozulmaya neden olan ve sosyal müdahale gerektiren sosyal bir olgudur (Quarantelli, 1998:1). Afetler, toplumlarda sosyal bozulma ve fiziksel zarar içeren rutin olmayan olaylardır (Kreps 1998:34).

Afetler, beklenmedik bir biçimde ortaya çıkan doğal olayların sebebiyle oluşan ve insan kaynaklı oluşmuş olması sebebiyle iki ayrı grupta ele alınır: “İnsan Kaynaklı Afetler” ve “Doğal Afetler”.

İnsan faaliyetlerinin neden olduğu, kapsamlı can ve mal kaybının yaşandığı yangın, büyük kaza, patlamalar, kontrol altına alınamayan nükleer olaylar, savaşlar, ekonomik-politik ve dinî temelli eylemler gibi tehlike arz eden durumlar sonucunda oluşan afetler, insan kaynaklı afetleri oluşturur.

Doğal afetlerde ise öne çıkan ilk özellik doğal nedenlere bağlı olmasıdır. Ardından gelen özelliği ise can ve mal kaybına sebebiyet vermesi şeklindedir. Afeti, afet yapan ana özellikler temelde bu ikisidir. Farklı bir özellik ise beklenmedik bir anda gerçekleşmesidir. Ortaya çıkış süresi bakımından en kısa doğal afet, deprem olarak kabul görür. Süresi, yalnızca saniyeler ile kısıtlıdır. Süre bakımından daha uzun süren doğal afetler ise çölleşme, kuraklık, sel ve su baskınları ile fırtınalar aklı gelmektedir. Başladıktan sonra hiçbir şekilde engellenemeyişi de afetlerin bir başka özelliğidir (Şahin, 2011).

### **1.1.1. Afet Türleri**

Afetler kökeni, bölgesel kapsamı, görünüm şekli ve süresine göre çeşitli şekillerde sınıflandırılabilir. Bununla birlikte, en yaygın sınıflandırma doğal veya insan kaynaklı ayrımına dayanır (Bjorken, 2013).

#### **Kökenine göre sınıflandırma:**

- Doğal (deprem, sel, tsunami, fırtına...)
- İnsan kaynaklı (antropojenik) (patlamalar, nakliye kazaları...)

#### **Etki alanına göre sınıflandırma:**

- Yerel (heyelanlar, çığlar)
- Bölgesel (sel, kasırga)
- Ulusal (deprem, tsunami)

### **Ortaya Çıkış Hızına Göre Sınıflandırma:**

- Hızla gerçekleşen (tahmin edilmesi imkânsız olan beklenmedik afetler)
- Çok yavaş meydana gelen

### **Etki Süresine göre sınıflandırma:**

- Ani - saniye veya dakika süren
- Hızlı - saatler veya günler süren
- Birkaç ay süren

#### **1.1.1.1. Doğal Afetler**

Doğal afetler, iklimsel ve jeofiziksel durumların neden olduğu insan hayatı üzerinde güçlü yıkımlara sebep olan durumlar şeklinde anlamlandırılabilir (Aydiner, 2014: 15). Doğal afetler, doğal tehlikeler ve afete sebep olacak insan eylemlerinin karmaşık bir kombinasyonundan kaynaklanmaktadır (Blaikie ve diğerleri, 2014:4).

Doğal afetler, deprem, sel, heyelan, kuraklık, salgın hastalıklar, fırtına vb. şeklinde ortaya çıkar. Doğal şekilde oluşan afetlerde, insanların farklı tepkileri bu afetlerin verdikleri zararları büyütebilir. Ayrıca insan unsuru ile afetler daha fazla gerçekleşmektedir (Coppola, 2006: 39).

İnsanların yaşam alanlarına, ekonomik objelere ve yapılara yakın noktalarda gerçekleşen afetler, doğal çevredeki biyolojik, jeolojik, sismik, hidrolojik, iklimsel şartlar ve dönemlere bağlı gerçekleşebilmektedir (Janssen, 2010: 5). Doğal afetlerin oluşum sebebi insan olmasa da doğal afet sonucunda oluşan kötü durumlardan en çok insanlar etkilenmektedir. Doğal afetlerin sonucunda göç, ekonomik krizler ve yoksulluk gibi olgular önem kazanmaktadır.

#### **1.1.1.2. İnsan Kaynaklı Afetler (Antropojenik Afetler)**

Afetlere, sadece beklenmedik anda doğa kaynaklı yaşanan durumlar değil, insan aracılığıyla oluşan kazalar, teknolojiler de sebep teşkil edebilmektedir. Örneğin nükleer santrallerde yaşanan erimeler, uçak kazaları ilerleyen teknoloji ile karşımıza çıkan durumlardır. Afetler toplumun ve düzenin işleyişinde sıkıntılara, rutinin bozulmasına sebep olur. Afetler toplumun düzenini ve gelişimini sekteye uğratan olaylardır. Bunun yanında insan kaynaklı afetler savaş ve çatışmalara da yol açabilmektedir (Özcan, 2014: 11).

Teknoloji sebebiyle meydana gelen kazaların yanı sıra, yaşanan tüm savaşlar insan kaynaklı afetler kapsamında değerlendirilebilmektedir. Bu afetler yaşam ve mal kaybına sebep olmakta ve normal yaşam düzenini olumsuz etkilemektedir. Bu kapsamda değerlendirilen afetlerde, kişiler yaşamlarını sürdürdükleri çevrelerinden ayrılmak zorunda kalarak yeni yerleştikleri bölgelerde güç koşullarda destek ve yardıma muhtaç şekilde yaşayabilmektedir.

Teknolojik afetler, kişilerin, maddi kayıpların yanı sıra çevresel hasarlara da sebep olmaktadır. Teknoloji kaynaklı afetler, kimyasal saldırılardan, enerji kayıplarına, yazılımsal krizlerden, taşımacılık kazalarına kadar pek çok biçimde ortaya çıkabilmektedir. Bu kapsamda değerlendirilen afetler, teknolojik gelişmeler ile aynı doğrultuda olduğundan, insanlık için çok yeni bir olgu olmasına rağmen etki ve sonuçları günümüz koşullarında öngörülemez niteliktedir. Bu şekildeki afetlerin ön görülmesi güç olmakla birlikte, bunlara neden olan koşullar da tam bilinmemektedir. Örnek olarak birdenbire gerçekleşen bir doğal afet, teknolojik afetlere sebep olabilir. 2011 yılında Japonya’da gerçekleşen deprem ve tsunaminin ardından gerçekleşen nükleer kaza bu duruma örnek teşkil edebilmektedir. Teknoloji kaynaklı afetler, teknoloji olanaklarının gelişmesi ile zaman ilerledikçe farklı farklı türler kazanmaya ve daha kısa aralıklar ile görülmeye başlanmıştır (Coppola, 2006: 80).

### **1.1.2. Afet Yönetimi ve Aşamaları**

20. yüzyılın sonlarından bu yana, gerçekleşen afetlerden doğrudan etkilenen ulusal ve uluslararası örgütler afet anı ve sonrası için daha önemli çalışmalar yapmaya başlamıştır. Verimli bir afet yönetimi yaklaşımında, farklı görev ve sorumluluk tanımına sahip birimler arasında iletişim ve koordinasyonu sağlayacak kurumların varlığı önem kazanmaktadır. Aradaki iletişimi ve koordinasyonu sağlayacak olan kurumun yetki ve direnç sahibi olması gereklidir. İhtiyaç duyulan afet planlarının yapılması ve uygulamaya konulması bu kurumlar arasında sağlanacak koordinasyona bağlıdır (Karancı, 2013: 101). Türkiye’de bu koordinasyon, 2009 yılında kurulan Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı (AFAD) ile sağlanmaktadır.

Kasperson ve Pijawka (1985:8) tarafından yapılan ve ilk afet yönetimi tanımlarından biri özelliğine sahip tanıma göre Afet yönetimi, “toplumun kendisinin tehlikeler hakkında bilgilendirildiği, onlar hakkında neler yapılacağına karar verildiği ve onları kontrol etmek veya etkilerini hafifletmek için önlemler uyguladığı maksatlı faaliyetlerin bütünü” dür.

Uluslararası Kızılhaç ve Kızılay Dernekleri Federasyonu (IFRC)’nun tanımına göre, afet yönetimi; afetlerde var olan kaynakların ve sorumlulukların idare edilmesidir. Özellikle olası bir afet gerçekleşmeden önce oluşturulan tüm çabalar, afet anında organize olmak ve afet ardından hayatın tekrardan inşa edilmesi gibi durumlarla afetin olumsuz sonuçlarını ortadan kaldırmayı veya olabilecek en asgari düzeyde tutmayı hedeflemektedir.

Kamu yönetimi bakış açısıyla afet yönetimi bir bütün olarak değerlendirildiğinde, “*Afet Yönetimi: riskli alan ve konuların tespiti; doğal, teknolojik, sosyal, beşeri, politik koşulların kontrolü; rasyonel plan, politika ve yöntemlerin geliştirilmesinin sağlanması; karar alıcı ve uygulayıcıların eğitimi dâhil, her detayın düşünülerek yönlendirilmesi, farkındalığın artırılması ve bir kültür olarak benimsetilmesi ile ilgili yönetimde “planlamadan kontrole” kadar olan süreci kapsayan, merkezinde kamu yönetiminin yer aldığı, disiplinlerarası bir çalışmadır*” (Karaman,2017:3)

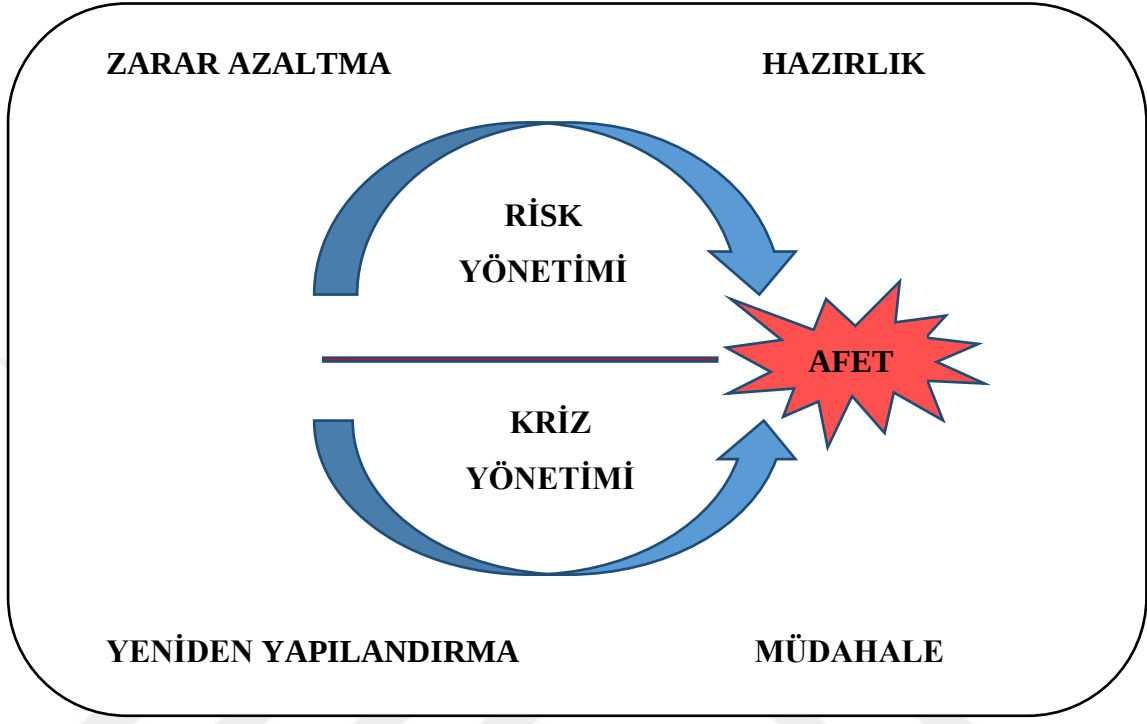
Bütün afetler, şiddet seviyesi, gerçekleşme alanı ve zamanı ile yaşandığı coğrafyanın zarara açık olma durumlarına göre farklılıklar oluşturmaktadır (Tanyaş, 2019: 12). Afet yönetimi dönüşümsel bir sürece tabiidir. Belirli aşamalardan meydana gelmektedir. Bu aşamalar;

- Zarar azaltma,
- Hazırlık,
- Müdahale,
- Yeniden yapılandırma, şeklinde ifade edilmektedir.

Bu döngüde herhangi bir aşamanın bitimiyle, diğer bir aşamaya geçilmektedir. Geçiş her zaman bu şekilde gerçekleşmeyebilir, istisnai zamanlarda aynı anda iki aşama yaşanabilir. Afet yönetiminde farklı aşamalar, eş zamanlı yürütülebilmelidir. Kriz anlarında verilen kararların doğru ve hızlı alınması ile etkililik artabilmektedir. Uyarıların erken zamanda alınması, zarar düzeyinin asgari

seviyede tutulması ve gerçekleşebilecek afetlerin öngörülüp gerçekleşmeden müdahale edilmesini sağlayabilir.

**Şekil 1.** Afet Yönetimi Aşamaları



Afet sonrası etkin müdahale ve yeniden inşa süreçlerine odaklanmak afet yönetiminin başarılı olarak değerlendirilmesi için yeterli değildir. Afet gerçekleşmeden yapılan etkin hazırlıklar ve zararı asgari düzeyde tutma çalışmaları olmadan afet yönetiminin bütünsel tavrını oluşturmak mümkün değildir.

Marmara Bölgesi'nde bulunan İzmit ve Düzce şehirlerinde geçmişte yaşanmış depremler afet yönetimi bağlamında yeni bir şerit oluşturulmasına neden olmuştur (Tanyaş, 2013: 5). Uluslararası platformlarda afet yönetimi çalışmalarında, afete olay anında veya sonrasında müdahale hazırlıklarına yoğunlaşmaktan öte riski asgari seviyeye çekmek adına hazırlıklar ön plana çıkmıştır.

Afet yönetimi, afet risklerinin meydana çıkarılmasına, bu risklerin ortadan kaldırılması veya gerçekleşebilecek olumsuzlukların asgari seviyeye indirilmesi çabalarını kapsamaktadır. Afet yönetiminde, etkin müdahaleyi önemseyen, geçmiş deneyimlerin gözden geçirilmesiyle mevcut sistemi iyileştirmeyi amaçlayan bir yönetim anlayışı ve disiplin konusudur. Örneğin, Afet yönetiminde olumsuzlukları

ve riski asgari seviyeye çekmek noktasında kamu yönetimlerine uzun vadeli verimli sonuçlar sağlayacak ve önemli maddi kaynak oluşturacak yollar deprem özelinde aşağıdaki şekilde özetlenebilir (Petal, 2009: 290):

- Gerçekleşebilecek depremlerin sonuçları gözden geçirilerek şehir, bölge ve arazi plan taslaklarının hazırlanması,
- Üstyapıların ve altyapıların depreme karşı dirençli şekilde yapılması,
- Var olan yapıların depreme dirençli hale dönüştürülmesi,
- Depremi oluşturacağı zararlar için önlemlerin alınması ve bir plan çerçevesinde çalışmaların organize edilmesi,
- Afet ardından gerçekleşecek acil yardım, arama-kurtarma ve enkaz çalışmalarının tümünün önceden organize edilmesi
- Tahliyelerin sistemli bir şekilde gerçekleştirilmesi, acil toplanma alanlarının belirlenmesi ve geçici barınma yerlerinin hazırlanması.

Kamu yöneticilerinin yetki alanlarına ilişkin donanımına sahip olmalarının yanı sıra afetlerin insanlar üzerinde yaratacağı sosyal etkiler konusunda da yeterli deneyime sahip olması verimli bir afet yönetimi için büyük önem arz etmektedir.

4 No'lu Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi'nde yer alan hükümlere göre Türkiye'de göç ve afet ile ilgili çalışmalar İçişleri Bakanlığı'na bağlıdır. İçişleri Bakanlığı'nda yer alan Göç İdaresi Müdürlüğü "Göç alanına ilişkin politika ve stratejileri uygulamak, bu konularla ilgili kurum ve kuruluşlar arasında koordinasyonu sağlamak, yabancıların Türkiye'ye giriş ve Türkiye'de kalışları, Türkiye'den çıkışları ve sınır dışı edilmeleri, uluslararası koruma, geçici koruma ve insan ticareti mağdurlarının korunmasıyla ilgili iş ve işlemleri yürütmek üzere" görevlidir. Yine İçişleri Bakanlığı'na bağlı olan ve Türkiye'nin mevcut afet yönetiminden sorumlu kurum olan Afet Ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı (AFAD) "afet ve acil durumlar ile sivil savunmaya ilişkin hizmetlerin ülke düzeyinde etkin bir şekilde gerçekleştirilmesi için gerekli önlemlerin alınması ve olayların meydana gelmesinden önce hazırlık ve risk azaltma, olay sırasında yapılacak müdahale ve olay sonrasında gerçekleştirilecek iyileştirme çalışmalarını yürüten kurum ve kuruluşlar arasında koordinasyonun sağlanması, yurt içinde ve yurt dışında

insani yardım operasyonlarının yapılması ve koordine edilmesi ile bu konularda politika önerilerinin geliştirilmesi ve uygulanması” konularında görevlidir.

## 1.2. GÖÇ KAVRAMI

Göç, bir yerden başka yere gitme, bir yere taşınma işidir. Göç kelimesinin İngilizce karşılığı “migration” ise Latince kökenli taşınma (migrationem) kelimesinden türemiştir.(Online Etymology Dictionary, 2020)

Türk Dil Kurumu Sözlüğü göçü “bireylerin veya grupların bir ülkeden diğerine veya bir ikamet yerinden diğerine ekonomik, sosyal veya politik nedenlerle taşınması eylemi” olarak tanımlamaktadır. Ansiklopedi Britania insan göçünü “bir birey veya grubun kalıcı ikamet değişikliği” olarak tanımlar. Perruchoud ve Redpath-Cross, göçü bir kişinin hareketi veya uluslararası bir sınır ötesi veya bir Devlet dâhilinde bir grup insanın hareketi olarak tanımlar. Göç olgusu, uzunluğu, bileşimi ve sebepleri ne olursa olsun, her yönden insan hareketini barındıran bir nüfus hareketidir; mültecilerin, yerlerinden edilmiş kişilerin, ekonomik göçmenlerin ve aile birleşimi de dâhil olmak üzere başka amaçlarla hareket eden kişilerin göçlerini içerir. Lee (1966: 49), göçü “kalıcı veya yarı kalıcı bir ikamet değişikliği” olarak tanımlamıştır. Sınır geçişlerinin büyük çoğunluğu göç anlamına gelmemektedir. Göç, bir süreliğine ikametgâh yerinin değiştirilmesi anlamına da gelmektedir (Castles, 2000: 270).

“En eski zamanlardan beri insanlık hareket halindeydi” ve göç modern dünyanın şekillenmesinde çok önemli bir faktör olmaktadır.

“Tarih boyunca uygarlıkların gelişmesinde halkların dünyanın farklı bölgelerine göçü önemli olmuştur” (Mabee, 2009: 113).

“İnsanlar ya yeni ufuklar keşfetmeye ya hayatta kalmak için ya da daha iyi geçim kaynakları aramak için harekete geçti ya da zulüm yüzünden hareket etmeye zorlandılar” (Koser, 2010: 308). “Göçün en belirgin nedeni, farklı bölgeler arasında gelir, istihdam ve sosyal refah düzeylerindeki eşitsizliktir” (Castles, 2000: 272). Göçebeliğin medeniyetin temeli olduğunu düşünen İbni Haldun (Mansoor ve Quillin, 2006: 277), göçü, göçebelik kent yaşamından önce geldiği için medeniyetin ön şartı olarak görmektedir. Onun için göçebelerin hayatta kalmak ve gelir elde etmek için

sık sık hareket etmesi gerekmektedir. Yeterli gelire sahip olduklarında şehirlere yerleşip medeni hale gelmektedirler.

### **1.2.1. Göç Tipleri**

#### **1.2.1.1. İç Göç**

İç göç kavramı ülke içinde oluşan nüfusun hareketliliğini oluşturmaktadır. İç göç, ülke içindeki az gelişmiş bölgelerden gelişmiş ya da gelişmekte olan bölgelere veya köyden şehre doğru söz konusu olur.

Gelişmişlik düzeyine bakıldığında gelişmiş ülkelerde iç göç olgusu sanayi devrimi ile meydana gelmiş bulunmaktadır. Gelişmişlik düzeyi az olan ülkelerde ise II. Dünya Savaşı'nın ardından sanayileşme arzusu ile meydana gelmiştir (Uysal, 2011: 198). Göç sürecinin kentlerde yarattığı sorunlar nedeniyle göç eden insanların yoksullaşmışlardır (Bostan, 2017: 12).

İç göçler genellikle aşağıdaki kapsamda sınıflandırılmaktadır:

#### **1948'de Amerikalı sosyolog Lynn Smith iç göçleri:**

- Kırlardan şehirlere
- Şehirlerden kırlara
- Bir eyaletten başka eyalete
- Kırdan kıra
- Şehirden şehre şeklinde sınıflandırmıştır.

#### **Tümer Tekin ise iç göçleri:**

- Kırdan kente
- Kırdan kıra
- Kentten kente şeklinde sınıflandırmıştır (Tümertekin, 1968).

Tümer Tekin'e göre kırdan kente göçler çoğunlukla kırlardaki mevcut geçim şartlarının (iklim şartları, toprak azlığı ve mülkiyet rejimi vb.) güçlüğüne karşılık kentsel yerleşmelerin, özellikle geçim şartları bakımından sunduğu avantaj ve cazibelerinden kaynaklanmaktadır. Diğer yandan istisnai de olsa varlıklı kır nüfusundan kente göç edenlere de rastlanabilir. Kırdan kıra, yani ziraat sahalarından

ziraat sahalarına olan göçler, esas itibariyle ziraata açılacak geniş sahalara sahip yerlerde, sulama vb. tarım için ayrılabilir imkânların daha iyi olduğu yerlere doğru gerçekleşir. Üçüncü tip göçler ise ancak gelişmiş ülkelerde meydana gelebilecek, değişik sebeplere binaen gerçekleşen göç tipidir.

#### **1.2.1.2. Dış Göç**

İnsanların bir ülkeden başka bir ülkeye, çalışma, yerleşme veya barınma amacıyla gerçekleştirdikleri nüfus hareketlerine dış göç denilmektedir.

Burada yapılan başka bir ülke tercihinin arkasında yatan temel faktörler ise; itici sebeplerin iticilik özelliklerinin çok güçlü olmaları ve bunun yanında da çekici sebeplerin, ülke içindeki benzer özelliklere sahip alanların çekici sebeplerine göre daha avantajlı olmalarıdır. Yoksa zaten köyünden, memleketinden yeni ayrılmış bir insanın, çok uzaklara ve büyük ölçüde yabancı olduğu bir yaşam ortamına gitmeyi kolay kolay kabul etmesi pek akıllıca değildir.

Dış göç sınıflandırmalarında genellikle aşağıdaki faktörler öne çıkmaktadır:

- Savaşlar, etnik-dini-siyasi baskılar, doğal afetler, sınırların değişmesi vb. gerekçelerle yapılan sığınma göçleri,
- İki ülke arasında yapılmış olan antlaşmalar gereği yapılan karşılıklı nüfus değişimi (mübadele göçü),
- Ülkesinde yeterince iş imkânı bulamayan kişilerin, özellikle gelişmiş ülkelerin istihdam açığını gidermek amacıyla aradığı işçi ihtiyacını karşılayacak şekilde düzenlediği imkânlardan yararlanma ve çalışma maksatlı yapılan iş göçü,
- Bir ülkenin eğitilmiş ve kalifiye sayılabilecek düzeydeki insanların; uygun çalışma ortamı bulamama, ekonomik açıdan tatmin edilememe veya teknolojik alt yapıların çalışma açısından yetersiz olması gibi çeşitli nedenlerle, başka ülkelere göç etmeleri suretiyle gerçekleşen beyin göçüdür.

##### **1.2.1.2.1. Sığınma Göçü**

Savaşlar, iç karışıklıklar, etnik-dini-siyasi baskılar, doğal afetler, sınırların değişmesi, açlık-kıtlık veya ekonomik durumun çok kötü olması gibi çeşitli

gerekçelerle, insanların komşu veya komşu olmayan başka bir ülkeye sığınma amacıyla gerçekleştirdikleri göçlere sığınma göçü denir. Sığınma göçlerindeki en etkili faktörler, terk edilen ülkedeki itici faktörlerdir.

Tüm dünyada olduğu gibi Türkiye’de de sığınma göçü örneklerine rastlamak mümkündür. I. Dünya Savaşı ve Kurtuluş savaşı sonrasında, Osmanlı İmparatorluğu’nun kaybettiği topraklarda kalan yüz binlerce insan Türkiye Cumhuriyeti Devleti’ne sığınmıştır. Yine II. Dünya Savaşı sonrasında, Avrupa’daki Nazi zulmünden kaçan binlerce Yahudi, Filistin’e göç etmiştir. 1989 yılındaki Bulgar zulmü nedeniyle bu ülkede yaşayan on binlerce soydaşımız, Türkiye’ye sığınmak zorunda kalmıştır. Yine 1990’lı yıllarda meydana gelen Körfez Savaşı sırasında Irak’ta uygulanan etnik- siyasi baskılardan dolayı, birçok insan Türkiye’ye sığınmak zorunda kalmıştır.

#### **1.2.1.2.2. Mübadele Göçü**

Bir antlaşmaya bağlı olarak iki ülke arasında belli nüfus gruplarının karşılıklı olarak yer değişimi yapmasına mübadele yani değişim göçü adı verilmektedir. Örnek olarak Kurtuluş Savaşı’nın ardından yapılmış olan antlaşma ile Türkiye’de ikamet eden Rumlar ile Yunanistan’daki Türkler arasında bir mübadele göçü yaşanmıştır. 30 Ocak 1923’te Türkiye ve Yunanistan’ın Lozan’da imzaladığı “Türk-Yunan Nüfus Mübadelesi’ne İlişkin Sözleşme ve Protokolü” nün birinci maddesi şöyledir:

*“Türk topraklarında yerleşmiş Rum Ortodoks dininden Türk uyruklarıyla, Yunan topraklarında yerleşmiş Müslüman dininden Yunan uyruklarının, 1 Mayıs 1923 tarihinden başlayarak, zorunlu mübadelesine girişilecektir. Bu kimselerden hiç biri, Türk Hükümetinin izni olmadıkça Türkiye’ye ya da Yunan Hükümetinin izni olmadıkça Yunanistan’a dönerek orada yerleşemeyecektir”.*

#### **1.2.1.2.3. İş Göçü**

Ekonomik ilerlemenin yavaş olduğu ülkelerdeki sınırlı istihdam fırsatları, yüksek istihdam imkânlarına sahip ülkelere göçü zorlamaktadır. İş bulma sorununu aşmayı amaçlayan göç, işe göç olarak adlandırılmaktadır. İş göçleri mevsimsel ve sürekli olabilmektedir.

İkinci Dünya Savaşı'nın ardından kalkınma hareketi içerisinde bulunan Almanya, Fransa, Belçika, Avustralya, Hollanda gibi ülkeler kalkınma hareketinin yetersiz kaldığı durumlarda diğer yabancı ülkelere işgücü talebinde bulunmuşlardır. 1952 yılında Federal Almanya diğer ülkelere işçi desteği olarak yabancı uyruklu işçi alımı ile kalkınma çabalarını desteklemiştir. Benzer şekilde diğer ülkeler de Almanya'yı örnek alarak yabancı uyruklu işçi alımları gerçekleştirmişlerdir.

“Türkiye’den Avrupa ülkelerine yönelik ilk işgücü göçü 1958–1961 yılları arasında yaşanmıştır. Bu yıllarda ilk olarak bazı uzmanlar, stajyer olarak Almanya’ya gönderilmiştir. Ancak, bu yıllarda göç çok sınırlı kalmıştır. Türkiye’nin Batı Avrupa’ya yönelik asıl iş gücü göçü kervanına katılması 1960’lı yılların başında olmuştur. 1961 yılında Almanya ile yapılan işgücü göçü anlaşmasından sonra, diğer ülkelerle de peş peşe aynı içerikli anlaşmaların yapıldığını görmekteyiz.” (Mutluer;2003: 163).

1980'lere kadar devam eden bu işgücü göçünde yaklaşık 1.3 milyon işçi gelişmiş ülkelere göç etmişlerdir. Bu yıllardan sonra göç olayları hem sayısal hem de uzamsal olarak değişmiştir. Batı Avrupa ülkeleri işe alımları durdurdukça göçün yönü de değişmiştir. 1980'lerden sonra altyapı ve inşaat hizmetlerine yönelik göçler Orta Doğu'daki S. Arabistan, Libya, Ürdün ve Kuveyt gibi Arap ülkelere dönerken, 1990'larda işçiler Bağımsız Devletler Topluluğu'na göç etmişlerdir.

Yurtdışındaki Türk işçilerinin ülke ekonomisine büyük katkıları olmuş, kazandıkları parayı Türkiye’ye göndererek, Türkiye’nin döviz açısından en önemli gelir kaynaklarından birini oluşturmuşlardır. Yine 2000’li yıllara kadar Türkiye’nin dış ticaretinin yaklaşık %20’sine gurbetçi dediğimiz bu vatandaşlarımız katkı sağlamıştır.

#### **1.2.1.2.4. Beyin Göçü**

Bir ülkenin eğitilmiş ve kalifiye sayılabilecek düzeydeki insanların; uygun çalışma ortamı bulamama, ekonomik açıdan tatmin edilememe veya teknolojik alt yapıların çalışma açısından yetersiz olması gibi çeşitli nedenlerle, başka ülkelere göç etmelerine beyin göçü denilmektedir. Beyin göçünü, basit bir anlatımla, “genellikle

az gelişmiş ülkelerin nitelikli kişilerinin, gelişmiş ülkelere göç etmesidir” şeklinde de tanımlayabiliriz. Beyin göçüne, İstanbul’un fethi ile Avrupa’ya giden bilim adamlarından tutun, Nazi Almanyası’ndan ABD’ye göç eden bilim adamlarına kadar birçok örnek vermek mümkündür.

Gelişmiş ülkeler, ülkelere göç etmiş olan doktorların, mühendislerin, bilim insanlarının ve diğer uzmanların eğitimleri için yaptıkları yatırımlar ve harcamalar oldukça yüksektir. Buna karşılık göç etmiş olan bu insanların ülkelerinde kalkınma programlarına yapılan yatırımlar ve harcamalar oldukça düşüktür. Bu bağlamda, beyin göçü göç veren ülkeler açısından en büyük kayıp olarak kabul edilmektedir. Çünkü insan kaynağının oluşması için bir çalışma yapılmadığı gibi yapılan çalışmaların yetersizliğinden dolayı insanlar göç etmek durumunda kalmaktadırlar. Bu durum da göç veren ülkeleri uzun vadede geriye götüren önemli bir faktördür. Gelişmiş ülkelerin eğitime yaptığı yatırım ve az gelişmiş ülkelerin eğitime olan harcamalarının yetersiz olması sonucunda ülkeler arasındaki kalkınma farklılıklarında bir artışa neden olmaktadır. Beyin göçü ile nitelikli insan kaynağını kaybeden gelişmekte olan ülkelerin gelişimi de yavaşlamaktadır. Özellikle 1960’lardan beri artış gösteren beyin göçünün başlıca nedenleri olarak:

- Sanayileşmiş ülkeler tarafından ödenen yüksek ücretler,
- Çalışma koşullarında kolaylık, teknoloji ve gelişmelerden en iyi şekilde yararlanma imkânlarının varlığı,
- Göç veren ülkelerdeki iyi eğitilmiş kişilerin kendi alanlarında uygun pozisyon bulma veya kariyer yapma fırsatına sahip olmadıkları gösterilebilir.

İnsanlar genellikle ekonomik, profesyonel, eğitsel veya akademik nedenlerle başka bir ülkeye göç etmektedir. Beyin göçünün çekiciliği çoğunlukla kişinin kendi ülkesinde istediği başarı ve yetkinliğe sahip olup olmadığına bağlıdır. İyi ücret ve iyi kariyer fırsatları elde edilememesi talebin diğer ülkelere kaymasının en önemli nedenleri arasındadır. Yüksek yaşam standardı, bilimsel mükemmellik, sosyal demokrasi ve terfi olasılığı insanları beyin göçüne teşvik eden nedenler arasındadır.

### **1.2.1.3. Mevsimlik Göç**

Bireylerin ve grupların, başka bir yerde çalışma, tatil yapma, seyahat etme, dinlenme gibi nedenlerle yılın belirli zamanlarında göç ettikleri yerlerde belirli bir süre içinde yaşamaları mevsimsel göç olarak ifade edilmektedir (Koçak ve diğerleri, 2012: 167). Mevsimsel göç hareketleri uzun vadeli bir uzlaştırma amacına yönelik olmadığından, bu göç olayında sosyal değişiklikler veya nüfusta herhangi bir değişiklik meydana gelmemektedir (Ersin ve diğerleri, 2016: 211). Ancak bu göç hareketlerinde sürecin kısa olması, göç alan ve göç veren ülkelerde bazı sorunların ortaya çıkmasını engellememektedir. Mevsimsel göçlerde olumlu ve olumsuz etkiler, göç alan ve göç veren bölgelerde daha çok ekonomik çerçevede gözlenmektedir. Göç alan bölgelerdeki olumlu etki genel anlamda daha fazla istihdam sağlamanın yanı sıra, daha fazla ekonomik alan açmak, göçmen nüfusun gittiği yerlerde sermaye fırsatlarının kullanılması yönündedir.

### **1.2.1.4. Daimi Göç**

Daimi göç, göç amacıyla gidilmesi hedeflenen yere bir süreliğine değil tamamen yerleşmek amacıyla gidilmesi anlamına gelmektedir. Göç edenlerin önemli bir bölümü göç ettikleri bölgeye uyum sorunu yaşarken o yerin kültürel ve sosyal olaylarına hâkim olmakta güçlük çekebilmektedirler (Koçak, Terzi, 2012: 170).

### **1.2.1.5. İradi (Gönüllü) Göç**

Zaman içinde yayılan ve sürdürülebilir bir tür olarak iradi (gönüllü) göçün ekonomik, politik ve sosyal yansıması, doğal afetler veya savaş, terör, sürgün gibi güvenlik endişeleri nedeniyle zorunlu göçün yansımasından farklıdır (Çobanoğlu, 1996: 12). Bu göç türünde daha iyi bir yaşama sahip olma arzusu görülmektedir. Daha iyi bir yaşam için göç edenlerin ekonomik sebepleri, göçün belirleyici faktörü olarak temellendirilebilir.

### **1.2.1.6. Zorunlu Göç**

Zorunlu göç, bir kişinin veya grubun yerleşik bulunduğu bölgelerden istem dışı veya zorla hareket ettirilmesidir. Bu hareket, doğal afetler, toplumsal şiddet,

etnisite, bireysel veya grup zulmü, iç savaşlar, sınır dışı etme ve nüfus mübadelesi gibi çeşitli faktörlerden kaynaklanabilmektedir (UNHCR,2014). Farklı bir ifade ile zorunlu göç, çatışma, genel şiddet veya insan hakları ihlallerinin sonucu olarak insanların zorla yerinden edilmesidir. Zorla yerinden edilmiş bir kişi "zorunlu göçmen", "yerinden edilmiş kişi (Displaced Person-DP)" veya kendi ülkesinde yerinden edilmişse "ülke içinde yerinden edilmiş kişi (Internally Displaced Person IDP)" olarak ifade edilmektedir. Bazı yerinden edilmiş kişiler mülteci olarak kabul edilmekle birlikte, ikinci terim özellikle yasal olarak tanımlanmış koruma alan ve ikamet ettikleri ülke ve / veya uluslararası kuruluşlar tarafından tanınan yerinden edilmiş kişileri ifade eder (Abel,2019).

#### **1.2.1.7. Kitle Göçü, Katıksız Göç ve Seçimli Göç**

Kitle göçü bir topluluğun ya da bir kitlenin göç amaçlı yer değiştirmesi durumudur. Kitle göçünün nedeni genellikle doğal afetler ve savaşlar olabilmektedir.

Katıksız göç demek bir ülkenin belli zamanlarda ve belli bir dönemde almış olduğu ve vermiş olduğu göç oranları arasındaki farktır. Göç alma ve göç verme arasındaki bu farkın çoğalması ile meydana gelen olaya “net giriş”, farkın düşmesi ile meydana gelen durum ise “net çıkış” diye adlandırılmıştır.

Seçimli göç ise ülkelerin kendi bölgelerine göç etmek isteyen insanları ayırt etme durumudur. Bu ülkeler göç edecek insanlarda bazı kriterler aramakta ve bu kriterlere uygun olmayan kişileri ülkelere kabul etmemektedir.

### **1.3. GÖÇ KURAMLARI VE GÖÇÜN NEDENLERİ**

Karmaşık tarafları olan bir durum olarak göç konusunda çevresel bir benzeşme yapılmaması, göçün yaşanmasının bilimsel olarak yeteri kadar açıklanamamasına neden olmuştur (Yalçın, 2004). Göç etmenin hangi nedenlerden kaynaklandığının bilinmesi göçe iten politikaların belirlenebilmesi için önem taşımaktadır (Çobanoğlu, 1996: 667). Farklı göç durumlarına mecbur kalan göçmenler, ekonomik varlıklarını ve etkili siyasal kimliklerinin varlığını sürdürebilmelerini sağlayan haklara sahiptirler. Ancak bu haklarının olduğunu geç fark eden göçmenler de bulunmaktadır. Bunun sebebi ise kişilerin isteklerine bağlı

olarak gönüllülük adı altında göç edenin iradesi önemsenmeden gerçekleşen göçlerin olmasıdır (Bayraktar, 2017: 1679).

Göç gerçekleşmeden farklı kültürlerden olan insanların aynı alanı kullanarak birbirleriyle iletişim kurmaları mümkün değildir. Dolayısıyla bu durumun açıklanabilirliği için göç ile alakalı teorik yaklaşımlara önem vermek gerekmektedir (Yalçın, 2004: 95). Bu sebeple göç unsurunun sürekli bir şekilde kendini yenileyen bir yapı olması engeline karşılık (Çağlayan, 2006: 68), yine de göçün farklı taraflarının, boyutlarının daha da iyi anlaşılır hale gelmesine destek olan farklı bilimsel açıklamalardan söz edilebilmektedir (Bayraktar, 2017: 1682).

Göç ile ilgili olarak yakın zamanda yapılan çalışmalar göstermektedir ki, göç olgusunun günümüzde tek bir kuram ile izah edilmesi mümkün değildir (Aksoy, 2012: 295). Genel olarak Ravenstein'ın göç ile ilgili ilk teorik çalışmalarından yola çıkılarak göç nedenlerine ilişkin şu şekilde bir sıralama yapmak mümkündür:

1. Göç ve Mesafe: Göçmenler çoğunlukla sadece kısa mesafedeki alanlara göç etmektedir. Göç edilen yerlerdeki iş olanaklarının miktar ve çeşitliliğinin o yerde yaşayan nüfusa oranı göçün boyutunu göstermektedir.
2. Göç ve Basamakları: Sanayileşme ve ticaretin gelişmesiyle kent çevresindeki kırsal yerleşimlerde yaşayan kişiler kentin merkezine yönelirler. Kırsal alanlarda ortaya çıkan nüfus boşluğu uzak bölgelerden gelen göçmenler ile doldurulmaktadır. Her bir basamak, kente yaklaştıkça ve bu avantajların farkındalığını kazandıkça göçün etkisi tüm ülkeye yayılır.
3. Yayılma ve Emme Süreci: Göç kendi başına amaç olmamakta ve bu nedenle kişiler sadece göç etmek istedikleri için yer değiştirmezler. Göç eden kişiler, kentlerdeki zenginlikten pay da almak amacı güderler. Bu durumda kaliteli bir hayat isteği, kentte oluşan ticari olanakların getirisinden yararlanma isteği yayılma sürecini hızlandırmaktadır. Bunun sonucunda sanayinin ihtiyaç duyduğu iş gücü ise göçmenlerle karşılanarak gelen göç, sanayi merkezlerince emilir.
4. Göç Zincirleri: Göç alan alanlar zaman geçtikçe göç de vermektedir. Oluşan her göç kişileri zincirlemeye şekilde göçe teşvik etmektedir. Göç dalgaları birbirini tetikler, bu nedenle göç zincirleme bir süreçtir.

5. Doğrudan Göç: Uzun mesafeli ve basamaksız göçlerde göçmen, doğrudan büyük ticaret ve endüstri merkezine yönelmektedir.
6. Kır ve Kent Yerleşimcilerinin Farkı: Kente yönelen göçler kentte yaşamını sürdüren kişileri etkilemezken, kırsal alanlarda yaşamını sürdürenler daha fazla göçe yönelmektedir.
7. Kadın ve Erkek Farkı: Kadınlar erkeklere göre daha fazla göç etme eğilimine sahip olmakla birlikte kadınlar kısa mesafeli ve iç göçlere, erkekler ise uzun mesafeli ve dış göçlere daha eğilimlidirler.

### 1.3.1. İtme-Çekme Kuramı

Everett Lee bu teoriyi 1966'da yayınlanan 'Göç Teorisi' başlıklı makalesinde formüle etmiştir.

Lee'ye göre, göçte 4 ana faktör söz konusudur. Bunlar;

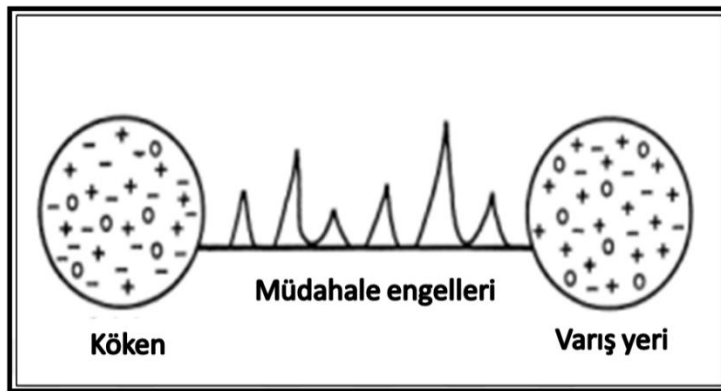
A. Köken alanıyla ilgili faktörler; göçmek isteyen insanların yaşadıkları yerle ilgili olan sorunları kapsar.

B. Varış yeri ile ilgili faktörler; göçmek isteyen insanların göçmek istedikleri yerle ilgili sorunları kapsar.

C. Müdahale engelleri; göçmek isteyen insanların yaşadıkları yer ile göçmek istedikleri yer arasında oluşan sorunları kapsar.

D. Kişisel faktörler; göçmek isteyen insanların bireysel yaşamlarındaki sorunları ve tercihleri kapsar (Lee, 1966: 50).

**Şekil 2.** Göç Alanındaki Köken ve Hedef Faktörleri ve Müdahale Engelleri



Kaynak: Lee, 1966: 50

Göç etmek isteyen insanların hem yaşadıkları yerde hem de gitmek istedikleri yerde itici ve çekici unsurlar bulunmaktadır. Lee'nin üzerinde durduğu bu unsurlar Şekil 2.'de görülmektedir. Köken olarak ifade edilen yer göçmek isteyenlerin yaşadıkları yerdir. Varış yeri ise göçmek istenilen yerdir.

Şekil 2.'de İtici faktörleri (-) , çekici faktörler (+) sembolleri ile gösterilmiştir. Herkes için eşit değerde faktörler de vardır, bu yüzden teorik olarak göçe yönelik hiçbir etkisi olmayan faktörler nötr (0)dır. (Lee, 1966: 50)



**Tablo 1:** İtici ve Çekici Faktörlerle Göç

| <b>Göçü Zorlayan faktörleri</b> |                                                                                |                              |
|---------------------------------|--------------------------------------------------------------------------------|------------------------------|
|                                 | <b>İtici Faktörler</b>                                                         | <b>Çekici Faktörler</b>      |
| <b>Ekonomik ve Demografik</b>   | Yoksulluk, işsizlik                                                            | Yüksek ücret beklentileri    |
|                                 | Düşük ücretler, yüksek doğurganlık                                             | Kaliteli yaşam potansiyeli   |
|                                 | Temel sağlık ve eğitim eksikliği                                               | Kişisel veya mesleki gelişim |
| <b>Siyasi</b>                   | Çatışma, güvensizlik, şiddet                                                   | Politik özgürlük             |
|                                 | Kötü yönetim                                                                   | Aile birleşimi               |
|                                 | Siyasal özgürlük ortamının bozulması                                           | Etnik vatan                  |
| <b>Sosyal ve Kültürel</b>       | İnsan hakları, etnik kökene, cinsiyete, dine ve benzerlerine dayalı ayrımcılık | Özgürlüğü ayırt etme         |

Kaynak: Lee'nin itme-çekme kuramından yararlanılarak oluşturulmuştur.

Lee, hem deneyimli hem de göçün planlandığı yerlerde itici ve çekici faktörlerin önemini vurgularken, her göç sürecinin bir çıkış ve varış noktası ile bu iki nokta arasındaki diğer faktörlerle tanımlanabileceğini ifade eder.

Lee'ye göre, dürtüsel ve çekici faktörlerin bir kısmı çok etkileyici olmakla birlikte, bazı faktörlerin bazı insanlar üzerinde etkisi olacağı gibi diğerleri üzerinde benzer etkiye sahip olmaması söz konusu olabilir. Örneğin, bir baba için çocuklarına iyi düzeyde eğitim fırsatı sunma konusu çekici bir faktör olarak görülebilse de, söz konusu faktörleri çocukları olmayan bir aile için bir anlam ifade etmeyebilecektir.

Bu teoriye Türkiye açısından bakıldığında, göçün bazı yönlerinin teoriyle uyumlu olduğu görülecektir. İç ve dış göçte insanların itici ve çekici faktörleri dikkate aldıklarını, karşılaştıkları engellerle nasıl başa çıkacaklarını ve bir ilgi alanı bulmaları durumunda göç etmeye istekli olduklarını düşünmek yanlış olmayacaktır.

Bu bağlamda, ikamet yeri ile kurulan duygusal bağın çok güçlü olduğu ve ata toprakları, babanın kalbi, özellikle yaşlı insanlar ve herhangi bir şekilde çekici faktörlerin varlığı ve hatta varlığı gibi kavramların çok güçlü olduğu bilinmektedir. Başka yerlere göç eden insanların öldüklerinde baba-büyükbabanın toprağına gömülmek istedikleri en açık örneklerden birisidir (Yalçın; 2004:30-35).

Göçü ortaya çıkaran itici ve çekici nedenlere veya göçün gerçekleşeceği yerdeki itici ve çekici faktörlere bireylerin farklı farklı cevaplar verebileceği bir gerçektir. Çünkü göç edecek bireylerin özellikleri, imkânları, düşünceleri kabiliyetleri ve hedefleri birbirinden farklıdır.

### **1.3.2. Merkez- Çevre Kuramı**

“Göç teorilerinden birisi de Marksist eğilimli “Bağımlılık Okulu” tarafından geliştirilmiş olan merkez-çevre teorisidir. Gelişmiş ve gelişmemiş ülkelerin konu edildiği bu teori çok yaygın olarak kullanılmaktadır. Bağımlılık Okulu’na göre dünya merkez ve çevre olarak ikiye ayrılır. Buna göre merkez ve çevre tek bir dünya sisteminin birbirine bağımlı bölümsel yapılarıdır.” (Yalçın, 2004:35) Bu bağımlılık sermaye – hammadde – ucuz iş gücü ve pazar sarmalında gerçekleşmektedir.

Teoriye göre gelişmemiş ülkeleri, merkez yani gelişmiş ülkelere bağımlı kılan şeylerden birisi de ekonomik olarak istihdam edemediği iş gücü potansiyelini dış göç yardımıyla bu ülkelere gönderip nitelikli hale getirme düşüncesidir. Fakat bu düşünce Türkiye örneğinde de olduğu gibi pek taraftar bulmamıştır. Yurt dışına gidenlerin büyük bölümü nitelik kazanmak bir yana daha niteliksiz işlerde çalıştırılarak var olan niteliklerini de kaybetmekle karşı karşıya kalmışlardır.

Genel kabul gören bir diğer bağımlılık gerekçesi ise gelişmemiş ülkelerin, mevcut hammaddelerini işleme şansları olmadığından gelişmiş ülkelerin düşük maliyetle bu hammaddeleri satın almalarını engelleyememeleridir. (Horsfall, 1997: 4868) Bu yönüyle böyle bir göç ülkeyi kalkındırma yerine daha de geri götürecektir, hem mevcut yoksulluğu hem de mevcut kaynakların tüketilmesini hızlandıracaktır.

Teorinin eksikliklerinden birisi, dünyayı merkez ve çevre ülkeler olarak ikiye bölerken bu iki duruma da tam olarak uymayan ülkelerin açıkta kalmaları olmuştur. Buna da çözümü aynı ekolden bir isim Immanuel Wallerstein, ‘dünya sistem teorisi’ adlı bir teori ile getirmiştir. Bu teorideki yenilik ise merkez ve çevre ülkelere ‘yarı-çevre’ ülkelerinin ilave edilmesi olmuştur. (Pei, s. ve diğ., 2009: 430) Bu yeni grubun çevre ülkelerden tek farkı, merkez ülkeler arasına girme ve çevre ülke olmaktan kurtulma çabalarıdır ki bu yönüyle ‘gelişmekte ülke’ kavramı içine girebilirler. Yine de bu ülkelerin merkez ülkeler tarafından sömürülmediği ve çevre ülkelerden çok farklı bir durumda oldukları da tam olarak söylenemez.

### 1.3.3. Göç Sistemleri Kuramı

Bu kuram tarihsel olarak aralarında bir bağ olan birden fazla ülkenin belirli nedenler ile kendi aralarında bir protokol kapsamında bir göç sistemi oluşturma durumunu ifade etmektedir. Göç sistemleri kuramı uluslararası ilişkiler kapsamında, ekonomik ve siyasal temelli olarak geliştirilmiş kuramsal bir çerçevedir (Çağlayan, 2006: 16). Bu kuramda önemli olan nokta iki ülke arasında göç süreci öncesinde siyasal, kültürel, ekonomik veya askeri bir ilişkinin olması gerekliliğidir (Aksoy, 2012: 306). Bu kapsamda birinci dünya savaşında aynı safta savaşan, müttefik olan Türkiye ve Almanya arasında daha sonra hayata geçirilmiş olan göç sistemi bu kurama örnek olarak gösterilebilir.

### 1.3.4. İlişkiler Ağı (Network) Kuramı

Göçmen grupları tarafından oluşturulan ağların herhangi bir yere göç akışının devamında etkisi üzerinde yoğunlaşan bu teori, göçmenler tarafından hedefte oluşturulan bu ağların hemen hemen her türlü sosyal değişkene dayandırılabilceğini ifade etmektedir (Yalçın, 2004: 49-51).

Göçmen ağı, menşei ülke ile eski göçmenler ve yeni göçmenler arasında, ortak menşe, vatandaşlık ve dostluk bağlarından oluşan kişisel bağlantılardır. Ağ teorisinde, bu bağlantılar göç eden toplumdaki diğer bireylere göç etme ve her yeni göç hareketi ile kendilerini yenileme fırsatı sunar.

Göçmenlerin hem uluslararası göçlerde hem de ülke içinde büyük şehirlere yönelik göçlerde hemşehrilerine veya meslektaşlarına daha yakın yerleri tercih ettikleri bilinen bir durumdur. Örneğin Türkiye’de göçmenlerin göç alan büyük kentlere yakın yerleşim tercihleri sonucunda Karşı, Sivash, Erzurumlu vs. hemşehrilik ilişkilerinin yoğun olduğu mahallelerin varlığı dikkat çekicidir (Abada, 2002: 12).

Lider gruplar gittikleri ülkeye yerleştiklerinde, buradaki avantaj ve dezavantajların farkında oldukları ve çevreyi iyi tanıdıkları için, yeni gelenlere önemli yardımlar ve destekler sağlayabilmektedir.

Sonuç olarak, göçmen ağları, iyi haber kanalları oldukları ve yabancı ülkelerdeki fırsatların yanı sıra göçün sürekliliğini ve hızını kontrol etmedeki önemler hakkında bilgi sağladıkları için ülkede kalanlar için önemli bir rol

oynamaktadır. Böylece, göçün devam etmesini ve hızlanmasını sağlamanın her yolu göçmen ağları tarafından anavatanla kalanlara bildirilir ve sürekli kullanılır. Bu yollardan biri sığınma akımlarıdır (Yalçın, 2004: 50–55). Bu ağın yardımıyla pek çok insan siyasi gerekçeleri olmasa da ekonomik nedenlere dayalı nedenlerle başka ülkelere yerleşmiştir.

"Ülke sınırları içindeki iç göç hareketlerinde etkisi inkâr edilemeyen toplumlarda bu göçmen ağlarının varlığı uluslararası göçü teşvik eden unsurlar arasında yer almaktadır." (Abada; 2002: 16)

Bu çerçevede göçmen ağlarının olumlu ve olumsuz işlevleri şu şekilde sıralanabilir: (Çağlayan; 2006: 22)

- Göçmenleri göçten kaynaklanan rahatsızlık ve masraflardan önemli ölçüde kurtarır.
- Göçmenleri girdikleri toplumdan soyutlar ve ülkeleriyle ilişkilerini sürdürürler.
- Kimlerin göç edeceğini belirler, göçün başlangıcını ve yönünü etkiler.
- Göçmenlerin gittikleri yere uyumlanması için kolaylık sağlar.
- Potansiyel göçmenler ve yeni gelenler için, yeni yerlerindeki fırsatlar ve resmi yapılar hakkında haber kanalları olarak hareket ederler.
- Göçün hızını ve boyutunu önemli ölçüde belirlerler.

#### 1.4. DÜNYADA VE TÜRKİYE’DE GÖÇ HAREKETLERİ

Semai dinlerde Âdem ve Havva’nın cennetten kovularak dünyaya gönderilmesi de bir çeşit göç olarak kabul edilirse göçün insanlık tarihi ile başladığı söylenebilmektedir. Avcılık ve toplayıcılık zamanında göçebe yaşam biçimi sosyal açıdan ilk örgütlenme biçimi olarak görülebilmektedir (Yalçın, 2004: 3). Göç olgusu tarihsel süreç açısından değerlendirildiğinde, 17.yy’dan günümüze gerçekleşen göçler beş dalga şeklinde incelenmektedir (Yalçın, 2004: 101).

1. Birinci Dalga: Avrupa devletlerinin emperyalist güçler çerçevesinde ortaya çıktığı 17.yy’dan I. Dünya Savaşı bitene kadar süren dönemi kapsamaktadır. Bu dönemde İngiltere, Fransa, Portekiz gibi ülkeler nüfus çoğunluğunu kullanarak koloniler oluşturmuş Batı’nın ötesine el koyma tarihi olarak kayıtlara yansımıştır.

2. İkinci Dalga: Bu dönem 7. ve 18.yy'da Avrupalı tüccarların Batı Afrika'dan Amerika'nın güneyine köle tedarik etmesi ve kölelik kavramı tükenince de İngilizlerin Güney Asya'dan Doğu Afrika'ya işçi tedarik etmesi ile meydana gelmiştir. Bu şekilde pek çok yerli halk azınlık durumuna düşmüş Kanada, Amerika Birleşik Devletleri, Avustralya'da kurulacak yeni devletlerin hazırlıkları başlamıştır.
3. Üçüncü Dalga: I. Dünya Savaşı bitiminde imparatorlukların dağılması ile meydana gelmiştir. Osmanlı Devleti'nin dağılması ile bağımsız yeni devletler meydana gelmiştir. Nüfusu yoğunlaştırma uğraşlarının sonunda zorunlu göç meydana gelmiştir. Rus Bolşevik Devrimi sonucunda meydana gelen göçler bu dönem için örnek teşkil edebilir.
4. Dördüncü Dalga: II. Dünya Savaşı'ndan sonra sömürge ülkelerinin, sömürgeci ülkeler çekilmeye başlayınca bağımsızlıklarını kazanarak göç etmesi ile başlamıştır.
5. Beşinci Dalga: II. Dünya Savaşı'ndan şimdiki zamana kadar uzanan süreçtir. Gelişmiş ülkeler göçmen ve mülteci gruplarına sınırlayıcı politikalarla sınırlarını kapatsa da göç sonrasında sosyal hak ve yardımlar konusunda az gelişmiş ülkelere göre daha cömerttirler. Mülteci gruplarına sınırlarını daha kolay açan az gelişmiş veya gelişmekte olan ülkeler vatandaşlık hakkı gibi konularda çok gönüllü değillerdir ve genelde politikalarını mültecileri geri gönderme üzerine kurmuşlardır.

Sanayileşen batılı ülkelerin II. Dünya Savaşı'ndan sonra işgücüne olan artan ihtiyacı Avrupa Birliği ülkelerine yönelen göçü arttırmıştır. 1973 yılında yaşanan Petrol Krizi dünya ekonomisinin daralmasıyla iş gücü talebini azaltmıştır. Dünyadaki yerel çatışmaların artması ise iltica taleplerinin sayısını arttırıp özellikle 11 Eylül saldırısı sonrası göçmenlerin güvenlik sorunları oluşturduğu fikrini güçlendirdiği için göçün önlenmesine yönelik sıkı tedbirlerin alınmasına yol açmıştır. Bu nedenle Avrupa ülkelerinin uluslararası göçü, güvenliği sağlama politikaları çerçevesinde yönettiği söylenebilir (Kolukırcık 2014: 42).

1923 Lozan Antlaşması uyarınca Cumhuriyetin ilk yıllarında gerçekleşen Türkiyeli Rumlarla Yunanistanlı Türkler arasındaki mübadele sonucunda sadece 1923-1927 yılları arasında 504.964 göçmeni ağırlayan Türkiye, bu yıldan itibaren

gelen göçmen artışı nedeniyle, göçmen kabul eden bir ülke konumuna gelmiştir (Geray 1962: 26). Türkiye 1922-1945 yılları arasında Yunanistan, Balkanlar ve Almanya'dan 1 milyon 185 bin ve 1988-2000 yılları arasında Irak, Bulgaristan, Bosna ve Kosova'dan 900 bin göçmene ev sahipliği yapmıştır (Demirhan, 2015: 46).

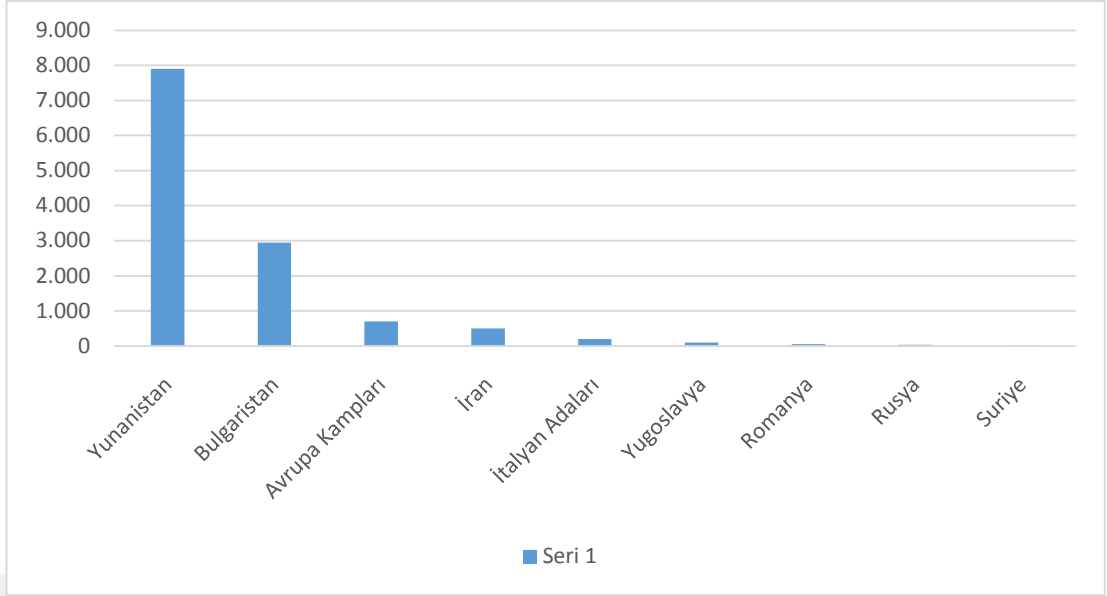
1950'li yıllarda tespit edilen nüfus etnik kimlik ayrımına göre yapılamamıştır. Örneğin pek çok Arnavut'un Türkiye'ye göçebilmek için kendilerini Türk olarak tanıttıkları bilinmektedir (Kirişçi 2000: 13). II. Dünya Savaşı boyunca ve sonrasında Yunanistan ve Romanya'dan, hükümetin Türklerin etnik kimliğine yönelik politikaları nedeniyle Bulgaristan gibi çeşitli ülkelere göç alan Türkiye; Tablo 2 de görüleceği üzere Rusya'nın özerk cumhuriyetleri olan Kuzey Kafkasya'dan en yoğun göçü almıştır. Dağıstan, Çeçenistan, Kuzey Osetya, Kabardey/Balkarya, Karaçay/Çerkes gibi cumhuriyetlerden göç ile gelen 1 milyon 616 bin kişi Kurtuluş Savaşı'ndaki önemli insan gücünü teşkil etmiştir.

**Tablo 2:** 1954-1966 Yılları Arası Türkiye Topraklarına Sığınan ve Yerleşen Göçmenlerin Geldikleri Ülkelere Göre Sayısı

|                       |           |
|-----------------------|-----------|
| <b>Kuzey Kafkasya</b> | 1.616.000 |
| <b>Bulgaristan</b>    | 1.270.000 |
| <b>Yunanistan</b>     | 1.260.000 |
| <b>Yugoslavya</b>     | 795.000   |
| <b>Kırım</b>          | 691.000   |
| <b>Romanya</b>        | 270.000   |
| <b>İdil-Ural</b>      | 210.200   |
| <b>Kıbrıs</b>         | 70.000    |
| <b>Azerbaycan</b>     | 49.000    |
| <b>Diğer Ülkeler</b>  | 35.000    |
| <b>Türkistan</b>      | 14.500    |
| <b>Doğu Türkistan</b> | 3.900     |

Kaynak: Kafalı, 1966.

**Şekil 3:** 1946-1960 Yılları Arasında Türkiye'ye Sığınanların Geldikleri Ülkelere Göre Dağılımı ve Sayısı



Kaynak: Kafılı, 1966.

Göç konusunda transit ve kaynak ülke konumunda bulunan Türkiye, güçlenen ekonomisi ile artan ölçüde göçe hedef ülke konuma gelmiştir. Şekil 3’de incelendiğinde 1946-1960 yılları arasında en çok göç alınan ülkenin nüfus mübadelesi nedeniyle Yunanistan olduğu görülmektedir. 1948 yılından itibaren Türkiye’den İsrail’e giden 31.954 Yahudi vatandaş ile Türkiye dış göçü de yaşamıştır. Yunan mübadelesi kapsamında hiçbir dış yardım görmeyen fakat 1951-1960 yılları arasında Bulgaristan’dan gelen göçmenlerin yerleştirilmesi için Marshall yardımı kapsamında 30 milyon Türk liralık yardım alan Türkiye’de (Kafılı, 1966), 1950’li yıllardan bu yana sanayileşme ve tarımda makineleşme gelişmeleri yaşanmıştır.

Kapitalistleşme sürecine girilmesiyle ve makineleşme sonucu kırsal kesimdeki nüfus ile toprak arasındaki denge bozularak artan işgücü nüfusu geçim kaynağı bulabilmek için kentlere göç etmiştir. Hızla gelen iç göç nedeniyle kentlerde nüfus oranı artarak çarpık kentleşmeye yol açmıştır. 1960 yılının ortalarından itibaren dış göçler görülmüştür. 1980-1990’lı yıllarda Doğu ve Güneydoğu Anadolu’da meydana gelen siyasal ve akabinde gerçekleşen toplumsal olaylardan dolayı zorunlu göçler olmuştur (Tuzcu ve diğ., 2014: 63). Bunun yanı sıra Türkiye sadece dış göç veren değil; son 15 yıldır komşularından, Afrika ve Asya ülkelerinden göç alan bir ülkedir. Bu kitle dört grupta incelenebilir:

1. İran devrimi ve İran-Irak Savaşı nedeniyle Türkiye’ye gelen İranlılar

2. Körfez Krizi esnasında Türkiye'ye kaçan Irak'ta çalışan Pakistan, Bangladeş, Filipinliler

3. SSCB'nin dağılması ve liberal ekonomiye geçiş nedeniyle Romanya gibi Doğu Bloku vatandaşlarının göçleri

4. Kademeli göç ile daha Batı'ya gitmeye çalışan Sudan, Somali, Tanzanya, Kenya, Nijerya vatandaşlarının göçleri.

Geldikleri yerlerin iklim ve yaşama koşullarına uygun yerlere yerleştirilen göçmenler, kentlerin sosyo-kültürel yapısında önemli değişiklikler meydana getirerek sağlık, eğitim, kentleşme vb. sorunları gündeme taşımıştır (Tuzcu ve diğ., 2014: 63). Netice itibarıyla Balkan Savaşları sonunda hızlanan göç hareketleri I. Dünya Savaşı sonrası ve Cumhuriyet'in ilk yıllarında da yoğunluk kazanarak zaman zaman Türkiye'nin çözümleyemeyeceği sorunlar yaratmıştır (Tuzcu ve diğ., 2014: 63).

## **1.5. SÜRDÜRÜLEBİLİRLİK**

Sürdürülebilirlik, hayata devam edebilmek adına gerekli olan bütün kaynakları, doğal dengede tahribatlara sebebiyet vermeden, gelecek nesillerin haklarını ihlal etmeden ve onların da yararlanabileceği biçimde kullanabilmesi yaklaşımına dayanmaktadır. Sürdürülebilir yaşam, bireyin doğa ve çevre ile birlikte yaşaması ve bu yaşam biçiminin insandan başka hiçbir canlı varlığa zarar vermemesi anlamını taşımaktadır. Dünya kapalı bir sistem olarak düşünüldüğünde, bu sistemin sürekliliğini koruyabilmesi amacı ile insanlara ait olan kaynakları sürdürülebilir biçimde kullanması zorunlu bir hal almaktadır.

Günümüz ihtiyaçlarının gelecek nesillerin ihtiyaçlarını da önemseyerek karşılanması hedefine odaklı sürdürülebilirlik yaklaşımı, ihtiyaçların karşılanmasında, sağlık, güvenlik, sosyal ilişkiler ve refah düzeyinin sağlanmasını temel çalışma konuları olarak ele almaktadır.

Bu nedenle sürdürülebilirlik, günümüzde ve geleceği de kavrayan bir kavram olarak ifade edilebilmektedir (Atmaca, 2018: 209). Anand (2000), insanların ve iş yerlerinin kaynak kullanımında günümüz ve gelecek nesillerin önemsenmesi gerektiğinden söz ederek sürdürülebilirliği, yenilebilir kaynaklar oluşturarak, tüm

bireylerin eşit haklar içinde yaşamasına, kaynakları bir bütün olarak tüketmeden kullanılması olarak görmektedir.

Sürdürülebilir ve yeşil çevre uygulamaları olarak da adlandırılan bu uygulamalar şirketlerin faaliyetleri boyunca bulundurulması gereken önemli faktörlerdendir. Bu uygulamalar, kuruluş aşamasında bina ve ekipmanların tasarımından, tedarik zincirine, insan haklarının ihlal edilmemesinden güvenliğin sağlanmasına kadar birçok unsuru beraberinde getirmektedir. Butler (2011), yine bazı şirketlerin sürdürülebilirlik faaliyetlerini sadece içe odaklanarak yürütmeye çalıştığını değinmiştir. Bu yaklaşımın doğru olmadığını savunan Butler (2011), sürdürülebilirliği uçayaklı tabureye benzetmiştir ve taburenin ayaklarını çevre, ekonomik faaliyetler ile sosyal faktörler olduğunu vurgulamıştır. Bu bağlamda söz konusu faktörlerin hepsinin bir arada ele alınması ve bu doğrultuda çalışmaların yürütülmesini sürdürülebilirlik faaliyetleri olarak ifade etmiştir.

Ciocioiu (2011), sürdürülebilirliği; insan ihtiyaçlarının karşılanması ve bu ihtiyaçların karşılanırken kullanılan her türlü kaynağın gelecek nesilleri göz ardı etmeden kullanılmasına önem verilmesi olmak üzere iki temel kavram içerisinde ele almıştır. Bu bağlamda Ciocioiu (2011), sürdürülebilirliği; ihtiyaçlarımızı karşılamaya odaklanırken, bugünün değerlerini geleceğe de aktarabilme sorumluluğu olarak ifade etmiştir. Chinta ve diğerleri (2014) ise yaşam alanlarının artan tahribat ile yenilenemez duruma gelebileceğine ve çalışma koşullarının gittikçe olumsuzlaşmasına vurgu yaparak sürdürülebilirliği; kaynakların etkin kullanımını, iklim, çevre ve ekonomi ile ilgili gelecek nesilleri de ilgilendiren faktörlerin göz ardı edilmediği bir olgu olarak ifade etmişlerdir.

Bu açıdan bakıldığında sürdürülebilirlik; biyolojik, etik, sosyolojik ve ekonomi gibi alanlarda farklı şekillerde tanımlanabilmektedir. Biyolojik çerçevede bakıldığında sürdürülebilirlik; çeşitliliğin korunması ve devam ettirilmesinin sağlanması olarak ele alınırken; sosyolojik açıdan sürdürülebilirlik, sosyal düzenin ve adaletin sağlanması, adil bir yaşam, güvenlik, sağlık, yoksullukla mücadele kavramları ile karşımıza çıkmaktadır. Etik anlamda sürdürülebilirlik ise doğada bulunan kaynakların korumacı bir yaklaşım ile kullanılmasını ve devamlılığına dikkat edilmesini ifade etmektedir. En sık karşılaşılan yaklaşım olan ekonomik açıdan sürdürülebilirlik ise doğada var olan her türlü kaynağın, üretim ve tüketim

faaliyetlerinde çevresel faktörleri de göz önünde bulundurarak uzun vadeli analizlerin gerçekleştirilmesi anlamına gelmektedir (Çimen ve diğ. 2011: 11).

Örneğin, yeşil alanların artırılması, doğa ile ilgili bir sürdürülebilir faaliyetlerdir. Ayrıca sürdürülebilir kentler, sürdürülebilir tarım, sürdürülebilir turizm ve sürdürülebilir mimari gibi ifadeler de bu alanda karşımıza çıkabilmektedir (Değirmenci, 2012). Borsa İstanbul (BIST) Sürdürülebilirlik Endeksi Araştırma Metodolojisi'nde de sürdürülebilirlik kavramının; doğal kaynakların kullanımı, enerji kullanımı, iklim değişikliği, biyoçeşitlilik, yenilenebilir enerji kaynaklarına daha çok önem verilmesi ve geri dönüşüm gibi çevre ile ilgili faktörlerin yanı sıra; şirketlerde yönetim kurulu yapısı, rüşvetle mücadele, insan hakları, üretim sürecinde malların tedarik zinciri, çalışanların sağlık ve güvenliğinin sağlanması gibi sosyal ve kurumsal yönetim ile ilgili faktörleri de kapsadığı ifade edilmektedir.

#### **1.5.1. Sürdürülebilirlik Kavramının Tanımları**

Özellikle, Peter Newman ve Jeffrey Kenworthy, sürdürülebilirlik kavramının aynı zamanda en güçlü zaman gereksinimlerini bir araya getirmeye çalışan küresel bir politik süreçten kaynaklandığını; yani:

“(1) yoksulluğun üstesinden gelmek için ekonomik kalkınmaya duyulan ihtiyaç;

(2) sonuçta hepimizin bağlı olduğu hava, su, toprak ve biyoçeşitliliğin çevre koruma ihtiyacı ve

(3) yerel toplulukların bu sorunları çözmedeki değerlerini ifade etmelerini sağlamak için sosyal adalet ve kültürel çeşitliliğe olan ihtiyaç çerçevesinde ele alınması gerekliliğini vurgulamıştır.”(Newman ve Kenworthy, 1996):

1987 yılında, Eski Norveç Başbakanı Gro Harlem Brundtland'ın başkanlığını yaptığı Dünya Çevre ve Kalkınma Komisyonu (WCED) tarafından hazırlanan “Ortak Geleceğimiz” adlı bir rapor yayınlandı.

Bu rapor temel olarak sürdürülebilirlik, eşitlik ve çevre bütünlüğü ile ilgili konulara odaklanmaktadır. Brundtland raporunda, sürdürülebilir kalkınmanın en popüler tanımının “insanlığın sürdürülebilir kalkınmayı sağlama yeteneğine sahip olması, mevcut ihtiyaçların gelecek nesillerin kendilerini karşılayabilme

yeterliliğinden ödün vermeden yerine getirilmesi anlamına gelmesi” olarak ifade edildi. (Seghezzo, 2009: 539)

“Sürdürülebilir kalkınma, herkesin temel ihtiyaçlarını karşılamayı ve herkese daha iyi bir yaşam için arzularını yerine getirme fırsatını genişletmeyi gerektirir. Yoksulluğun endemik olduğu bir dünya her zaman çevrebilimle ilgili ve [ekonomik] felaketlere eğilimli olacaktır.”

Bu tanımın asıl amacı, gelecek nesillerin mevcut haklarla aynı haklara sahip olmasını sağlayan nesiller arası eşitlik gereksinimidir. Öte yandan, nesiller arası eşitlik, şimdiki ve sonraki nesillerin aynı haklara sahip olmasını ifade ederken, farklı sosyal, kültürel, coğrafi ekonomik ve politik geçmişler ile de ilgilidir. “Bu açıdan gelişme, kalıcı bir durum ya da statik bir imaj olarak algılanmak değil, kalkınmanın üç temel ve ayrılmaz yönünün entegrasyonunu gerektiren devam eden bir süreç olarak algılanmaktır: Çevresel, Ekonomik ve Sosyal boyut.”

### **1.5.2. Sürdürülebilirlik Kavramının Tarihsel Gelişimi**

Andrés R. Edwards, “çevreciliğin” sürdürülebilirliğin ön temeli olduğunu belirtmektedir. Sürdürülebilirliğin temel taşı, insanın doğa ile olan etkileşimine dayanmaktadır. Aslında bu yaklaşım ilk olarak Amerika'da 1800'lerin aşkın hareketi ile ifade edildi. Margaret Fuller, Bronson Alcott, George Ripley, Ralph Waldo Emerson ve Henry David Thoreau gibi aşkıncılar gizemli sembollerle dolu, sembollerle ve maneviyatla dolu bir gizem olarak doğanın önemini belirtmişlerdir (Edwards, 2005: 5)

Ralph Waldo Emerson (1803-1882) on dokuzuncu yüzyılın ortalarında Transendentalist hareketin önemli bir lideri olan bir Amerikan şair ve filozof idi. Emerson, doğal dünyayı önde gelen bir kaynak ve Nature (1836) adlı kitabında ruhun arkasını yansıtan bir ayna olarak gördü. Onun tanımına göre; doğa ile olan ilişkimiz 6 unsurdan oluşur; özellik, dil, idealizm, beklentiler, güzellik ve disiplin. Bir bireyin içgüdüleri ve açıklamaları bu unsurların her biri tarafından desteklenir (Emerson, 1836)

Henry David Thoreau; Emerson'un arkadaşı, Emerson'un doğal dünyayı ayna olarak görme konusundaki tanımını geliştirdi. Thoreau, Walden'de (1854), “Ormana gittim, çünkü bilinçli bir şekilde yaşamak istiyordum, sadece yaşamın temel

gerçeklerini ön plana çıkarmak ve ne zaman öğretmek istediğimi öğrenip öğrenemediğimi görmek istiyordum. Ölmeye geldim, yaşamadığımı keşfet.”(Thoreau, 1854)

Andrés R. Edwards, Transendentalist Hareketi'nin bir öğretmen olarak doğa görüşünün, daha sonra yirminci yüzyılın istekli yazarları ve doğa yazarları tarafından geliştirilen Thoreau ve Emerson'ın çalışmaları ile yaratıldığını belirtti. John Muir, 20. yüzyılın başlarında Amerikan yaratıcı, yazar, doğalcı ve çevreci olarak onlardan biriydi ve Amerika'nın vahşi topraklarının korunmasına dikkat çekmek konusunda önemli bir rol oynadı. Doğayı içlerindeki ilahi yüzü yansıtmak için bir araç olarak gören Transendentalistlerden farklı olarak, Muir, doğal dünyanın bilimsel özelliğini ve bu nedenle orman ve su rezervleri gibi hayati kaynakların korunmasının önemini vurguladı. Ayrıca, vahşi doğanın insan ruhunu yeniden yaratma ve yaratmadaki önemli rolünü vurgulayarak; “Herkesin güzelliği kadar ekmeğe, oynayacağı ve dua edebileceği, doğanın hem beden hem de ruha güç katabileceği bir yere ihtiyacı var.” demiştir.

Andrés R. Edwards; Muir'in koruma teşebbüslerinden sonra Aldo Leopold doğa kavramını sadece bir eğitimci ve ayna gibi değil, aynı zamanda geçim ve refahımıza bağlı bir ekosistem gibi genişletti. Leopold'a göre, çevre korumanın etik bir tutum gerektirmesi, doğanın itibarını temel alması gerekmektedir (Edwards, 2005: 13) A Sand County Almanac'taki “Land Ethic” adlı makalesinde şöyle demiş:

“Etik, ekolojik durumları karşılamak için çok yeni ya da karmaşık olan ya da bu tür ertelenmiş tepkileri içeren, sosyal uygunluk yolunun ortalama bir birey tarafından ayırt edilemeyeceği bir rehberlik modu olarak görülebilir. Hayvan içgüdüleri, bireylerin bu gibi durumları karşılamalarında rehberlik modlarıdır. Etik, yapım sürecindeki bir tür topluluk içgüdüğü olabilir.” (Leopold, 1949)

Sürdürülebilirlik nosyonu, 1960'lı yılların ekolojik hareketlerinden kaynaklanmakta, özellikle de toplumun doğal kaynakları kullananların geri döndüğünden daha hızlı kullanmasının etkisiyle ilgili endişelere cevap olarak. (Barron ve diğ.. 2002: 2)

Bununla birlikte, elli yıldan daha uzun bir süre önce yazılmış olmasına rağmen, Leopold'un görüşü, genel duyarlılığı ve etik konusunda kesin endişesi bulunan, günümüzün sürdürülebilirlik hareketlerini temel alan ve bildiren önemli bir

kilometre taşı olarak kabul edilmektedir. Leopold'un yazılarının ardından Silent Spring, 1962'de Amerikalı yazar ve doğa yazarı olan Rachel Carson tarafından yayımlandı. Carson'ın doğada toksinlerin ve kirleticilerin yıkıcı etkisine yönelik tanımında, ekosistemlerin sınırlarını gözden geçirmek için genel topluluk ve devlet kuruluşlarının faaliyetlerine odaklanılması gerektiği yer almaktadır. Jeolojik pestisit hayvan ve insan sağlığına yönelik tehlikeleri hakkındaki tanımına göre, hayatımızın ekolojik sistemlerin hayatına bağlı olduğu ortaya çıktı. Bu anlamda, Leopold'un Sand County Almanac'ı ve Carson'ın Sessiz Baharı gibi öncü çalışmalar, çevresel ve etik yaklaşımlardaki güçlü daralmaların bir sonucu olarak sürdürülebilirlik tavrı tarafından kabul edilen doğa alanında idol olmuştur (Edwards, 2005: 14).

Carson, ekoloji bilincini artırdı ve 1960'lı yıllarda çevreciler, ilk Dünya Günü ile ilgili olarak 1970 yılında başarılı oldu. Amerika Birleşik Devletleri'nden 20 milyondan fazla insan bu olayda ateşli ve dostane mitinglere ilgi gösterdi. Genel halk, sanayi toplumunun doğadaki etkileri konusunda Dünya Günü tarafından eğitildi. Bu aynı zamanda Amerika Birleşik Devletleri Hükümeti'nin doğayı koruyan yasalardan kurtulmasına neden oldu; temiz hava etkisi ve temiz su etkisi gibi. Ayrıca düzenleyici kurumlar oluşturuldu; örneğin, yönetim ve sanayinin çevresel etkilerini yakın mesafeden takip etmeyi amaçlayan Çevre Koruma Ajansı (EPA). (Edwards, 2005: 14)

Bu şekilde, “sürdürülebilirlik öncesi” çevrecilik ile dört ana kaygıyı birleştiren resmi ve popüler düzeylerde önemli seçmenler oluşturulmuştur:

1972'de, çevrecilik hikâyesinde, Maurice Strong, İsveç'in Stockholm kentinde Birleşmiş Milletler İnsan Çevre Konferansı'nın başkanı olduğu zaman bir dönüm noktası yaşandı. Amerikan Dünya Günü etkinlikleri sırasında yayınlanan endişeler bu toplantıda uluslararasılaştırıldı ve bu faaliyetler bölgesel kirlilik ve özellikle de Avrupa'nın kuzeyindeki asit yağmuru konularına odaklandı. Dahası, Stockholm, bugünlerde sürdürülebilirlik faaliyeti - çevresel sorunları bir araya getirme sürecini başlatan, ilerleme, artış ve yayılma gibi ekonomik kaygılara yönelik olumlu bir rehberlikle başlayan girişime başlayan küresel bir oturum gibi gördüklerimizin varlığının ilk adımını ifade etti.

Stockholm Konferansının sonunda, Birleşmiş Milletler Çevre Programına (UNEP) ek olarak, birçok ulusal çevre koruma kurumu kuruldu. Bu programın misyonu (UNEP): “ulusları ve insanları gelecek nesillerden ödün vermeden yaşam kalitelerini iyileştirmek için ilham vererek, bilgilendirerek ve sağlayarak çevreye özen göstermede ortaklıkları teşvik etmek” olarak belirlendi.

Küresel çevre sorunları konusunda bağımsız bir araştırma kuruluşu olarak Lester Brown, 1974'te Dünya Gözlem Enstitüsü'nü kurdu (Worldwatch Enstitüsü, 2014). Lester Brown'un Sürdürülebilir Bir Toplum İnşa Etme Enstitüsü, “sürdürülebilirlik” kelimesine dikkat çekiyordu (Brown, 1982).

Dünyanın İlk Yıllık Durum Raporu, Sürdürülebilir Bir Toplum İnşa edildikten sonra 1984 yılında Worldwatch Institute tarafından yayınlandı. Dünyanın kaynak altyapısı ile ekonomik kalkınmanın dinamikleri arasındaki bağlantıyı değerlendirmek konusunda küresel bir bakış açısı geliştirilerek: “Gelecekte borçlanma yoluyla, olanaklarımızın ötesinde yaşıyoruz” dendi (Roht-Arriaza, 1997: 298).

“Ekoloji ve ekonomi, yerel, bölgesel, ulusal ve küresel çapta daha fazla iç içe geçmekte - sebep ve sonuçların net bir ağı haline gelmiştir.” (WCED, 1987: 63)

Sürdürülebilirliğin modern haliyle evrimi, Norveç Başbakanı Gro Harlem Brundtland başkanlığında Birleşmiş Milletler Çevre ve Kalkınma Dünya Komisyonu'nun (WCED) kurulması ve 1987 yılında “Ortak Geleceğimiz” adlı raporu yayınlamaları ile başlamıştır. Kurumsal olarak, dünyadaki yaşam destek sistemlerini, ekonomik hedefler (istihdam, büyüme ve gelişme) ve “sosyal adalet” hedefleri (daha fazla eşitlik ve ulus-devletlerarasında) aynı zamanda kuruldu. Kavramsal olarak, bu üç ana kriterin eşzamanlı yapısal müdahalesine ilişkin önerilen herhangi bir eylemi veya girişimi telafi eden modern sürdürülebilirliğin temel özellikleri olarak görülen malzemelerin ilk telaffuzunu içerir: ekonomik, (özellikle istihdam); ekolojik (veya çevresel); ve sonunda, eşitlik (veya eşitlik) - bu, Üç E olarak bilinir. (Edwards, 2000: 12)

“Dolayısıyla, sürdürülebilir kalkınmaya olan ortak ilgiyi desteklemememiz, çoğu zaman ülkeler içinde ve arasında ekonomik ve sosyal adaletin göreceli ihmalinin bir ürünüdür.” (WCED, 1987: 63)

1992'de, “Dünya Zirvesi” olarak bilinen Birleşmiş Milletler Çevre ve Kalkınma Konferansı (UNCED) Brezilya'nın Rio de Janerio kentinde gerçekleştirildi. (UNCED, 1992)

### **1.5.3. Sürdürülebilir Kalkınma Tanımları**

Paris'te, Aralık 2011'de ICOMOS'un 17. Genel Kurul toplantısında miras ve kalkınma/ gelişim arasındaki ilişki vurgulanmaktadır. Bu bildirgede sürdürülebilirliğin yaşamsal bir yönü olarak somut ve somut olmayan kültür mirasını birleştirilmesi ve bir geliştirme sürecini teşvik etmesi gerektiği öncelik kabul edilmiştir. Mimari değerleri, özgünlüğü, bütünlüğü ve yerin hissi/ ruhu ile korumanın sürdürülebilir kalkınmanın önemli bir yönü olduğu anlatılmıştır.

2012'de Kyoto'daki UNESCO toplantısında seçtiği temalardan birisi “Dünya Mirası ve Sürdürülebilir Kalkınma: Yerel Toplulukların Rolü”dür. 17. Madde’de somut ve somut olmayan kültür mirası boyutları geçmekte, dinamik bir etkileşimin sonucunda oluştukları anlatılmaktadır. Sürdürülebilir kalkınma kavramının ve hedeflerinin, yerel topluluklar ve onların doğasında olan bağıntıları ile ilişkili olduğunu vurgulamaktadır. BM tarafından yapılan 2015 Sendai Çerçevesi toplantısı sonucunda koruma bağlamında afetlerin sürdürülebilir kalkınmayı engellediği ve bu sebeple de sürdürülebilir kalkınmanın gelişimi üzerine çalışmalar yapılması istenmektedir.

Afet sonrası yeniden inşa sürecinde, etkilenen alanları ekonomik ve sosyal sürdürülebilir kalkınmaya entegre etmek önceliklerden olmalıdır. Bu yaklaşımda ayrıca, afet nedeniyle yerlerinden edilmiş kişiler için oluşturulan geçici yerleşimlere de uygulanmasının gerekliliği anlatılmaktadır. Habitat III, “Birleşmiş Milletler Konut ve Sürdürülebilir Kentsel Gelişim Konferansı” Ekim 2016’da gerçekleşmiştir. Nihai Taslak’ta “sürdürülebilir gelişmenin bölünemez olan sosyal, ekonomik ve çevresel boyutlarını dönüşümlü olarak taahhütlerde bulunmaya”, “insan merkezli olan kentsel ve kırsal kalkınma/ gelişmeyi” teklif etmektedir. Bu bağlamda “Sürdürülebilir Kalkınma Amaçları”, mirasın ve kültürün insan gelişiminde oynadığı temel rolü yüksek düzeyde bir geliştirmenin zeminini oluşturmaktadır.

Mirasın korunması sürdürülebilir kentlere ulaşmak için yedi kilit stratejiden (hedefler) biri olarak belirlenmiştir. Bölüm 38’de ilerlemeyi ölçmenin; sosyal ve

toplumsal katılım uygulamasını güçlendirmenin, ilerlemenin ölçümünde sürdürülebilir bir kaldıraç olduğunu; kentsel ve bölgesel politikalar vasıtasıyla, hem somut hem de somut olmayan, kentlerdeki doğal kültür mirası ve insan yerleşimlerinde, kültürel altyapıları ve siteleri, müzeleri, yerli kültürleri ve dilleri korumak ve geliştirmek için ulusal ve yerel düzeylerde yeterli yatırımlar ve geleneksel bilgi ve sanatın, kentsel alanların rehabilitasyonu ve canlandırılmasında oynadıkları rolü vurgulamıştır. Orijinal ismiyle Sustainable Development Goals (SDG) yani Sürdürülebilir Kalkınma Hedefleri, mirasın korunmasının sürdürülebilir kentsel dönüşüm oranını arttırabileceği öncülüyle başlamaktadır.

Sürdürülebilir ekonomik ve kapsayıcı büyüme, tam ve üretken istihdamı ve herkese iyi bir iş yaratılmasını teşvik etmekte, yerel kültürü ve ürünlerini, sürdürülebilir turizmi teşvik eden politikalar tasarlayıp uygulamayı teşvik etmektedir. Ayrıca Habitat gündeminin IV C. Bölümünde, “Kentleşmekte olan bir dünyada sürdürülebilir insani yerleşimlerin gelişimi” başlığı yer almaktadır. Toplum için somut olmayan kültürel ve sosyal değerlerin anlamı bulunmaktadır. Afetlerin ardından, toplumların bu değerleri korumaya çalışması çatışmanın verdiği zararı daha kolay onarmalarını sağlamaktadır. Toplumsal bağları yeniden kurabilmek için fiziksel olarak anıtsal yapıların, sivil mimarlık öğelerinin, atölyelerde yapılan yerel üretimlerin yeniden başlaması, toplumların çatışmanın ardından günlük hayata dönüşlerini daha kolay bir şekilde sağlamaktadır.

Bu nedenle, kültürün devamlılığı mekân ve kullanıcıların bir arada bulunması süreklilik ile devam ettirilebilmektedir. Kültür mirası bilgi kaynağıdır. Uygarlıkların belleklerinin görsel kanıtıdır. Kültür, kolektif varoluşun temel şartıdır ve kültürün oluşum süreci ortaya çıkan üründen daha önemlidir. Bu sebeple "kültürel eserler"ın yanında "kültürel süreklilik" de dikkate alınmalıdır. Kültür statik bir varlık değildir, sürekli gelişen dinamik bir olgudur. Bu nedenle, kültür yeni bilgi ve durumlara uyum sağlayabilmelidir. Birikimlerin (bilgi ve yeteneklerin) aktarılmasında kültürün korunması da sağlanabilmelidir.

Bjnness (2002) de, kültürel sürekliliğin dinamik bir perspektife hitap ettiğini belirtmektedir. Bu sadece kültürel konuda hassas ve sorumlu bir sivil toplumun kurulmasıyla sınırlı değil aynı zamanda bilginin devamı anlamına gelmektedir. Ayrıca, kültürel sürekliliğin değişmesi süreklilikle iç içedir. Konu üzerine yapılan

alışmalar sentezlendiğinde insansız ve kültürsüz olarak mekânın korunamayacağı, UNESCO’nun 1972 sözleşmesi çalışmalarında da korumanın sürdürülebilir olması korumanın halksız ve bağlamsız gerçekleştiremeyeceği anlaşılmaktadır. Kültür mirası ekonomik, sosyal ve çevresel boyutlara karşın sürdürülebilir kalkınmaya doğrudan katkı yapmaktadır; bunları içeren güçlü bir varlıktır. Korumada sürekliliğin sağlanabilmesi için ekonomik bir temele oturtulması gerekmektedir.

Roger’a göre (2010), sürdürülebilir ve dayanıklı fiziksel yeniden yapılandırma programlarının temel ön koşullarını dört parametre oluşturmaktadır: stratejik bir çerçeve oluşturmak; yardım ve rehabilitasyonun iyileşme ve geliştirme ile ilişkilendirilmek; kurumsal kapasitenin yeniden yapılandırılması, insanları bu süreçlerdeki kilit kaynaklar olarak etkinleştirmek ve güçlendirmek.

Sürdürülebilir kalkınma, her daim koruma düşüncesi ile birlikte düşünülmelidir. İyileşme aşamasında yapılacak uygulamalarda kültür mirası ve tarihi çevrenin turizm sektörü olarak sağlayacağı faydalar düşünülerek bir an önce hizmete girmesi de kültürel süreklilik için finans kaynağı olacaktır. Ayrıca kültür turizmi hem toplumun yaşam standartlarını yükseltmekte, yeni iş olanakları yaratmakta hem de genel olarak ülkenin kalkınmasına katkıda bulunmaktadır.

### **1.5.3.1. Sürdürülebilir Kalkınmanın Farklı Boyutları ve İlkeleri**

#### **1.5.3.1.1. Çevresel Boyut**

Çevresel sürdürülebilirlik, doğal kaynakların ve çevresel mirasın korunmasını ve yenilenmesini sağlayan, çevrenin değerini ve özelliklerini artırma kabiliyetidir (Harris, 2000: 21-41).

#### **1.5.3.1.2. Ekonomik Boyut**

Ekonomik sürdürülebilirlik, nüfusu korumak için gelir ve istihdam yaratma kapasitesidir. Başka bir deyişle, Ekonomik sürdürülebilirlik, toplumun sosyal, çevresel ve kültürel yönlerini olumsuz etkilemeden uzun vadeli ekonomik büyümeyi destekleyen uygulamalara atıfta bulunmaktadır (Harris, 2000: 21-41).

#### **1.5.3.1.3. Sosyal Boyut**

Sosyal sürdürülebilirlik, sosyal sınıf ve cinsiyet ayrılmadan refah, güvenlik, sağlık, eğitim ve bu konuların hepsini eşit olarak sağlama becerisidir. “Bir bölge içerisinde, sosyal sürdürülebilirlik, farklı sosyal aktörlerin (paydaşların) verimli bir şekilde etkileşimde bulunmalarını, kurumların her düzeyde yakın etkileşimiyle teşvik edilen aynı amaçlara yönelik olma kapasitelerini ifade etmektedir” (Harris, 2000: 21-41).



## İKİNCİ BÖLÜM

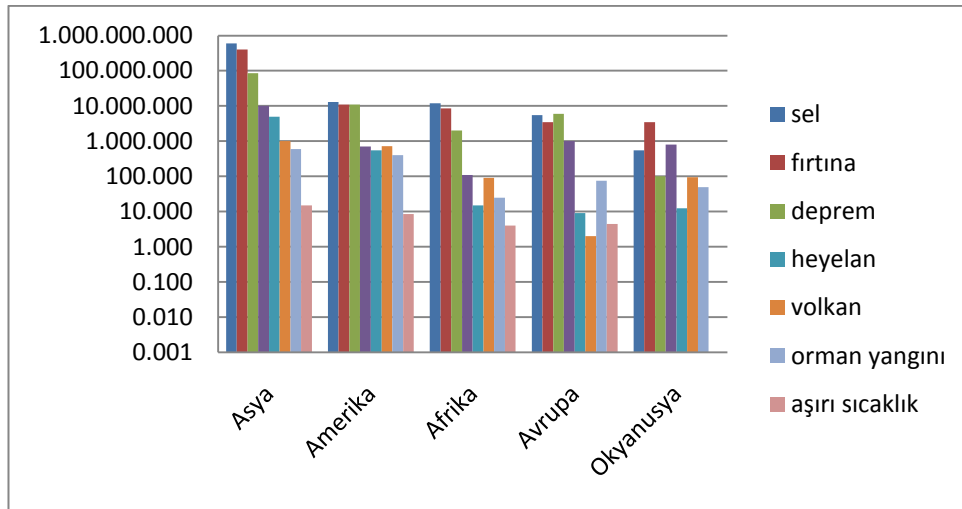
### ZORUNLU GÖÇLER VE SÜRDÜRÜLEBİLİRLİK

Zorunlu göçler; göçün sürekliliği dikkate alındığında beraberinde ekonomik, sosyal ve kültürel sürdürülebilirliğe ilişkin birçok sorun alanını da ortaya çıkardığı söylenebilir. Hem teorik hem de politik olarak göç ve kalkınma arasındaki ilişkiye farklı bir anlayış ile yaklaşılmalıdır. Teorik olarak, göçmenlerin göç edilen yer ile kuracağı aidiyet bağı, göç edilen ülkenin toplumu ve ekonomisi açısından oldukça önemlidir. Bu sebeple “zorunlu göç sonrası alınacak tedbirler” sürdürülebilir bir yaklaşım çerçevesinde ele alınmalıdır. Buna dayanarak, karma toplum kavramı ve göç edenleri etkileyen farklı faktörlerin kullanılmasıyla sürdürülebilirliğinin tanımlanmasının önemini öne çıkarmaktadır.

Zorunlu göç sonrası sürdürülebilir bir toplum inşası için, hükümetlerin, ekonomik, siyasal ve sosyo-kültürel anlamda politikalar üretmesi gerekmektedir. Aksi takdirde toplum yapısında bozulmalar ve ekonomik anlamda kalkınma sıkıntısı gibi durumların ortaya çıkması kaçınılmazdır.

Zorunlu göç, bireyler ve sosyal ağların önemli bir rol oynadığı sosyal bir süreç olarak analiz edilmelidir. Bu bağlamda, nispeten özerk ulusal toplumlar ilkesine dayanan daha önceki sosyolojik yaklaşımları sorgulamak esastır. Zorunlu göç sosyolojisi ve sürdürülebilirlik uluslararası ve disiplinler arası bir girişim olmalıdır.

**Şekil 4:** 1970-2013 Yılları Arasında Afet Türüne Ve Coğrafyaya Göre Yer Değiştirmeler



Kaynak: IDMC, 2015.

Şekil 4’de görüldüğü gibi insanların göç etmelerinin bir sebebi de afetlerdir. Afetler sadece doğal sebepler olarak görülmemelidir. Grafik 2’den de anlaşılacağı gibi en fazla göç oranı Asya kıtasına aittir. Bu bağlamda yorumlanacak olursa afet sonucunda yaşanan ekonomik, sosyal sorunların insanların göç etmelerine sebep olduğu söylenebilir. Bu bakımdan en az göç oranının ise Avrupa ve Okyanusya’ya ait olduğu görülmektedir. Hükümetlerin afet öncesi ve sonrasında sundukları hizmetlerin kapsamı insanların göç etmelerinde büyük etkiye sahiptir.

## **2.1. YERİNDEN EDİLME VE YERİNDEN OLMA KAVRAMI**

Uluslararası hukukta, ülkesinde yerinden edilmiş veya sıkça kullanılan Internally Displaced Person (IDP) yani ülke içinde yerinden olmuş kişiler kavramının üzerinde konsensüs sağlanmış yasal tanımı yoktur. Ancak, "ülkelerinde yerinden edilmiş insanlar"; Nisan 1998’de Birleşmiş Milletler İnsan Hakları Komisyonu’na sunulan tanıtımında; “özellikle silahlı çatışmalar, yaygın şiddet, insan hakları ihlalleri veya doğal ya da insan kaynaklı felaketler sonucunda, evlerini terk eden veya ülke değiştiren gruplar” olarak tanımlanmaktadır.

Mülteci tanımındaki kriterleri karşılarsa da, kavram önemli bir noktada bu tanımdan esasen farklıdır. Mülteci, vatandaş oldukları ülkenin sınırları dışında kalan kişilere işaret ederken, ülkelerinde yerinden edilmiş kişiler için bu koşul aranmaz. Vurgulanması gereken bir diğer nokta, bu yerinden olmanın gönüllü olmaması ve bu yerinden edilme için zorlayıcı faktörlerin olmasıdır. Örneğin kuraklık gibi doğal afetler Somali’de düzenli bir olay haline gelmiştir ve ülkedeki yerinden edilmenin önemli bir itici gücü olmuştur. 2018 yılında, Somali’de kuraklık nedeniyle çeyrek milyon kişi yerinden edilmiştir (IDMC, 2019)

Bazı ülkeler ülke içinde yerinden olmuş kişiler hakkında idari düzenlemeler yapmış ve bunları mevzuatlarına dâhil etmiştir. Bunlardan bazıları Azerbaycan, Bosna-Hersek, Kolombiya, Gürcistan ve Rusya gibi uzun vadeli büyük nüfus hareketlerine (IDMC) sahip ülkelerdir. Henüz uluslararası hukukta yer almayan bu yönetmelikler ve "IDP statüsü" kavramı onlara ulusal düzeyde sosyal, ekonomik ve yasal haklar vermekte ve uzun vadeli çözümleri desteklemeye hizmet etmektedir.

## **2.2. ZORUNLU GÖÇ ÇEŞİTLERİ**

Zorunlu göçü doğal afetler, kalkınma projeleri, savaşlar ve güvenlik problemleri açısından dört temel gruba ayırmak mümkündür.

### **2.2.1. Doğal Afet Kaynaklı Zorunlu Göçler**

Bu zorunlu göç türü doğal afetler nedeniyle yaşanmaktadır. Deprem, heyelanlar, kuraklık ve çölleşme, sel, çığ, volkanik patlamalar gibi faktörler zorunlu göçün nedeni olabilmektedir. Doğal yıkımdan zarar gören insanlar yerlerini terk eder ve daha iyi koşullara kavuşmak göç ederler. Örneğin Türkiye’de 1998 yılında Adana’da meydana gelen depremde hasar gören birçok kişi başka şehirlere göç etti. 1998 yılında Bartın’da meydana gelen sel felaketi bölgeyi yaşanmaz hale getirdi ve göçe neden oldu. 1999 depremiyle halkın önemli bir kısmı başka bölgelere göç etmek zorunda kaldı (Castles, 2003: 13-34).

Bilim insanları, 21. yüzyılda dünya çapında antropojenik iklim değişikliğinin yaşanacağını ileri sürmektedir. İklim değişikliğinin deniz seviyesinin yükselmesi, ormansızlaşma, kuraklık ve aşırı hava olayları gibi doğal dengeleri bozacağı açıktır. Tüm bu etkilerin insanların yerleşim düzenleri, yaşam koşulları, gıda üretimi ve sağlık koşullarında ciddi sıkıntıya neden olacağı tahmin edilmektedir. Bu çevresel olayların ve ortaya çıkan sorunların sonucu hem ulusal hem de uluslararası ölçekte bir yer değiştirmeye neden olacağı açıktır.

### **2.2.2. Kalkınma Projelerinden Dolayı Yapılan Zorunlu Göçler**

Devlet tarafından desteklenen ve uygulanan kalkınma projelerinden dolayı yaşanan zorunlu göç çeşididir. Artan nüfusun, değişen yaşam koşullarının ve küreselleşmenin beraberinde getirdiği ulaşım, su, elektrik gibi gereksinimler büyük çaplı altyapı ve kalkınma projelerini de beraberlerinde getirmektedir. Bu ihtiyaçları karşılamak için yapılan yol, baraj, fabrika, maden gibi projeler hem çevreyi, hem de toplumları doğrudan ve dolaylı olarak etkilemekte ve insanların bulunmuş olduğu yerden zorunlu olarak göç etmelerine neden olmaktadır. Kalkınma projelerinden dolayı Türkiye’de zorunlu olarak yer değiştirme durumuna örnek Ilısu barajı

gösterilebilir. Ilisu barajı yapımı ve istimlâk alanı çerçevesinde bir sürü köy boşaltılmış ve yeni yerleşim alanları oluşturulmuştur (Gibney, 2013: 116-129).

### **2.2.3. Savaşlar Nedeni ile Yapılan Zorunlu Göçler**

Ülkeler arası savaşlar nedeni ile yaşanan göç hareketleridir. Hükümet güçleri veya hükümet destekli militanlar ile isyancı gruplar arasında çoğunlukla askerlerin ilerleme veya geri çekilme rotaları üzerinde meydana gelen çatışmalar dünyanın her yanında, zorunlu olarak göç etme nedeni olmaya devam etmektedir. Bu zorunlu yer değiştirme hareketine Suriye’de yaşanan iç savaştan dolayı Türkiye’ye göç etmek zorunda kalan Suriye uyruklu göçmenler örnek olarak gösterilebilir (Wood, 1994: 607-634).

### **2.2.4. Güvenlik Problemlerinden Kaynaklı Zorunlu Göçler**

Yaşanılan yerde oluşan güvenlik problemlerinden kaynaklı meydana gelen göç hareketidir. Bir yerleşim yerinde can ve mal güvenliği nedeniyle içinde bulunulan ülkenin almış olduğu kararlar gereği o bölgedeki ya da köydeki nüfusun başka bir yere göç ettirilmek zorunda bırakılması durumudur. Bu göç türüne örnek olarak terör riski çerçevesinde alınan güvenlik tedbirlerinden dolayı Doğu ve Güneydoğu Anadolu bölgesinde kırsal kesimde yaşayan insanların yaşadıkları köylerin boşaltılarak yer değiştirme zorunda kalmaları gösterilebilir (Moore, 2004: 723-745).

1994 Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı (UNDP) raporu, insan güvenliğinin iki tamamlayıcı unsurdan oluştuğunu varsayar: “korkudan özgürlük” (örneğin savaş, çatışma ve devlet destekli şiddetten kaynaklanan tehditler) ve “muhtaç olmaktan özgürlük” (örneğin önlenebilir hastalıklar, ekonomik zorluk, yoksulluk ve gelişimsel kaygılar) (UNDP 1994, 24). Uzmanlar ve akademisyenler bu bağlamda insan güvenliğini tanımlamanın faydasını tartışırken, korku ve istek özgürlüğü birbiriyle bağlantılı olup ve insan güvenliği için temeldir. İnsanların hayatlarını korkusuz ve istedikleri gibi yaşamalarına izin veren koşulların sağlanamaması, zorunlu göçe neden olabilir (Vietti ve Scribner, 2013:21)

## 2.3. DÜNYADA ve TÜRKİYE'DEN ZORUNLU GÖÇ ÖRNEKLERİ

### 2.3.1 Dünyadan Zorunlu Göç Örnekleri

Giderek daha toplumsal ve global bir dünyada yaşamaya alışmak durumundayız. Bu durum da kendine has bir analiz alanı ve perspektif oluşturmaktadır (Chambers, 1996). Giderek artan bu toplumsal etkileşim alanı domino etkisi ile bağlandığı merkezleri etkilemektedir. Göç olgusu ile birlikte ele alındığında, globalleşme bütün dünya toplumlarında sosyolojik bir karşılık bulmaktadır. Toplulukları baz alan araştırmalarda göç olgusu, karşılıklı olarak etkileşim göstermektedir (Rickmann ve dig., 1985). Ülkelerin hammaddeye sahip bölgelerini keşfetmeleri orada yaşayan halkın zorunlu göçüne sebep olmuştur. Hammaddeyi ele geçirerek kontrolünü ele alan dönemin sömürgeci denizci ülkeleri, gemilerinde hammadde ile beraber o hammaddeyi işleyecek insan gücünü de yanında getirmiştir. Bu insanların yaşadıkları vahim durumu günümüzdeki davranışlarında gözlemlemek mümkündür (Hatipoğlu, S. ve dig., 1996). Fransa'nın Afrika kökenli vatandaşları tarihten aldığı bu mirası sürdürmektedir. Paris'in banliyölerinde yaşayan bu azınlık alt kültür toplumu insanları, psikolojik bir toplumsal kabule sahip olmamanın dezavantajlarını bugün hâlâ yaşamaktadır. Ulus kimliğinin üzerine inşa edilen kimlik merkezli politikalar sözde demokratik öğelerle bağdaştırılarak yarı etnosentrik bir yapı oluşmasına neden olmuştur. Bunun büyük örneklerinden olan Fransa örneklemini dinsel bir ayrımla da incelenebileceği için değerli bir araştırma örneklemini halini almıştır. Avrupa Birliği kararlarının Fransa üzerindeki bağlayıcılığı yanında serbest dolaşım politikası, ortak para birimi gibi ortaklaşılan konular olmasına rağmen milliyetçi diyalektiğin yok oluşundan söz edilememektedir. Ulus odaklı ayrımların yapıldığı Avrupa'da söylenmese de etnikçi ayrılık yapıdan veya dinsel ayrımlardan da söz edilebilir. Oluşturulması gereken toplumsal bağlar din ya da akrabalık ilişkilerini azımsanacağı veya önemsizleştireceği manasına gelmemekle birlikte bu durumların kendi saygı alanlarını yaratmasına neden olacaktır. Fransa'da zorunlu göç yaşamış genç göçmenlerle yapılan çalışmalarda, göç durumu, şiddete maruz kalma, kültürel uyum durumu, hayatını yönetememe duygusu, maddi yetersizlik ve eğitim, stres ve psikosomatikleştirme gibi durumlara olan etkisi araştırılmıştır. Çalışma, stres faktörünün, hayatına egemen olamama ve maddi

kaynaklarla bağlantılı olduğunu ortaya çıkarmıştır. Tüm bu durumlar onları zorunlu bir yer değiştirmeye itecektir. Dünya genelinde meşru göçmenlere kıyasla daha az zorunlu göçmen bulunmaktadır. Zorunlu göçmenler, eğitim ve sağlık hizmetlerinden faydalanma açısından kendini savunamayan bir kümeyi oluşturmaktadır. Göçmenler dünya nüfusu içerisinde, potansiyel bir suç makinesi olarak görülmektedir. Günümüzde dahi toplumdaki tüm problemlerin asıl nedeninin adeta göçmen olduğunu düşünen birçok ülke bulunmaktadır. 11 Eylül 2001 saldırısına bakacak olursak Müslüman kökenli göçmenlerin potansiyel suçlu olarak görüldüğünü anımsayabilmekteyiz. Bu tutum, ABD’de göçmenler ve yerel halk arasındaki gerilimi yükseltmekten başka bir işe yaramamıştır Kocaeli Üniversitesi Tıp Fakültesi’nin yaptığı bir çalışma, 2010 yılı verilerine dayanarak, dünyada yaklaşık 214 milyon insanın doğdukları ülkeden başka bir bölgede yaşadığını göstermiştir (Wallerstein, 1992: 12).

Politik durumu içeren göçlerin ve bunun yanında sosyo-ekonomik göçlerin dünyada nasıl bir hareket dalgası oluşturduğu, bu dalgalanmaların diğer bölgelerde nasıl benzeşmelere sahip olduğu ve bu benzeşimlerin nasıl bir ilişkide açıklanabileceğini anlamlandırmak büyük önem arz etmektedir (Jaspal, 2015: 87).

#### Dadaab Kampı Örneği

Somali iç savaşı ve müteakip siyasi istikrarsızlık ile bölgedeki şiddetli kuraklıklar nedeniyle çok sayıda Somalili başta Kenya olmak üzere komşu ülkelere göç etmek zorunda kalmışlardır. Kenya’ya göç eden Somalili mültecilerin çoğunluğu Kenya –Somali sınırına 100 km uzaklıkta bulunan Dadaab adlı kampa yerleştirilmiştir. Dadaab kampı Somali sınırı ile Kenya’nın dağlık bölgeleri arasında ekvator üzerinde yer alan geniş bir düzlükten oluşan coğrafya üzerinde konumlanmaktadır. Yerleşim yerleri mültecilerin göçünden önce Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği (BMMYK) tarafından planlanmaya başlanmıştır. Kamp, 1000-1500 kişilik kitleler halinde göç eden mültecilerin organize ve güvenli bir şekilde yerleşmeleri için istenilen ideal bir topografyaya sahiptir.

Kampın yerleşim serüveni, tahmini göçmen sayısına göre ızgara sistemin içine yerleştirilmiş ada ve parsellerin oluşturulmasıyla başlamıştır. Dadaab merkezli

aksın bir ucunda Dagahaley ve Ifo kampları diğer ucunda Hagadera kampı bulunmaktadır. 13 Mayıs 2019 tarihinden itibaren üç kampta (Dagahaley, Hagadera ve Ifo) 211.365 kayıtlı mülteci ve sığınmacıya ev sahipliği yapan bir BMMYK kamp bölgesi olup dünyanın en büyük üçüncü kompleksi haline gelmiştir. Dadaab, az sayıdaki nüfusuyla idari bölümlerin yer aldığı bir merkez görevini üstlenmektedir. Bu merkezde yardım kuruluşlarının kendi mekânları, seyyar hastanelerin merkezleri, yönetim ofisleri, Dadaab ile diğer alanlar arasındaki ulaşımın sağlandığı birimler (yolcu indirme-bindirme noktaları vs.) yer almaktadır ([www.unhcr.org](http://www.unhcr.org) ).

Uzun süreli yerleşimin artık sahiplenilmiş bir durum haline dönüşmesi yapısal kalıcılığı da beraberinde getirmektedir. Yere dört direk kurularak başlayan yapım sürecinde, bir sonraki adım ise ağaç dallarının çamur ile sıvanması şeklinde olmuştur. Yapıya bu tür müdahaleler edilirken, önceleri küçük çalılardan yapılmış bahçe duvarları ağaç dallarının kullanılmasıyla konutlar daha güvenli bir hale dönüşmüştür.

ABD Minnesota'nın Temsilciler Meclisi'ne seçilen Somali kökenli ilk Müslüman kadın İlhan Omar'ın hikâyesi Kenya'daki Dadaab Mülteci Kampında başlamış olup zorunlu göçmenlerin başarı hikâyelerine örnek gösterilmektedir.

### **2.3.2. Türkiye’de Zorunlu Göç Örnekleri**

Türkiye’de zorunlu göç en yaygın olarak sosyo-ekonomik nedenlerle yapılmaktadır. Bu göç şekli köyden kente veya tarım işçisi olmak amacıyla yapılan işçi göçleridir. (Martikainen ve diğ., 2010: 271). 20 yy.’ın üçüncü çeyreğinden itibaren hız kazanan bu göç şekli sosyo-ekonomik nedenli olması sebebiyle genelde iş sahası yönüne doğru gerçekleşmektedir. Gelişmekte olan ülkelerin yıkıcı siyasetleri tarım ile uğraşan insanları bu toplumsal olaya mecbur bırakmaktadır (Altıntaş, 2019: 10). Türkiye’de yaşanan sosyo-ekonomik nedenli oluşan bu göç dalgası genelde tarım yapılan şehir ve kasabalardan ülkenin batısında bulunan metropol ve büyükşehirlerle doğru gerçekleşmektedir. Türkiye’de zorunlu göç fenomeni deneyimleyen bireyler, bir şekilde bu organize olmayan zorunlu göç olayına bir tepki olarak kendi gelenek, görenek ve yaşam tarzlarını taşıma eğilimindedir (Hallak, J. ve diğ., 2011: 38). Hallak (2011) zorunlu göç yaşamış bireylerin göç öncesinde yaşadığı ortamın yaşam şartları bakımından iyiliğinin

sonraki dönemde göç edinilen yere uyum sağlama durumları ile ters orantılı olduğunu belirtmiştir. Oluşan bu göç olayında göç kararı vermek zorunda bırakılan yetişkin bireylerin yanında bu durumu iki kere zorunlu halde yaşamak durumunda kalan çocukların durumu ise daha farklı bir boyutta incelenmelidir. Erken dönemde mevsimlik işçi olarak çalışmak zorunda kalan çocukların kişisel alandan ve öz bakımdan yoksun yaşama şartlarına maruz bırakılması kaygı ve depresyon psikopatolojilerine yatkınlığına neden olduğu araştırılmıştır Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK) verilerine göre, 2016 yılında 2 milyon 317 bin 814 göç etmiştir. Şehirlerimizden 45'inin göç verdiği, 36'sının ise göç aldığı belirlenmiştir.

## **2.4. ZORUNLU GÖÇLERİN SÜRDÜREBİLİRLİK ÜZERİNDEKİ ETKİLERİ**

Zorunlu göçlerin sürdürülebilirlik üzerindeki etkileri ekonomik, siyasi ve sosyo-kültürel bütünleşme başlığı altında incelenecektir.

### **2.4.1. Ekonomik, Siyasi, Sosyo-Kültürel Bütünleşme**

Bütünleşme olgusunu ve zorunlu göç mağdurlarını özümseyebilmek adına, öncelikle bütünleşmeyi kavram olarak ele alıp ardından teorik temelde incelemek gerekmektedir. Bütünleşme ile ilişkilendirilebilecek bir unsur ise asimilasyondur. Bazı araştırmalar asimilasyon ve bütünleşmeyi beraber işlemektedir. Dışında kalan kaynaklar ise, bütünleşmenin asimilasyon unsuruna doğru ikincil bir seviye şeklinde meydana çıktığını düşünmektedir. Durumu iyi analiz edebilmek adına bu iki kavramın ayrı ayrı mercek altına alınması daha yerinde olacaktır.

Kişilerin fiziksel ve psikolojik hali, farklı bir topluma tabii olmalarının ardından hayat rutinleri; karşı karşıya kaldıkları dil, din, tutum değişiklikleri ve başka pek çok farklılık göstermektedir. Göçe maruz kalan kent/ülke yönetimleri tarafından, mesleki bir sorumluluk olarak; göç edenlerin niceliğine göre oluşturduğu politikalar; göç edenleri yabancılık hissettikleri topluma adapte etmek için oluşturulan programlar, bütünleşme ya da asimilasyon konuları ile ilişkilidir.

“Bütünleşme kavramı, Latince integratio kelimesinden gelmektedir. Bir toplum bünyesindeki sınırlar ve heterojen unsurlar vasıtasıyla farklı, denge sahibi bir bütünleşme meydana çıkarabilmek adına aşılın zorlu sosyolojik süreci tanımlamış olması nedeniyle, kişiler ve gruplar arasında dayanışmadan temel alan bir toplumun

oluşturulması için ana unsurdur. Yerel sosyal bir pencereden incelendiğinde bütünleşmenin başka bir ifadesi olan Bölgesel Bütünleşme Modeli'ne göre, bütünleşme, birbirinden bağımsız bireyler, gruplar ya da kurumlar arasında kurulan uyumlu ilişkiler ve tutarlı bir hava yaratma durumu, ve kişilerin topluma, çevreye ne şekilde dahil olacağını ifade eden bir modeldir” (Sangkakorn vd., 2015). Holzner (1967), bütünleşmeye sosyal sistemle ilgili araştırmalar açısından bakarak bu olguyu, bütün bir varlık yaratmak için birleşen bütünleyici bir olgu şeklinde ele almaktadır. Bu bütünleşme değişik biçimlerde, başka kimliklerde, değişik kavramsal uyumlarda ya da değişik bağlılık seviyelerinde gerçekleşebilir. Göç ve bütünleşme arasındaki bağlantıyı tariflerken; kimlikler, yerler, ev ve aidiyet hisleri vb. pek çok faktör için öne çıkan farklılıklar taşıdığını söylemektedir. Bütünleşme, göç edilen toplumda ulaşılan bir asimilasyon durumu yaratmak ile kalmayıp; aynı anda, getirileri-götürüleri sonradan gözlemlenen, kültürler arası ortak bir dil ve uyum durumudur. Bu yaklaşım göç edilen ülkelerde, kültür, kimlik ve kültürlerarası etkileşime binaen önemli bir noktada olabilmektedir. Bütünleşme sürecinin özümsebilmesi için “Bütünleşme en geniş ifadesiyle, çoğunlukla iki yönlü bir süreç şeklinde görülmektedir (Boswell, 2016: 17). İlk olarak, göçmenler ve göç alan kültürler arasında karşılıklı uyum yakalama sürecidir. Toplumca kabul gören bir dâhil olma süreci üç boyuttan oluşmaktadır. Boyutları aşağıda belirtilen şekilde sınıflandırmıştır (Boswell.2016);

- Yasal/siyasi boyut,
- Sosyo-ekonomik boyut
- Dini/kültürel boyut

Göç edenleri ilgilendiren ve kapsayan politikalar çoğunlukla iki model ile ayırt edilmektedir: göç edenleri, göç alan toplumun belli başlı özelliklerine uyum sağlamaları koşulu ile ya da teşvikiyle, asimile etme amacıyla taşıyanlar ile; ayrımcılık önleme, ve çok kültürlülük ya da farklılığın iyileşmesine faydalı olma noktasında çabalayanlar biçiminde bir ifadede bulunmuştur.

Safi (2008), göç edenlerin bütünleşmesi noktasında yaptıkları araştırmalarda farklı boyutlardan bahseder. Göç edenlerin, göç alan toplum ile bütünleşme seviyesini temel alan sosyal karışım boyutu; kişinin kültürel bütünleşmesiyle alakadar durumlara dikkat çeken, ayrı olarak köken toplum ve göç alan toplum

arasındaki kültürel değişiklikleri hesaplayan kültürel referanslar boyutu, bütünleşmenin farklı gösterimlerine örnektir.

**Tablo 3:** Göstergeler Özet Tablosu

|                                       |                                     |  |                                         |
|---------------------------------------|-------------------------------------|--|-----------------------------------------|
| <b>Sosyo-Ekonomik Boyut</b>           | Gelir                               |  | KOŞULLAR<br>EŞYALAR<br>UYGUNLUK<br>TÜR  |
|                                       | İstihdam                            |  |                                         |
|                                       | Meslek                              |  |                                         |
|                                       | Konut                               |  |                                         |
| <b>Sosyal Karışım Boyutları</b>       | Yabancılarla Yapılan Evlilikler     |  | MÜZİK<br>SINEMA<br>GAZETE<br>TATİL YERİ |
|                                       | Sosyal İlişkilerde Karışım Derecesi |  |                                         |
|                                       | İkamet Yerindeki Karışım Derecesi   |  |                                         |
|                                       | İşyerindeki Karışım Derecesi        |  |                                         |
| <b>Normalar/Kurallar Boyutları</b>    | Eş Seçimi                           |  | MÜZİK<br>SINEMA<br>GAZETE<br>TATİL YERİ |
|                                       | Kadınların Emek Piyasası            |  |                                         |
|                                       | Doğurganlık                         |  |                                         |
|                                       | Dini Uygulamalar                    |  |                                         |
| <b>Kültürel Referanslar Boyutları</b> | Yemek Pişirme                       |  | MÜZİK<br>SINEMA<br>GAZETE<br>TATİL YERİ |
|                                       | Boş Zaman Faaliyetleri              |  |                                         |
|                                       | Dil                                 |  |                                         |
|                                       | Dil                                 |  |                                         |
| <b>Milli Aidiyet Boyutları</b>        | Geri Dönüş Ve Gömülme               |  | MÜZİK<br>SINEMA<br>GAZETE<br>TATİL YERİ |
|                                       | Vatandaş Olma Ve Seçme Kaydı        |  |                                         |

Kaynak: Safi, 2008: 39.

Bütünleşme kavramının ifade edilişi, göç edenler ve kişisel tecrübeleri gibi daha kurumsal unsurların gerçekleştirdiği role açıklık getirmiştir. Bütünleşme, göç edenlerin farklı toplumda kabul edilmesini olanaklaştıran kurallar dizini ve metot şeklinde olabilir. Kişiler ve gruplar için, ülkeden ülkeye farklılaşan koşullar ve ihtiyaçlar nedeniyle bu açıklama bilinçli bir biçimde ucu açık bırakılmıştır. İfade edilmenin bilerek açık bırakılması, bütünleşme sorumluluğunun sadece belirli bir gruba tabii olmasının aksine – örneğin göç edenlerin kendileri, göç alan ülke idaresi, kuruluşlar ve toplumlar gibi – pek çok gruba tabii olmasından kaynaklanmaktadır. Göç edenlerin bütünleşmesi noktasında önemli bir unsur da, uyum ve göç edenler için barınacak alan imkânını da kapsayan çift yönlü bir süreçtir. Bunun dışında, bütünleşmeye engel teşkil eden bir başka husus da göç alan toplumun farklılıklara kapalı olmasıdır (WU. el, 2012).

Bütünleşme noktasında farklı bir bakış açısı içeren yaklaşımlardan biri, sosyal bütünleşmedir. Sosyal bütünleşme bir olgu şeklinde, Birleşmiş Milletler Genel

Meclisi'nin sosyal gelişim başlıklı bir zirvesinde temel gündem olarak ele alınmış, sosyal bütünleşme ve kavramın karşı karşıya kaldığı önyargılar belirlenmiş ve oluşturulan raporda şunlar öne çıkartılmıştır: “Sosyal bütünleşme kavramı üç farklı boyut ile özümseenebilir. Kimileri için, bütün insanlara eşit hak ve fırsatlar yaratması anlamına gelen genel kapsayıcı bir amaçtır. Bu noktada, daha çok bütünleşmek hayat fırsatlarını çoğaltmak anlamına gelir. Ancak diğer farklı bir kısımca, bütünleşmeyi çoğaltmak, istek dışı kalan bir tekdüzeliğin zorunlu kılınması durumunu akla getiren negatif bir anlam içerir ve kimilerine göre de, bütünleşme kavramı pozitif ya da negatif bir durumu belirtmekten öte, yalnızca toplumda benimsenmiş insan bağlantı modellerini açıklamaktadır.”

Ev sahibi ülke tarafından bütünleşmenin anlamı, var olan göçten olabilecek en iyi faydayı elde etme yeteneğine tabiidir. Bir tarafta, göç edenlerin ardında getirdiği beşeri sermayenin kazanılmasına, ekonomi ve işgücü pazarı gibi farklı konularda oluşan farklı bakış açılarına; öte yanda, arkalarından getirdikleri sosyal ve kültürel durumlar incelenirse, bir takım ülkeler için bütünleşme kendi sosyal ve kültürel yaşamlarına kattıkları farklılıklar anlamını taşımaktadır.

Bir kavram şeklinde ele alınan bütünleşme, Sosyolojik araştırmalarda farklı konular ile mutlaka birlikte ele alınır; toplum, kültür, siyaset vb. birçok faktör ile ilişkilidir ve bunlar mercek altına alındığında bütünleşmenin türü ile ilişkilendirilebilir. Landecker (1951), çalışmalarında bütünleşme türlerini açıklamaya ve hesaplama yollarını aramaya odaklanmıştır. Farklı bir toplum bünyesine dahil olan kişiler için bütünleşme vasıtası ile oluşturulan birlik odağındaki araştırma çalışmasında yazar, bütünleşme laboratuvar bünyesinde hesaplanabilecek bir madde olmadığı için hesaplanmanın güç bir durum teşkil ettiğini itiraf etmekle beraber, bütünleşme çeşitlerinin genelleştirilmesini eleştirmek adına zaman ayırmakta, diğer yandan da bütünleşme çeşitlerinin alt sınıflara ayrılması gereksinimi nedeniyle, kültürel bütünleşmeyi bir tanım şeklinde tek bir kavrama tabii etmeye çalışmanın güç olduğunu, ve daha nitelikli çalışmalara gereksinim duyulduğunu savunmaktadır.

Landecker (1951), dört tür bütünleşme tipi ifade etmiştir: Öncelikle kültürel bütünleşme; bu bölümde yazar düşüncelerini, kültürel antropolojist Ralph Linton'un kültürel bütünleşmesine bağlamaktadır. Ralph Linton, farklı bir toplumda kültürel bütünleşme farklılığını etkileyen üç ana kavramı; evrensel, uzmanlıklar ve

alternatifler şeklinde ifade etmektedir. Örnek olarak, seçeneklerin sayısı düştükçe kültürel bütünleşmenin seviyesi çoğalır. İkinci olarak, bilgilendirici bütünleşme olup, R.C. Angell'in, yaşanılan coğrafyada çok ya da az görülen bütünleşme kavramının ölçütlerini dengeli tutan iki çeşit gösterge üzerindeki araştırmasına uzanmaktadır. Bu göstergelerden ilki, toplumun ayrılmaz bir bütün şeklinde refah ortamının sosyal standartlarıyla bağıntılı olan, refah gayreti göstergesi şeklinde isimlendirilen başka göstergenin aksine negatif bütünleşmenin bir ölçütü olan suç göstergesidir. Bu nedenle, refah gayreti göstergesi ve suç göstergesine göre, bütünleşmenin gerek pozitif gerekse negatif yönü olabilir. Üçüncüsü, iletişimsel bütünleşme, bir grubun mensuplarının aralarındaki iletişimi sağlayarak ne şekilde ilişki kurduğunu göz önüne çıkarır. Yazar, bu üçüncü bütünleşme çeşidinde hiçbir göstergeye tabii olmamış; aksine kişilerarası etkileşim yollarının ne kadar geniş olduğuna, sosyal anlamda toplumdan uzak kalmış kişi sayısı ve bundan sıkıntı duyan bireylerin yüzdesine, bütünleşme seviyelerinin göstergeleri şeklinde üstünde durmuştur. Son kalan bütünleşme çeşidi fonksiyonel bütünleşme "İş bölümü düzeninin bölümleri arasındaki karşılıklı bağımlılık derecesi" şeklinde ifade edilir (Landecker,1952:338).

Göç edenler, farklı kültürel zemine sahip kişilerin bir araya gelerek var ettiği heterojen bir grup şeklinde düşünülmektedir. Bu sebeple, göç edilen topluma artıları ülkeden/kentten oldukça fazla etkilenir.

Göç edenler arasındaki kültürel bütünleşmenin elzem olduğunu düşünen bazı kişiler, asimilasyonun yeni toplum içindeki gelenekleri, değerleri ve davranış kalıplarını etkilediğini düşünüyor olsa da, doğrudan bir yaklaşım olan sosyal bütünleşmenin aksine, yeni toplumlara giren bireyler için ilk öncelik, kendilerini saran sosyal çevreyle bağlantılarını yeniden kurmalarıdır. Sonuç olarak, kültürel bütünleşmenin ve sosyal bütünleşme her ikisi de, öncelikle asimilasyon sürecini başlatmaları gerektiğinden, aynı sonucu veren iki farklı unsurdur (O'flannery, 1961: 198).

Kültür entegrasyonu çokça tartışılmış, kültürel bütünleşme ile alakalı bir model çıkartmak için çaba sarf eden Kuran ve Sandholm (2008), etkinliği ve tesirleri hakkında eleştiriler ile karşı karşıya gelmiştir. Kültürel bütünleşmenin, günümüze yaklaştıkça anti küreselleşme vb. hareketler tarafından temsil edilen bazı sosyal olumsuzlukların neden yaratabileceğini savunmuşlardır. Kültürlerin, grup çizgileri

içindeki iletişimde davranış ve referansların da üzerinde durarak birbirleri üzerinde etkili olduğunu savunmuşlardır. Bu durum göç eden anne-babaların, bulundukları aile kültürünü genetik kodlarına işlemeleri adına çocuklarının hareketlerini ne şekilde etkilemeye ve belirlemeye çalıştıkları üzerine gerçekleştirilen araştırmalarda ifade edilmeye çalışılmıştır. Ancak göç eden bu çocuklar, yeni bir toplumun kültürünün altında yaşamalarıyla beraber bireysel seçimlerini yapmaya başlamışlardır. Kültürel bir bütünleşmeye açısından araştırmanın sonunda ulaştıkları sonuca göre; ilerleyen zamanlarda kültür bir dönüşüme uğrayacak, kültürel bütünleşme ülkeler arasında gelişen zıt durumları tesiri altına alacak, sahip olunan kültürler dış etkilerden korunmaya zorunlu kalacaktır. Kültürel bütünleşme, yaşadığımız dönemde görülen istikrarsız politikaların nedenlerinden biridir. Vatandaşlığa bağlı göç ve bütünleşme düşüncesine karşın, vatandaşlık fikri bütünleşme sürecinin önemli bir kısmıdır. Kültürel bütünleşme ile başka bir noktada ise, Kastoryano, sınırları yok sayan, sahip olunan kültürle rekabet halinde olan, küreselleşmiş ekonomi ve kültür bünyesinde ulus aşan topluluklar var olmasına yol açan göç edenlerin geldikleri ülkeleri/kentleri tesir altına aldığı süre boyunca vatandaşlığın gücüne önem vermiştir (Kastoryano, 2010: 82). Avrupa ülkelerinde özellikle de sömürge sürecinde, göç sürecinin birer kısmı olarak anılan küreselleşen pazar, standartlaşan sosyal ilişkiler, tek bir duruma eğilen politikalar, tecrübe ve genelde azalan hareketlenmeye tabii şekilde her ülkede/kentte göç unsurları dönüşmüştür.

Dil, göç edenin göç edilen ülkede sahip olduğu bütünleşmenin seviyesini belirler. Anadilin işlevinden yararlanmadan başka bir ortama göç etmek, özellikle başlangıçta ve ortak bir dilin söz edilemeyeceği zamanlarda bütünleşme oranını etkileyebilir. Göç edilen ülke/kent kimi olaylarda göç edenleri dil atölyelerinde dili sindirmeyi ve ardından yeterlik sınavlarına girmeyi zorunlu kılar. Örnek olarak; ABD’de Amerikan vatandaşlığı edinebilmek adına göç edenler, ülkenin geçmiş tarihi ve genel kültür hakkında genel bir bilgi birikime sahip olmak dışında, İngilizce dili yeterlik sınavına girmek zorundadır. Avrupa’da bütünleşme hakkında 2012 yılında yapılan bir anket sonucunda, bazı dil kursları özellikle kadın göçmenler gibi daha çok ilgi ihtiyacı olan kitleleri hedef almıştır. Rapor sonucunda, resmi dil ve bütünleşme kursları 1990 yılında oluşturulmuştur. Rapor, kimi Avrupa ülkelerinin dil öğrenimini, bütünleşen göç edenlere yönelik ana unsur şeklinde görerek

gerçekleştirdiği araştırmalara dikkat çekmektedir. İtalya’da da günümüzde resmi bütünleşme programları oluşturulmaktadır. Belçika’da zorunlu olan bütünleşme programlarının finansı çok az miktardadır. Aynı düzenlemeler Fransa’da da söz konusudur. En geniş kapsamlı bütünleşme programı ise, 600-1.200 saatlik dil programları ile Almanya’da bulunmaktadır

Portekiz, İspanya ve Macaristan’daki sivil toplum kuruluşları, ücret beklemeden gönüllük esasına dayalı dil kursu imkânları sağlamaktadır. Öte yandan bütün bu ülkeler farklı sosyal uyum programları da hazırlamaktadır. Dil kurslarına ve bütünleşme programlarına kolayca ulaşmak, kursların maddi yönden sorumluluğunu kaldıramama gibi bir ihtimali de yok etmektedir. Göç edilen ülkenin dilinin özümsemesi iş olanaklarını çoğaltmasının yanında sosyal hayata da pozitif yönde etki sağlayacaktır. Türkiye’de dile verilen öneme bakacak olursak, ülke politikaları ve yasaları Türkçenin önemine ve göç edenlerin bu dili öğrenmelerinin zorunlu oluşumuna dikkat çekebilir. Kirişçi, Türkiye parlamentosunun, anadillerini konuşmaya devam eden göçmenler meselesini, asimile olmadıklarını düşündükleri Yahudiler örneğini vererek gündeme getirdiğini belirtmektedir. (Kirişçi, 2000:18)

Bunlar dışında, Kafkasya ve Balkanlar’dan göç eden çok fazla sayıda göçmenin Osmanlı döneminden günümüze dek geldiğini ve bu göçmenlerin Türkçeyi bilmeden, sadece anadillerini konuşarak hala kendi etnik kimliklerini muhafaza ettiklerine dikkat çekilmektedir.

“Yasalar ve meclis tartışmaları, devletin ideal vatandaş kimliğini net biçimde ortaya çıkartmaktadır ve bir vekilin ifadesine göre yasaların hedefi “tek bir dil konuşan, aynı doğrultuda fikir ve duygulara mensup bir ülke” yaratmaktır (Kirişçi, 2000: 6). Toplumun bütünleşmesi devlet, toplum ya da vatandaş adına önemli ise de, farklı bir dil öğrenmek insanlar için, özellikle de göç edenler için önemli bir nokta olmalıdır. Aynı durum, topluma külfet olmamak için göç edenlerin verim yaratmaları hususunda da geçerlidir. Göç edenlerin toplumla uyumsuzluk yaşamaması için dil öğrenmenin niçin elzem olduğunu ortaya koymaktadır. Dil öğrenme, bireylerin çalışma ortamlarında uyum sağlayabilmelerine ve iş piyasasının iyileşmesine fayda sağlamaktadır. Göç alan coğrafyada kullanılan dili özümsemek sosyal içirme – kaynaşma- sürecini güçlendirmektedir.

Dünyada her geçen gün sosyo-ekonomik ve savaş gibi nedenlere bağlı olarak Türkiye de göçmen ve mültecileri bünyesinde barındırmaktadır. Bu göçler arasında Isparta'ya göç eden mülteciler de yer almaktadır. Mülteciler çeşitli unsurlar nedeni ile göç etmek durumunda bırakılmış ve göç ettikleri konumda sosyal hayata uyum sağlamak istemişlerdir. Bu konuda mültecilere yönelik çalışmalar yapılmış ve uyum sağlamaları için destek sağlanmıştır (Bal, 2008).

## **2.5. TÜRKİYE'DEKİ GÖÇMENLERİN YASAL STATÜLERİ**

Coğrafi konumu nedeniyle Türkiye, küresel mülteci sorunundan büyük ölçüde etkilenmektedir. Türkiye, sığınma talebinde bulunanların hak ve özgürlüklerini korumak amacıyla, 1951 Cenevre Sözleşmesi'ni ve müteakip 1967 mültecilerin statüsünü belirleme Protokolünü onaylamıştır. Türkiye 1988 ve 1991 seneleri arasında meydana gelen Körfez Savaşı ve son dönemlerde ortaya çıkan Suriye iç savaşları sebebi ile yoğun bir nüfus ile karşı karşıya kalmıştır. 1951 Sözleşmesi ve 1967 Protokolüne şartlı kabul edişi dolayısıyla görülen sorunlara yanıt vermek kolay olamamıştır. Nüfus artışında gözlemlenen mültecilere yönelik bazı yasalar ve değişiklikler oluşmuştur (İçişleri Bakanlığı, 2006).

Halen yürürlükte olan 6458 sayılı Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu (YUKK) 11.4.2013 tarihinde Türkiye Büyük Milet Meclisi (TBMM) Genel Kurulunda kabul edilmiş ve 11 Nisan 2014 tarihli ve 28615 sayılı Resmi Gazetede yayımlanarak yürürlüğe girmiştir. Söz konusu kanunun ilk maddesinde belirtildiği gibi YUKK'nın amacı; Yabancılar tarafından Türkiye'ye giriş, ikamet ve çıkıları ile ilgili tüm işlemler İçişleri Bakanlığının bağlı Göç İdaresi Genel Müdürlüğün vasıtasıyla yapılması ve ilgili yabancıların Türkiye'den korunması için sağlanacak korumanın uygulanması ve kapsamı, görevini düzenlemek yetki ve sorumluluklar düzenlemektir.(Resmi Gazete, 2013). YUKK'nın 2. maddesi önemlidir, çünkü Suriye Krizine tepki olarak kitle sığınağı hakkında hüküm içermektedir. Buna ek olarak YUKK, mülteci, şartlı mülteci ve ikincil koruma statülerini düzenlenmiştir.

### **2.5.1. Uluslararası Koruma Statüsü**

Göç ve iltica alanında mevzuatta birçok düzenlemeye rastlamak mümkündür. Örneğin, 1994 Mülteci Misafirhaneleri Yönetmeliği, 5543 sayılı İskân Kanununda

Evlendirme Yönetmeliği (md. 13, 20), 4104 sayılı Muharip Yabancı Ordu Mensuplarından Türkiye'ye İltica Edenler Hakkında Kanun, 2692 sayılı Sahil Güvenlik Komutanlığı Kanunu (md. 4g), 3497 sayılı Kara Sınırlarının Korunması ve Güvenliği Hakkında Kanun (md. 2/3), 1111 sayılı Askerlik kanunu (md. 10/12), 5275 sayılı Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Kanun (md. 84/2), Yabancıların Çalışma İzinleri Hakkında Kanunun Uygulama Yönetmeliği (md. 49) gibi iç hukuk düzenlemelerinin yanı sıra kabul edilmiş birçok uluslararası anlaşma bulunmaktadır. YUKK ile yabancıların uluslararası korunması ayrı bir başlık altında düzenlenmiş olup, YUKK göç ve ilticaya ilişkin ayrı bir idari teşkilat kurulmasını öngörmüştür (Ekşi, 2014).

Türkiye 'de 1951 Cenevre sözleşmesinin imzalanmasından önce mülteci ve göçmenler konusunda bazı düzenlemeler söz konusudur. 2510 sayılı İskân Kanunu'nda mülteci kavramının tanımı yapılırken bu kişilerin Türkiye'ye gelme amaçlarının kalıcı olmadıkları, zaruri sebepler neticesinde geçici olarak korunma ihtiyaçları doğrultusunda ülkeye geldikleri belirtilmiştir. 5683 sayılı Pasaport Kanunu'nun 4. maddesine göre, mültecilerin ve ülkeye kalıcı amaçla gelen yabancıların pasaport sahibi olup olmamalarına bakılmaksızın ülkeye girişleri İçişleri Bakanlığının iznine tabi olduğu belirtilmiştir (Ay, 2005) .

Diğer taraftan Avrupa Birliği Bakanlar Konseyi bir üçüncü ülke vatandaşının üye devletlerden birinde yaptığı sığınma başvurusunun incelenmesinden sorumlu üye devletin belirlenmesine ilişkin kriter ve mekanizmaların saptanması hakkında bazı politikalar benimsemiştir. Buna göre, Avrupa ortak sığınma sistemini de kapsayacak ortak politikaların belirlenmesi ve zaruri sebepleri dolayısıyla ülkeye sığınan kişilerin Avrupa Birliği tarafından özgürlük, güvenlik adalet konularının güvence altına alınması önem taşımaktadır. Ayrıca Avrupa Ortak Sığınma Sistemi doğrultusunda yabancının zulüm ve baskı göreceği ülkeye geri gönderilemeyeceği ve bu geri gönderme yasağına uyan devletlerin üçüncü ülke vatandaşları için güvenli ülkeler olduğu belirtilmiştir (Ay, 2005).

Sığınma başvurularının incelenmesi açısından bir üye devlet seçilmesi ve bu üye devlet seçimi için uygulanması kolay bir yol belirlenmesi gerekliliği üzerinde durulmuştur. Ayrıca sığınma statüsü için Birliğin tamamında geçerli olmak üzere ortak bir yöntem belirlenmesi ve bu ortak çalışmaların kademeli olarak uygulanması

yoluna gidilmiştir. Başvuru sahibi kişilerin bir aileden oluşması durumunda bu fertlerin her biri için değerlendirme tek bir üye devlet tarafından yapılması ve aile birliğinin sağlanması açısından bazı sorumluluklardan taviz verilmesi gerekli görülmüştür (Ay, 2005) .

Avrupa Topluluğunu kuran anlaşmada belirtildiği üzere kişilerin serbest dolaşımına uygun olarak iç sınırların olmadığı bir alanın kademeli olarak oluşturulması, dış sınırların belirlenmesin de ortaklaşa hareket edilmesi gerekliliği, üçüncü ülkeden gelen kişilerin giriş ve kalışları için ortak politikaların oluşturulması ve dayanışma ruhu içerisinde hareket edilmesi gerekliliği önem taşımaktadır. Yukarıda belirtilen tüzük maddelerine ilişkin olarak prosedürlerin kısaltılması, işlemlerin basitleştirilmesi, geri alma yönünde değerlendirmelerin kolaylaştırılması açısından üye devletler aralarında işbirliğine gidilerek çeşitli düzenlemeler yapılabilir (Ay, 2005).

15 Haziran 1990 tarihinde Avrupa Birliği Bakanlar Konseyi bir üçüncü ülke vatandaşının üye devletlerden birinde yaptığı sığınma başvurusunun incelenmesinden sorumlu Devlet'in belirlenmesi ve bu sistemin hayata geçirilmesiyle birlikte sığınma politikalarında ortak politikaların belirlenmesi ve ayrıca bu sürecin hızlandırılması adına Dublin bir sözleşme imzalanmıştır. Bu sözleşmede belirlenen yetkili üye devletin belirlenmesinde ve bahsedilen uyumlaştırma politikaları arasında uygunluk olması gerektiği vurgulanmıştır.

Dublin sözleşmesinin tam amacına ulaşması açısından Eurodac yani parmak izlerinin karşılaştırılması sisteminin kurulmasına dayanak teşkil eden 11 Aralık 2000 tarihli (EC) (AT) No 2725/2000 sayılı Konsey Tüzüğü arasında uygunluk sağlanmalıdır. Avrupa Birliği Bakanlar Konseyi bir üçüncü ülke vatandaşının üye devletlerden birinde yaptığı sığınma başvurusunun incelenmesinden sorumlu üye devletlerin sorumluluklarının devletler hukuku sınırlarında olması gerekliliği belirtilmiştir. Avrupa Birliği Temel Haklar Şartı'nda kabul edilmiş temel hak ve ilkelere uyguluk sağlanır ve bu bağlamda yapılan çalışmaların hayata geçirilmesi belli aralıklarla incelenir (Ay, 2005).

Milletlerarası hukuk ile Türk hukukunda yapılan tanımlamalar karşılaştırıldığında milletlerarası hukuktan farklı bir yol izlendiği görülmektedir. Bu bağlam da Türk hukukunda kabul edilen yaklaşım coğrafi kısıtlama yoluna gidilmesi

yönündedir. Milletlerarası hukukta sığınmacı olarak kabul edilen kişinin şartlarını taşıması durumunda mültecilik statüsü kazanabilmesi mümkün iken Türk hukukunda coğrafi kısıtlama nedeniyle sığınmacı olarak nitelenen kişinin mültecilik statüsü kazanması mümkün gözükmemektedir (Çiçekli, 2009).

Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanununun 61. Maddesi mülteci tanımını açıkça yapmaktadır. Kısaca madde 61'e göre, "Avrupa ülkelerinde meydana gelen olaylarda ikamet ettiği ülkede yaşadığı korku sebebiyle ya da zulme uğrayacağını düşündüğü için ikamet ettiği ülkeyi terk ederek söz konusu sebeplerden dolayı kendi ülkesine de geri dönmek istemeyen vatansız kişilere mülteci statüsü verilmektedir." (Resmi Gazete, 2013). Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanununun 62. Maddesi ise şartlı mülteci statüsünün niteliğini açıkça belirtmiştir. Özetle madde 62'ye göre, Avrupa ülkeleri dışında meydana gelen olaylardan dolayı yaşadığı korku sebebiyle kendi ülkesinin dışında bulunan, ülkesine geri dönemeyen ya da dönmek istemeyen vatansız kişilere üçüncü bir ülkeye yerleştirilme işlemine kadar şartlı mülteci ifadesi kullanılmaktadır (Resmi Gazete, 2013).

Yukarda bahsi geçen kanunun 63. Maddesi ise İkincil Korumaya ilişkin nitelikleri açıkça belirtmiştir. Madde 63, mülteci ya da şartlı mülteci olarak statüsü belirtilmemiş kişileri kapsamaktadır. Madde 63'e göre, kişi ikamet ettiği ülkesine geri gönderildiği zaman alacağı ceza mahkûmiyet ya da ölüm olacaksa, işkenceye, onur kırıcı bir muameleye maruz kalmak durumunda kalacaksa, Şahsa yönelik çatışmalardan dolayı bir tehlike oluşacaksa bu durumlar göz önüne alınarak kişilere ikincil koruma statüsü verilmektedir (Resmi Gazete, 2013).

6458 sayılı YUKK'a göre mülteciler, şartlı mülteciler ve ikincil koruma talepte bulunun göçmenler uluslararası koruma statüsünden faydalanabilmektedirler.

### **2.5.2. Geçici Koruma Statüsü**

Geçici koruma statüsü, Suriye krizinden iki yıl sonra Ekim 2014'te Geçici Koruma Direktifi çerçevesinde yürürlüğe girmiştir. Geçici koruma, YUKK'un 91. maddesinde şu şekilde düzenlenmektedir: *"Ülkesinden ayrılmaya zorlanmış, ayrıldığı ülkeye geri dönemeye mümkün olmayan, acil ve geçici koruma bulmak için kitlesel bir şekilde Türkiye sınırlarına gelen veya sınıra geçen yabancılara geçici koruma sağlanabilmektedir. Bu kişilerin Türkiye'ye kabulü, Türkiye'de kalışı, hak ve*

*yükümlülükleri, Türkiye’den ayrılışlarında yapılacak tüm işlemler, kitlesel hareketlere karşı alınacak önlemlerle, ulusal ve uluslararası kurum ve kuruluşlar arasındaki işbirliği ve koordinasyon, merkez ve taşrada görev alacak kurum ve kuruluşların görev ve yetkilerinin belirlenmesi, Bakanlar Kurulu tarafından çıkarılacak yönetmelikle düzenlenmektedir” (<https://www.goc.gov.tr/>).*

## **2.6. TÜRKİYE’DE GEÇMİŞTEN GÜNÜMÜZE GÖÇMENLERE YAKLAŞIM VE TÜRKİYE’DEKİ SOMALİLİ GÖÇMENLER**

Uluslararası göç kısaca ulus-devletlerin sınırlarının “yabancılar” tarafından aşılmasını ifade eder. Türkiye bir ulus-devlet olduğundan dolayı göçmenlere karşı farklı bakış açıları gelişmiştir. Bu durum sadece halk içinde değil merkezi yönetimde de kendisini göstermiştir. Bu bağlamda göçmenlere yönelik politikalar da değişiklik göstermiştir. Göçmenlere yönelik vatandaşlık kabulü ve yerleştirme politikaları göçmenlerin “Türk ırkı ve kültürü”ne olan yaklaşımlarıyla şekillenirken bu durum 1980’li yıllarda değişmiştir. Farklılaşan göç çeşitlerinden de etkilenen merkezi yönetim ve toplum göçe ilişkin başka politikalar üretmeye başlamıştır. Öncelikli olarak göçmenlerin yerleşimlerine dair çalışmalar yapılmıştır. Ancak göçten kaynaklı toplumsal problemler oluşmaya başlayınca “göç nefreti”ne yönelik çalışmaların yapılması da zorunlu bir hal almıştır. Göç profilinin değiştirilmesine ek olarak, önemli gelişmeler ülkenin göçmen haritasındaki yerinin değişmesi ve menşe ülkenin bir varış ülkesi ve göç ülkesi haline gelmesidir. Bu durumda, Türkiye için uluslararası göç, transit göçmenler için uluslararası göç hacmindeki artış, sığınmacılar ve mülteciler gibi farklı göç kategorilerinin ortaya çıkması anlamına gelmektedir.

Bu bağlamda, yeni gelenlerin ülkede kalmaları ve yerleşmeleri için mekânsal çözümler bulma çabalarının bir sonucu olarak bir çözüm politikasına duyulan ihtiyaç ön plana çıkmıştır.

Bu çalışma ile Türkiye’ye göç etmiş olan Somalili göçmenlerle görüşmeler yapılmıştır. Somalili göçmenlerin profillerinden yola çıkılarak Türkiye’ye göçmeden önceki halleri ile şimdi içinde bulundukları durumlardan yola çıkılarak Türkiye’nin göçmen politikalarının da anlaşılmasına çalışmıştır.

### 2.6.1. Somali Hakkında Genel Bilgiler

Resmi adı Somali Cumhuriyeti olan Somali, Doğu Afrika'nın doğusunda, Afrika Boynuzu adı verilen bölgede yer alan, Ekvator'un hemen güneyinden Aden Körfezi'ne kadar uzanan ve Sahra altı Afrika ile Arabistan ülkeleri ve güneybatı Asya arasında önemli bir jeopolitik konuma sahip olan bir ülkesidir. Başkenti Mogadişu olan ülke, kuzeybatıda Cibuti, güneybatıda Kenya, kuzeyde Aden ve Yemen Körfezi, doğuda Hint Okyanusu ve batıda Etiyopya ile çevrilidir. Afrika kıtasının en uzun sahil şeridinde sahip ülkesidir. Yüzölçümü 637.657 kilometrekare olan Somali'nin mevcut nüfusu en son 2019 Birleşmiş Milletler verilerinin projeksiyonlarına dayanarak 15.44 milyon kişidir. Böylece nüfus yoğunluğu dünyada 155. sırada olan Somali kilometrekare düşen kişi sayısı 24.2'dir (<https://worldpopulationreview.com>).

Somali'nin resmi dini Sünni İslam'dır. Ülkede konuşulan resmi diller Somalice ve Arapçadır. Bunların dışında ülkede İtalyanca ve İngilizce de konuşulmaktadır. Somali'de yaşayan nüfusun yüzde 85'i Somali etnik kökenli ve geri kalan yüzde 15'i Bantu, Arap ve diğer kökenlidir. Somali, kişi başına düşen 600 dolar geliri ile kişi başına gayri safi milli hâsılaya en az sahip olan ülkelerden biridir (CIA, 2014b). Somali'de şehirde yaşayan nüfusun oranı yüzde 38'dir. Nüfusun sadece yüzde 38'i okuryazardır. Erkeklerde yüzde 50 olan okuryazarlık oranı kadınlar arasında yüzde 26'ya düşmektedir (CIA, 2014).

Şekil 5: Somali'nin Siyasi Haritası



Kaynak: <https://www.harita.gov.tr/>

Somali'nin nüfus artış hızındaki değişim incelendiğinde, 1950'de yüzde 1.92 olan nüfus büyüme oranı, ülke tarihindeki kargaşa ve savaşlar sonucunda 1980 ve 1990'larda çok düşük bir seviyeye gerilemiştir. 2010 yılı itibariyle yüzde 2.87'ye yükselen nüfus artış hızının 2050 yılına kadar kademeli olarak yüzde 2.15'e gerileyeceği tahmin edilmektedir. Somali, doğurganlık düzeyinin oldukça yüksek olduğu bir ülkedir. 1950'de 7.25 ve 2010'da 6.61'lik toplam doğurganlık oranı ile Somali halen dünyada en yüksek doğurganlığa sahip ülkeler arasında ilk sırada yer almaktadır. Doğurganlık hızının zaman içinde kademeli olarak azalması ve 2050 yılında 3.63 çocuğa düşmesi beklenmektedir.

Nüfusun büyüklüğünü ve yapısını belirleyen bir diğer faktör mortalite düzeyidir. Mortalite düzeyini tanımlayan göstergelerden ikisi, doğumda yaşam beklentisi ve bebek ölüm oranıdır. Doğumda ortalama yaşam süresi 1950'de 34 yıl iken, 2010'da 55 yıl olmuştur. Bu değer, 2010 yılındaki ortalama 69 yıllık dünya yaşam beklentisinin oldukça altındadır. Birleşmiş Milletler nüfus projeksiyonlarında Somali'deki yaşam beklentisinin sadece 2050'de 65 yıl olacağı tahmin edilmektedir. Benzer şekilde bebek ölüm oranları da yüksektir. 1950'de Somali'de doğan her 1000 bebekten 200'ü, yani her beş bebekten biri ölmektedir; 2010 yılına kadar doğan her 1000 bebekten 80'i ölmüştür. Bu değer dünya ortalamasının yaklaşık iki katıdır. 2050 yılına kadar bebek ölüm hızının yaklaşık yarı yarıya düşmesi beklenmektedir.

Yüksek doğum ve ölüm oranı nedeniyle, yaşlı nüfusun toplam nüfus içindeki payı çok düşüktür. 1950'den 2010'a kadar, 65 yaşın üzerindeki nüfusun payı yüzde 3'ün altında kalırken ve 2050'ye kadar bu oranın yüzde 3'ün biraz üzerinde artması beklenmektedir. Net göç sayıları ve hızları incelendiğinde, Somali'nin 1980'lere kadar aldığı ve verdiği göçün yaklaşık olarak eşit olduğu ve dolayısıyla net göç oranının "0" civarında olduğu görülmektedir. 1980'lerde ve 1990'larda Somali göçündeki artış nedeniyle net göç oranı negatif değerler almaya başlamış ve binde 28 net göç gerçekleşmiştir. 2010 yılında binde -3 civarında olan net göç oranının 2050'de kısmen binde -1'e düşmesi beklenmektedir.

**Tablo 4:** Temel Demografik Göstergeler, Somali, 1950-2050

| Demografik Göstergeler                     | Yıllar |       |       |       |       |       |       |        |        |        |        |
|--------------------------------------------|--------|-------|-------|-------|-------|-------|-------|--------|--------|--------|--------|
|                                            | 1950   | 1960  | 1970  | 1980  | 1990  | 2000  | 2010  | 2020   | 2030   | 2040   | 2050   |
| Nüfus (bin)                                | 2.264  | 2.756 | 3.445 | 6.090 | 6.322 | 7.385 | 9.636 | 12.820 | 16.880 | 21.691 | 27.076 |
| Nüfus yoğunluğu                            | 4      | 4     | 5     | 10    | 10    | 12    | 15    | 20     | 26     | 34     | 42     |
| Ortanca yaş                                | 19,5   | 18,9  | 18,3  | 18,1  | 17,5  | 16,4  | 16,1  | 16,9   | 18     | 19,4   | 21,3   |
| Nüfus artış hızı                           | 1,92   | 2,15  | 2,38  | -0,07 | 0,08  | 2,73  | 2,87  | 2,8    | 2,58   | 2,29   | 2,15   |
| Toplam doğurganlık hızı                    | 7,25   | 7,25  | 7,1   | 7,07  | 7,53  | 7,44  | 6,61  | 5,6    | 4,69   | 3,94   | 3,63   |
| Doğuşta yaşam beklentisi-Toplam            | 34     | 38    | 41,9  | 45,5  | 45    | 51,5  | 54,9  | 58,1   | 61,1   | 63,8   | 65     |
| Doğuşta yaşam beklentisi-Erkek             | 32,5   | 36,5  | 40,4  | 44    | 43,5  | 50    | 53,3  | 56,5   | 59,4   | 61,9   | 63,1   |
| Doğuşta yaşam beklentisi-Kadın             | 35,5   | 39,5  | 43,5  | 47,1  | 46,5  | 53,1  | 56,5  | 59,9   | 62,9   | 65,7   | 66,9   |
| Bebek ölüm hızı-Toplam (bin canlı doğumda) | 200,2  | 173,2 | 147,5 | 127,8 | 129,6 | 97    | 79,5  | 64,5   | 54     | 44,9   | 41,1   |
| Bebek ölüm hızı-Erkek (bin canlı doğumda)  | 214,8  | 186   | 158,6 | 137,4 | 139   | 104   | 85    | 69,7   | 59,4   | 49,9   | 46     |
| Bebek ölüm hızı-Kadın (bin canlı doğumda)  | 184,6  | 159,7 | 135,8 | 117,8 | 119,7 | 89,8  | 73,8  | 59,1   | 48,4   | 39,7   | 36,1   |
| < 15 yaş nüfus (bin)                       | 934    | 1.174 | 1.492 | 2.662 | 2.837 | 3.484 | 4.596 | 5.877  | 7.349  | 8.789  | 10.029 |
| < 15 yaş nüfusun oranı                     | 41,2   | 42,6  | 43,3  | 43,7  | 44,9  | 47,2  | 47,7  | 45,8   | 43,5   | 40,5   | 37     |
| 15-64 yaş nüfus (bin)                      | 1.272  | 1.501 | 1.844 | 3.227 | 3.282 | 3.685 | 4.768 | 6.578  | 9.044  | 12.244 | 16.135 |
| 15-64 yaş nüfusun oranı                    | 56,2   | 54,5  | 53,5  | 53    | 51,9  | 49,9  | 49,5  | 51,3   | 53,6   | 56,4   | 59,6   |
| 65+ yaş nüfus (bin)                        | 59     | 82    | 109   | 200   | 203   | 217   | 272   | 365    | 487    | 659    | 911    |
| 65+ yaş nüfusun oranı                      | 2,6    | 3     | 3,2   | 3,3   | 3,2   | 2,9   | 2,8   | 2,8    | 2,9    | 3      | 3,4    |
| Net göç hızı (binde)                       | 0      | -0,1  | 0     | -27,4 | -28,2 | -5    | -2,9  | -2,2   | -1,7   | -1,3   | -1,2   |
| Net göç sayıları - Toplam (bin)            | 0      | 0     | 0     | -166  | -179  | -40   | -30   | -30    | -30    | -30    | -30    |

Kaynak: United Nations, World Population Prospects, 2014

### 2.6.2. Türkiye'deki Somali Göçmenler

Doğu ve Güney Afrika'daki artan çevresel değişim ve afetler Somali'deki yer değiştirme hareketlerine sebep olmuştur. Ülkenin güney ve orta bölgelerinde on yıllar süren iç savaş ve çatışmalar, birçok Somalilinin ülke içinde yerinden edilmesine neden olurken, birçok Somali de ülkesinden ayrılarak uluslararası koruma arayışında bulunmuştur. Dünyadaki zorla yerinden edilen 70,8 milyon kişinin 949.612'si Somali kökenli olup böylece Somali; Suriye, Afganistan, Güney Sudan,

Myanmar'dan sonra dünyada en fazla mülteci üreten beşinci ülkesidir. (International Organization for Migration (IOM) 2020:UNHCR 2019).

Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği'nin (BMMYK) Türkiye Ofisi'nin 2019 Kasım ayında yayımladığı verilerden derlediği bilgilere göre, Türkiye'de yaklaşık 5.700 uluslararası koruma başvuru(sığınmacı) ve statü sahibi Somalili bulunmaktadır (UNHCR,2019). Bu sayının çoğu Somalili göçmenlere uydu kent olarak seçilen Isparta'da yaşamaktadır. Bu tez çalışması için Isparta'daki Somalili göçmenlerin güncel sayısına ulaşmak için gerekli resmi kurumlar ile irtibata geçilmiş fakat her hangi bir veri elde edilmemiştir. En güncel veri 2015 Mart ayında Isparta Valiliği ve Emniyet Müdürlüğü verileri olup buna göre, Isparta'da uluslararası koruma başvuru (sığınmacı) ve statü sahibi 1071 Somalili bulunmaktadır.

**Tablo 5:** 1997-2018 Yıllar Arası Türkiye'de Bulunan Somalili Göçmen Sayısı

| Yıl  | Uluslararası Koruma Statüsü Sahibi Kişiler | Sığınmacı Statüsü Sahibi Kişiler | Toplam |
|------|--------------------------------------------|----------------------------------|--------|
| 1997 | 25                                         | 0                                | 25     |
| 1998 | 17                                         | 0                                | 17     |
| 1999 | 12                                         | 0                                | 12     |
| 2000 | 11                                         | 4                                | 15     |
| 2001 | 13                                         | 4                                | 17     |
| 2002 | 23                                         | 1                                | 24     |
| 2003 | 29                                         | 134                              | 163    |
| 2004 | 70                                         | 214                              | 284    |
| 2005 | 66                                         | 437                              | 503    |
| 2006 | 139                                        | 658                              | 797    |
| 2007 | 668                                        | 839                              | 1507   |
| 2008 | 862                                        | 459                              | 1321   |
| 2009 | 922                                        | 263                              | 1185   |
| 2010 | 932                                        | 335                              | 1267   |
| 2011 | 1105                                       | 646                              | 1751   |
| 2012 | 1669                                       | 389                              | 2058   |
| 2013 | 2153                                       | 879                              | 3032   |
| 2014 | 2389                                       | 1020                             | 3409   |
| 2015 | 2364                                       | 1598                             | 3962   |
| 2016 | 2239                                       | 1224                             | 3463   |
| 2017 | 2219                                       | 2145                             | 4364   |
| 2018 | 2220                                       | 3537                             | 5757   |

Kaynak: UNHCR Population Statistics Reference Database <http://popstats.unhcr.org/>

## **ÜÇÜNCÜ BÖLÜM**

### **ZORUNLU NEDENLERLE TÜRKİYE'YE GÖÇ EDEN SOMALİLİ GÖÇMENLER ÜZERİNE ARAŞTIRMA-ISPARTA ÖRNEĞİ**

#### **3.1. ARAŞTIRMANIN DESENİ**

Afet kaynaklı zorunlu göçlerin sürdürülebilirlik üzerine etkilerinin araştırmasını amaçlayan bu çalışmada, durum çalışması (fenomenoloji) deseni kullanılmıştır. Creswell (2016) fenomenolojiyi birkaç kişinin bir fenomen veya kavram hakkındaki deneyimlerinin ortak bir tanımı olarak açıklarken, Yıldırım ve Şimşek (2016), farkında olduğumuz fakat derinlemesine ve ayrıntılı bir anlayışa sahip olmadığımız gerçeklere dayanan bakış açılarından biridir şeklinde tanımlar.

#### **3.2. ÇALIŞMA GRUBU**

Bu araştırmada katılımcıların belirlenmesinde Kartopu Örnekleme veya Zincir Örnekleme tekniği kullanılmıştır. Evreni oluşturan birimlere erişmek zor olduğunda veya evren hakkında bilgi (bilginin boyutu ve derinliği, vb.) eksik olduğunda kartopu veya zincir örnekleme tekniği kullanılır. Bu teknik, insanlara ve zengin verilerin elde edilebildiği kritik durumlara odaklanır ve bu insanları ve kritik durumları takip ederek evrene ulaşır (Creswell, 2013). Kartopunu örneklemek isteyen bir araştırmacı, ilgilendiği fenomen hakkında en fazla bilgiye sahip olduğunu düşündüğü kişi ve durumlar hakkında aşağıdaki soruları sormakla başlar: “Bu konu hakkında en çok kim bilir? Konuşmaya kiminle başlamalıyım?” (Flick, 2014). Bu şekilde, araştırmacı başkalarıyla buluşabilecek insanlara sorarak yeni bilgiler edinmeye çalışır. Burada önemli olan, araştırmacının görüştükleri insanların güvenini kazanmasıdır (Grix, 2010). İnsanlar güvenmediği birine bilgi vermekte tereddüt edebilecekleri ve yeni insanlarla tanışmaları için bir referans olmayabilecekleri için güven önemlidir. Araştırmacı tarafından zincirleme bir şekilde yapılan araştırma sonucunda, veri doygunluğuna ulaşılır ulaşılmaz araştırmanın veri toplama aşaması tamamlanmaktadır. Birçok durumda, araştırmacının kartopunun veya zincirin ilk bağlantısını seçmesi kolaydır. Çünkü kartopunun sonraki aşamalarına kıyasla toplumda görünen insanlara ve durumlara erişmek daha kolaydır. Buna ek olarak,

araştırmacı tarafından erişilen bu ilk ve kilit kişiler genellikle farklı bireyler ve gruplar tarafından önemli olarak kabul edilmektedir (Bernard, 2011). Kilit kişinin yolunda devam eden araştırmacı, önerilen insanlara ulaşarak zinciri yeni kaynaklarla doğal olarak farklılaştıracaktır.

**Tablo 6:** Katılımcıların Demografik Bilgileri

| Katılımcıların kodu | Cinsiyeti | Yaşı       | Eğitim Durumu      | Gelir Durumu       | Medeni Durumu | Mesleki Durumu | Çocuk sayıları | Eğitim Gören Çocuk Sayısı |
|---------------------|-----------|------------|--------------------|--------------------|---------------|----------------|----------------|---------------------------|
| K1                  | Erkek     | 29-39 yaş  | Lisans Mezunu      | 1001-1500 TL arası | Bekâr         | Çalışmıyor     | 0              | 0                         |
| K2                  | Kadın     | 29-39 yaş  | Ortaöğretim Mezunu | 2001-2500 TL arası | Evli          | Ev Hanımı      | 3              | 1                         |
| K3                  | Erkek     | 40-50 yaş  | Lise Mezunu        | 1501-2000 TL arası | Evli          | Çalışmıyor     | 3              | 1                         |
| K4                  | Kadın     | 18-28 yaş  | Ön Lisans Mezunu   | 1501-2000 TL arası | Dul           | Sekreter       | 1              | 1                         |
| K5                  | Kadın     | 40-50 yaş  | Lisans Mezunu      | 2501 TL ve üstü    | Evli          | Çalışmıyor     | 2              | 1                         |
| K6                  | Erkek     | 62 ve üstü | Lisans Mezunu      | 2001-2500 TL arası | Boşanmış      | Emekli         | 2              | 0                         |
| K7                  | Kadın     | 18-28 yaş  | Lisans Mezunu      | 2501 TL ve üstü    | Bekâr         | Komi           | 0              | 0                         |
| K8                  | Erkek     | 40-50 yaş  | Lisans Mezunu      | 2501 TL ve üstü    | Evli          | İşçi           | 2              | 1                         |

**Tablo 6: Katılımcıların Demografik BilgileriDevam**

| Katılımcıların kodu | Cinsiyeti | Yaşı      | Eğitim Durumu      | Gelir Durumu       | Medeni Durumu | Mesleki Durumu | Çocuk sayıları | Eğitim Gören Çocuk Sayısı |
|---------------------|-----------|-----------|--------------------|--------------------|---------------|----------------|----------------|---------------------------|
| K9                  | Erkek     | 40-50 yaş | Lise Mezunu        | 1501-2000 TL arası | Evli          | Çalışmıyor     | 2              | 2                         |
| K10                 | Erkek     | 40-50 yaş | Ortaöğretim Mezunu | 1501-2000 TL arası | Evli          | Çalışmıyor     | 2              | 1                         |
| K11                 | Erkek     | 40-50 yaş | Lisans Mezunu      | 2501 TL ve üstü    | Bekar         | Finansçı       | 0              | 0                         |
| K12                 | Kadın     | 40-50 yaş | Lise Mezunu        | 1501-2000 TL arası | Evli          | Ev Hanımı      | 2              | 2                         |
| K13                 | Erkek     | 29-39 yaş | Lise Mezunu        | 2001-2500 TL arası | Evli          | İşçi           | 1              | 0                         |
| K14                 | Kadın     | 29-39 yaş | İlköğretim Mezunu  | 1001-1500 TL arası | Evli          | Ev Hanımı      | 1              | 0                         |
| K15                 | Kadın     | 40-50 yaş | İlköğretim Mezunu  | 1001-1500 TL arası | Evli          | Ev Hanımı      | 2              | 1                         |
| K16                 | Erkek     | 18-28 yaş | Lise Mezunu        | 1001-1500 TL arası | Bekar         | Çalışmıyor     | 0              | 0                         |
| K17                 | Erkek     | 29-39 yaş | Lise mezunu        | 2501 TL ve üstü    | Evli          | İşveren        | 6              | 4                         |
| K18                 | Erkek     | 18-28 yaş | Lisans Mezunu      | 2001-2500 TL arası | Bekar         | Muhasebeci     | 0              | 0                         |
| K19                 | Kadın     | 29-39 yaş | İlköğretim Mezunu  | 1001-1500 TL arası | Boşanmış      | Ev Hanımı      | 3              | 3                         |

**Tablo 6: Katılımcıların Demografik Bilgileri (Devam)**

| Katılımcıların kodu | Cinsiyeti | Yaşı      | Eğitim Durumu     | Gelir Durumu       | Medeni Durumu | Mesleki Durumu       | Çocuk sayıları | Eğitim Gören Çocuk Sayısı |
|---------------------|-----------|-----------|-------------------|--------------------|---------------|----------------------|----------------|---------------------------|
| K20                 | Kadın     | 29-39 yaş | İlköğretim Mezunu | 1001-1500 TL arası | Dul           | Ev Hanımı            | 4              | 3                         |
| K21                 | Erkek     | 29-39 yaş | Ön Lisans Mezunu  | 2001-2500 TL arası | Evli          | Kaynakçı             | 3              | 1                         |
| K22                 | Kadın     | 40-50 yaş | İlköğretim Mezunu | 1501-2000 TL arası | Evli          | Ev hanımı            | 5              | 4                         |
| K23                 | Erkek     | 29-39 yaş | Lisan Mezunu      | 1001-1500 TL arası | Evli          | Çalışmıyor (Engelli) | 0              | 0                         |
| K24                 | Kadın     | 51-61 yaş | İlköğretim Mezunu | 2001-2500 TL arası | Evli          | Ev Hanımı            | 3              | 1                         |
| K25                 | Kadın     | 40-50 yaş | İlköğretim Mezunu | 1501-2000 TL arası | Dul           | Ev Hanımı            | 3              | 2                         |
| K26                 | Erkek     | 51-61 yaş | Lisansüstü Mezunu | 1501-2000 TL arası | Evli          | Çalışmıyor           | 3              | 1                         |
| K27                 | Kadın     | 40-50 yaş | Lise Mezunu       | 2501 TL ve üstü    | Evli          | Ev Hanımı            | 12             | 12                        |
| K28                 | Kadın     | 40-50 yaş | Lise Mezunu       | 1501-2000 TL arası | Evli          | Ev Hanımı            | 7              | 7                         |
| K29                 | Erkek     | 40-50 yaş | Lisans Mezunu     | 2501 TL ve üstü    | Evli          | Tercümanlık          | 3              | 3                         |
| K30                 | Kadın     | 29-39 yaş | Lise Mezunu       | 1501-2000 TL arası | Boşanmış      | Bayan Kuaförü        | 5              | 4                         |

Tablo 6’da görüldüğü üzere araştırmaya katılan katılımcıların 15’i kadın, 15’i erkek katılımcılardan oluşmaktadır. Katılımcıların 4’ü 18-28 yaş aralığında, 10’u 29-39 yaş aralığında, 13’ü 40-50 yaş aralığında, 2’si 51-61 yaş aralığında, 1’i ise 62 yaş ve üstüdür. Araştırmaya katılan katılımcıların yaşları çoğunlukla 40-50 yaş arasındaki katılımcılardır. Katılımcıların 8’i ilköğretim mezunu, 2’si ortaöğretim mezunu, 8’i lise mezunu, 2’si ön lisans mezunu, 9’u lisans mezunu, 1’i ise lisansüstü mezunu bireylerden oluşmaktadır. Araştırmaya katılan katılımcıların 7’si 1001-1500 TL arası, 10’u 1501-2000 TL arası, 6’sı 2001-2500 TL arası, 7’si ise 2501 TL ve üstü gelire sahiptir. Katılımcıların 5’i bekâr, 19’u evli, 3’ü dul, 3’ü ise boşanmıştır. Araştırmanın çoğunluğunu evli bireyler oluşturmaktadır.

Katılımcıların 10’u farklı unvanlarda ve mesleklerde çalışmakta olup, 9’u ev hanımı ve 11’i ise herhangi bir işte çalışmamaktadır. Çalışmaya katılan görüşmeciler, çalışmamalarının farklı nedenlerden kaynaklandığını belirtmiştir. Çalışmayan katılımcılar, çalışmak istediklerini fakat işveren tarafından çalışma izni verilmemesi, çalışma kanuna aykırı fazla çalışma saatleri, düşük ücretler, yabancı olduklarından dolayı maaşların düzenli ödenmemesi ve dil sorunu gibi nedenlerden dolayı çalışmadıklarını belirtmişlerdir. Ev hanımı olan katılımcılar, çalışmamalarının sebebini kadınların çalışmasının Somali kültüründe çok yaygın olmaması ile ilişkilendirmiştir.

Katılımcıların okul çağında olan çocuklarının neredeyse tamamının okula gittiği görülmektedir. Böylece Türkiye’nin göçmen çocuklarına eğitim fırsat tanıyan bir ülke olduğu söylenebilir.

**Tablo 7:** Katılımcıların Göç Edilen Ülkelere Göre Dağılımı

| Hangi Ülkeden Göç Ettikleri | Frekans |
|-----------------------------|---------|
| Somali                      | 8       |
| Suriye                      | 7       |
| Suudi Arabistan             | 6       |
| Kenya                       | 5       |
| Etiyopya                    | 2       |
| Malezya                     | 1       |
| Umman                       | 1       |

Araştırmaya katılan katılımcıların tümü Somali vatandaşı olup Tablo 7’de görüldüğü üzere 8’i Somali, 7’si Suriye, 6’sı Suudi Arabistan, 5’i Kenya, 2’si Etiyopya, 1’i Malezya, 1’i ise Umman’dan göç etmişlerdir. Somali’den göç eden katılımcılar ilk sırada yer almaktadır. Bunun yanı sıra daha önce Suriye gibi başka ülkelerde göçmen olarak yaşarken, yaşadıkları ülkede patlak veren iç savaş, çatışma veya afetlerden dolayı ikinci kez göç etmek zorunda kalmışlardır.

**Tablo 8:** Katılımcıların Göç Etme Nedenlerine Göre Dağılımları

| <b>Katılımcıların Göç Etme Nedenleri</b> | <b>Frekans</b> |
|------------------------------------------|----------------|
| Savaş                                    | 22             |
| El-Şabab Tehdidi                         | 4              |
| Kuraklık                                 | 2              |
| Siyasi Nedenler                          | 2              |

Tablo 8’da görüldüğü üzere araştırmaya katılan katılımcıların 22’si savaş, 4’ü terör örgütü El-Şabab tehdidi, 2’si kuraklık, 2’si ise siyasi nedenlerden dolayı göç etmişlerdir. Katılımcıların çoğunluğu savaştan dolayı göç etmişlerdir.

**Tablo 9:** Katılımcıların Göç Ettikleri Yıllara Göre Dağılımları

| <b>Katılımcıların Göç Ettikleri Yıllar</b> | <b>Frekans</b> |
|--------------------------------------------|----------------|
| 2013 Yılında                               | 7              |
| 2015 Yılında                               | 6              |
| 2017 Yılında                               | 4              |
| 2010 Yılında                               | 3              |
| 2008 Yılında                               | 3              |
| 2011 Yılında                               | 2              |
| 2012 Yılında                               | 2              |
| 2016 Yılında                               | 2              |
| 2018 Yılında                               | 1              |

Tablo 9’da görüldüğü üzere araştırmaya katılan katılımcıların 7’si 2013 yılında, 6’sı 2015 yılında, 4’ü 2017 yılında, 3’ü 2010 yılında, 3’ü 2008 yılında, 2’si

2011 yılında, 2'si 2012 yılında, 2'si 2016 yılında, 1'i ise 2018 yılında göç etmiştir. Katılımcıların çoğunluğu 2013 yılında göç eden bireylerden oluşmaktadır.

Türkiye'de 10 ile 12 yıl gibi uzun süredir bulunan katılımcılar 3. Bir ülkeye gidip gidemeyecekleri konusunda kararsız olduklarından dolayı gelecekleri konusunda belirsizlik yaşadıklarını belirtmişlerdir. Ayrıca katılımcılar bu sebeplerden dolayı Türkiye'de sabit bir düzen kuramadıklarını da ifade etmişlerdir.

**Tablo 10:** Katılımcıların Birlikte Göç Ettikleri Kişilere Göre Dağılımları

| Katılımcıların Birlikte Göç Ettikleri Kişiler | Frekans |
|-----------------------------------------------|---------|
| Çocuklarını ve eşimle                         | 11      |
| Tek                                           | 7       |
| Eşimle                                        | 5       |
| Çocuklarıyla                                  | 4       |
| Ailemle                                       | 3       |

Tablo 10'da görüldüğü üzere araştırmaya katılan katılımcıların 11'i çocukları ve eşleriyle, 7'si tek, 5'i eşleriyle, 4'ü çocuklarıyla, 3'ü ise ailesiyle göç etmiştir. Katılımcıların çoğunluğunu çocukları ve eşleriyle göç eden bireyler oluşturmaktadır.

**Tablo 11:** Katılımcıların Göç Etmeden Önceki Mesleklerine Göre Dağılımları

| Katılımcıların Göç Etmeden Önceki Meslekleri | Frekans |
|----------------------------------------------|---------|
| Ev hanımı                                    | 7       |
| Hizmetçi                                     | 4       |
| Esnaf                                        | 4       |
| İşçi                                         | 3       |
| Öğrenci                                      | 3       |
| Öğretmen                                     | 2       |
| İşsiz                                        | 2       |
| Asker                                        | 1       |
| Seyyar satıcı                                | 1       |
| Hemşire                                      | 1       |
| Elektrikçi                                   | 1       |
| Ziraat mühendisi                             | 1       |

Tablo 11'de görüldüğü üzere araştırmaya katılan katılımcıların göç etmeden önceki meslekleri incelendiğinde 7'si ev hanımı, 4'ü hizmetçi, 4'ü esnaf, 3'ü işçi, 3'ü

öğrenci, 2'si öğretmen, 2'si işsiz, 1'i asker, 1'i seyyar satıcı, 1'i hemşire, 1'i elektrikçi, 1'i ise ziraat mühendisidir. Katılımcıların çoğunluğu ev hanımı olan bireylerdir.

**Tablo 12:** Katılımcıların Göç Sonrası Geçim Kaynaklarına Göre Dağılımları

| <b>Katılımcıların Göç Ettikten Sonraki Geçim Kaynakları</b> | <b>Frekans</b> |
|-------------------------------------------------------------|----------------|
| Destek alıyorum                                             | 16             |
| Çalışıyorum                                                 | 10             |
| Eşim çalışıyor                                              | 3              |
| Somali'deki evden kira alıyorum                             | 1              |

Tablo 12'de görüldüğü üzere araştırmaya katılan katılımcıların göç ettikten sonraki yaşamlarında 16'sı destek alarak, 10'u çalışarak, 3'ünün eşi çalışarak, 1'i ise Somali'deki evinden kira alarak geçimlerini sağlamaktadırlar. Katılımcıların çoğunluğunda geçimlerini destek alarak sağlayan katılımcılar bulunmaktadır. Destek alan katılımcıların bazıları, bu desteklerin yurtdışında yaşayan akrabaları veya aileleri tarafında para gönderme şeklinde olduğunu bahsetmişlerdir. Geri kalan ise gerekli şartları sağlayarak Türk Kızılay'ı veya Sosyal Yardım Vakfının sağladığı nakit desteği ile geçimlerini sürdürmektedirler.

**Tablo 13:** Katılımcıların Göç Öncesi ve Göç Sonrası Oturdıkları Konutun Türlerine Göre Dağılımları

| <b>Katılımcıların Göç Öncesi ve Göç Sonrası Oturdıkları Konutun Türleri</b> | <b>Frekans</b> |
|-----------------------------------------------------------------------------|----------------|
| Müstakil-apartman                                                           | 17             |
| Apartman-apartman                                                           | 11             |
| Çadır-apartman                                                              | 2              |

Tablo 13'te görüldüğü üzere araştırmaya katılan katılımcıların 17'si önceden müstakil evde otururken Türkiye'ye göç ettikten sonra apartman dairesinde yaşamaktadır. 11'i göç etmeden önce apartman dairesinde otururken göç ettikten sonra da apartmanda oturmaktadırlar. 2'si ise kamp alanında çadırda oturmaktayken

göç sonrası apartmanda yaşamaktadırlar. Bu doğrultuda zorunlu göç eden göçmenlerin tamamı Türkiye’de apartmanda oturmaktadırlar.

**Tablo 14:** Katılımcıların Göç Öncesi Oturdukları Evlerin Mülkiyetine Göre Dağılımları

| <b>Katılımcıların Göç Öncesi Oturdukları Evlerinin Mülkiyet Durumu</b> | <b>Frekans</b> |
|------------------------------------------------------------------------|----------------|
| Kiralık                                                                | 17             |
| Kendi Evi                                                              | 7              |
| Baba Evi                                                               | 4              |
| Kamp Alanı                                                             | 2              |

Tablo 14’te görüldüğü üzere araştırmaya katılan katılımcıların göç öncesi oturdukları evlerin 17’si kiralık, 7’si kendi evi, 4’ü babasının evi, 2’si ise kamp alanıdır. Çoğunluğu kiralık evde oturan katılımcılar oluşturmaktadır.

### **3.3. VERİLERİN TOPLANMASI**

Çalışmada, yarı yapılandırılmış sorular ile görüşme tekniği kullanılmıştır. Bu form hazırlanırken yabancı ve yerli kaynaklar detaylı bir şekilde taranmış ve konuyla alakalı maddeler belirlenmiştir. Bu maddeler ise şu şekildedir:

- Veri toplama amacıyla bir tez sürecinde karşılaşılan aşamalar dikkate alınarak, görüşme formu hazırlanmış ve 2 uzman görüşüne başvurulmuştur. Görüşme formu iki ana başlık halinde toplam 31 maddeden oluşmaktadır.
- Bu maddelerin anlaşılabilirlik ve de anlam bakımından dil bilgisi kontrolü yapılarak ihtiyaç olan düzeltmelerin yapılması ile görüşme formunun son haline karar verilmiştir.

Çalışma evrenimiz Türkiye’deki Somali göçmenlerdir. Örneklem ise Isparta’daki Uluslararası koruma altında olan Somali göçmenlerdir. Örneklemin Isparta’daki Somaliler ile sınırlandırılmasının nedeni ise Isparta kentinin sayıca en fazla Somalili göçmenleri barındırmasıdır. Görüşmeler bireysel olup kısmen nitel gerçekleştirilmiştir. Sorular sorulup, düşünceler alınmış ve alınan bilgiler kategorize edilmiştir.

### 3.4. VERİLERİN ANALİZİ

Araştırmanın analizinde; veriler kodlanır, temalar bulunur, veriler kodlara ve temalara göre düzenlenir ve tanımlanır ve son olarak bulgular yorumlanır. Analiz sürecinde öncelikle görüşlerine başvurulmuş olan kişilerin kod numaraları verilmiş ve bu şekilde açıklamalar yapılmıştır. Görüşme kayıtları deşifre edilmiş ve analizler yapılmıştır. Araştırmanın bulguları iki araştırmacı tarafından yapılan görüşme soruları temel alınarak analiz edilmiş ve elde edilen bilgiler alt problemlere uygun anlamlı bölümlere ayrılmış ve kendi içinde anlamlı bir bütün oluşturan bölümler adlandırılmıştır. Veriler araştırmanın derinlemesine kodlanabilmesi için birkaç kez kodlanmıştır. Kodlar bir liste şeklinde yazıldıktan sonra, ilgili kodlar bir araya getirilmiş ve araştırmanın temel soruları çerçevesinde ilişkilendirilmiştir. Kodlar ortak özelliklerine göre kategoriler altında toplanmış ve temalara ulaşarak tablo haline getirilmiştir.

### 3.5. ARAŞTIRMANIN BULGULARI

Araştırmanın alt problemleri, katılımcıların göç öncesi yaşadıkları yerlerde bıraktıkları, Türkiye’den önceki göç deneyimleri, göç etmek için Türkiye tercihinin kendilerine mi ait olduğu, Türkiye’deki güven hissiyatları, Türkiye’de kendilerini yabancı hissetme düzeyleri, sahip oldukları adet, gelenek ve göreneklerini yaşama ve yaşatma durumları, gelenek ve göreneklerinden dolayı dışlanma durumları, göç nedenleri ortadan kalktığında Türkiye kalma isteklilikleri, Türkiye’ye göç etmekten dolayı memnuniyet düzeyleri, uluslararası koruma kapsamında destek alma durumları, ülkelerine geri dönme konusundaki isteklilikleri, aile bireylerinin göçten etkilenme durumları, göçün hayatlarında yarattığı değişiklikler, göç etmeden önceki hayatlarına göre şimdiki hayatlarının mevcut durumu, göç etmemiş olsalardı hayattan beklentileri konu başlıkları çerçevesinde belirlenmiş ve sorular oluşturulmuştur. Araştırmanın problemleri ve temaları tablo 15 ’te, kod ve tema örnekleri ise ekler bölümünde tablo halinde sunulmuştur.

**Tablo 15:** Araştırmanın Alt Problemleri ve Temaları

| Alt Problemler                                                              | Temaları                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                             |
|-----------------------------------------------------------------------------|------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|
| 1.Alt Problem<br>Göç Öncesi Yaşadıkları Yerlerde Nelerinin Kaldıkları       | 1. Eşyalarım kaldı<br>2. Hiçbir şeyim kalmadı<br>3. Her şeyim kaldı<br>4. Evim kaldı<br>5. Arabam kaldı<br>6. Hem evim hem arabam kaldı                                                                                                                                                                                                                                                                                                              |
| 2.Alt Problem<br>Türkiye’ye Gelmeden Önce Başka Yerlere Göç Edip Etmemeleri | 7. Hayır, başka yere göç etmedim<br>8. Suudi Arabistan’a göç ettim<br>9. Suriye’ye göç ettim<br>10. Kenya ve Etiyopya’ya göç ettim<br>11. Suudi Arabistan ve Suriye’ye göç ettim<br>12. Kenya’ya göç ettim<br>13. Uganda, Kenya ve Güney Sudan’a göç ettim<br>14. Etiyopya’ya göç ettim<br>15. Güney Afrika ve Kenya’ya göç ettim<br>16. Kenya ve Malezya’ya göç ettim<br>17. Umman’a göç ettim<br>18. Yemen, Suudi Arabistan ve Suriye’ye göç ettim |

**Tablo 15: Araştırmanın Alt Problemleri ve Temaları (devam)**

| Alt Problemler                                                                                           | Temaları                                                                                                                                                                                                                                                             |
|----------------------------------------------------------------------------------------------------------|----------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|
| 3. Alt Problem<br>Göç Etmek İçin Türkiye'yi Kimin Seçtikleri                                             | 19. Evet. Ben seçtim<br>20. Eşim seçti                                                                                                                                                                                                                               |
| 4. Alt Problem<br>Kendilerini Türkiye' de Güvende Düşünmeleri                                            | 21. Evet. Güvende hissetmekteyim<br>22. Hayır. Güvende hissetmemekteyim<br>23. Kısmen güvende hissetmekteyim                                                                                                                                                         |
| 5. Alt Problem<br>Kendilerini Türkiye de Yabancı Hissetmeleri                                            | 24. Hayır. Yabancı olduğumu hissetmiyorum<br>25. Evet. Yabancı olduğumuzu hissediyorum<br>26. Kısmen yabancı olduğumu hissediyorum                                                                                                                                   |
| 6. Alt Problem<br>Göç Öncesi Sahip Oldukları Adet, Gelenek ve Görenekleri Yaşamaya Devam Edip Etmemeleri | 27. Evet, adet, gelenek ve göreneklerimize devam ediyoruz<br>28. Hayır, adet, gelenek ve göreneklerimize devam etmiyoruz                                                                                                                                             |
| 7. Alt Problem<br>Göç Sonrası Kültürlerinden/Geleneklerinden Dolayı Dışlanmaları                         | 29. Hayır karşılaşmadım<br>30. Evet karşılaştım<br>31. Başlarda dışlanırken sonrasında yaşamadım                                                                                                                                                                     |
| 8. Alt Problem<br>Yaşadıkları Durum Geçtiğinde Türkiye de Daimî Kalmak İstemeleri                        | 32. Evet. Türkiye de daimî olarak kalmak isterim<br>33. Hayır. Türkiye de daimî olarak kalmak istemem<br>34. Kararsızım                                                                                                                                              |
| 9. Alt Problem<br>Genel Olarak Türkiye'ye Göç Ettiklerinden Memnun Olup Olmamaları                       | 35. Evet memnunum<br>36. Hayır memnun değilim<br>37. Kısmen memnunum                                                                                                                                                                                                 |
| 10. Alt Problem<br>Uluslararası Koruma Kapsamında Ne Tür Destek Aldıkları                                | 38. Destek almamaktayım<br>39. Sağlık, eğitim Kızılay kartı desteği almaktayım<br>40. Sağlık ve eğitim desteği almaktayım<br>41. Sağlık, eğitim, Kızılay kartı ve sosyal yardım desteği almaktayım<br>42. Eğitim desteği almaktayım<br>43. Sağlık desteği almaktayım |
| 11. Alt Problem<br>Yaşadıkları Durum Geçtiğinde Ülkelerine Dönmek İsteyip İstememeleri                   | 44. Evet dönmek isterim<br>45. Hayır dönmek istemem<br>46. Kararsızım<br>47. Ben istiyorum ama çevrem istemiyor                                                                                                                                                      |
| 12. Alt Problem<br>Göçün Ailelerinde En Çok Kimi Etkilediği                                              | 48. Çocuklarım etkilendi<br>49. Kendim etkilendim<br>50. Bütün ailem etkilendi<br>51. Eşim etkilendi                                                                                                                                                                 |
| 13. Alt Problem<br>Göçün Hayatlarında Ne Tür Değişikliklere Neden Olduğu                                 | 52. Yaşam tarzım değişti<br>53. İletişim becerim gelişti<br>54. Alışkanlıklarımdan vazgeçtim<br>55. Maddi ve manevi kayıplar oldu<br>56. Daha güvenli bir ortamda yaşamaya başladım<br>57. Çocuğum farklı bir kültürde doğdu<br>58. Hiçbir değişiklik olmadı         |

| <b>Tablo 15. Araştırmanın Alt Problemleri ve Temaları (Devam)</b>                       |                                                                                                                                                               |
|-----------------------------------------------------------------------------------------|---------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|
| <b>Alt Problemler</b>                                                                   | <b>Temaları</b>                                                                                                                                               |
| 14. Alt Problem<br>Göç Etmeden Önceki Hayatları Şimdiki Hayatlarına Oranla Nasıl Olduğu | 59. Daha iyiydi<br>60. Daha kötüydü<br>61. Hemen hemen aynıydı                                                                                                |
| 15. Alt Problem<br>Eğer Ki Göç Etmek Zorunda Kalmasalardı Nasıl Bir Hayatları Olurdu    | 62. Daha iyi bir hayata sahip olurdum<br>63. Yaşayamadan göremeyiz<br>64. Şu anki hayatım daha iyi<br>65. Daha zor bir hayatım olurdu<br>66. Hemen hemen aynı |

### **Birinci Alt Probleme İlişkin Bulgular**

Katılımcılardan toplanan veriler ile gerçekleştirilen kod, kategori ayrıştırılması sonrası oluşan temalara aşağıda ayrıntılı olarak yer verilmektedir. Katılımcılar ile yapılan mülakatlar ve çözümleri sonrasında altı tema oluşturulmuştur. Bu temalar: 1. eşyalarının kalması, 2. hiçbir şeylerinin kalmaması, 3. her şeylerinin kalması, 4. evlerinin kalması, 5. arabalarının kalması, 6. hem evlerinin hem arabalarının kalması başlıklarında incelenmiştir.

#### **3.5.1. Göç ile Birlikte Geride Bırakılanlar**

Otuz katılımcının tümüyle gerçekleştirilen görüşmeler sonucunda katılımcıların “göç öncesi yaşadıkları yerde nelerinin kaldığı” hakkındaki cevapları Tablo 16’da gösterilmektedir.

**Tablo 16: Katılımcıların Göç Öncesi Yaşadıkları Yerde Nelerinin Kaldığına İlişkin Cevaplar**

| <b>Göç Öncesi Yaşadıkları Yerde Nelerinin Kalması</b> | <b>Frekans</b> |
|-------------------------------------------------------|----------------|
| Eşyalarım kaldı                                       | 8              |
| Hiçbir şeyim kalmadı                                  | 6              |
| Her şeyim kaldı                                       | 5              |
| Evim kaldı                                            | 5              |
| Arabam kaldı                                          | 3              |
| Hem evim hem arabam kaldı                             | 3              |

Tablo 16’da görüldüğü üzere araştırmaya katılan katılımcıların çoğunluğu geride eşyalarını bıraktıklarını ifade etmişlerdir.

*Tüm ev eşyalarımız kaldı (Görüşme kaydı: K4).*

*Hem arabam hem evim orada kaldı (Görüşme kaydı: K8).*

*Değerli eşyalarım hariç her şeyimi orada bıraktım (Görüşme kaydı: K12).*

*Hiçbir şeyim kalmadı (görüşme kaydı:16)*

Buradan hareketle araştırmaya katılan Somali göçmenlerinin yaşadıkları zorunlu göç sonucunda çoğunlukla geride birçok şeyleri kalmıştır. Göçmenlerin geride bıraktıklarının Türkiye’deki yaşamlarına adapte olmalarını zorlayacağı söylenebilir.

### **İkinci Alt Problemlerine İlişkin Bulgular**

Araştırmanın bu probleminde, katılımcılara Türkiye’ye gelmeden önce başka yerlere göç edip etmedikleri sorulmuş, tecrübelerine yer verilmiştir. Bu alt problemin 12 tema bulgusu bulunmaktadır. Bu temalar: 1. hayır, başka yerlere göç etmedikleri, 2. Suudi Arabistan’a göç ettikleri, 3. Suriye’ye göç ettikleri, 4. Kenya ve Etiyopya’ya göç ettikleri, 5. Suudi Arabistan ve Suriye’ye göç ettikleri, 6. Kenya’ya göç ettikleri, 7. Uganda, Kenya ve Güney Sudan’a göç ettikleri, 8. Etiyopya’ya göç ettikleri, 9. Güney Afrika ve Kenya’ya göç ettikleri, 10. Kenya ve Malezya’ya göç ettikleri, 11. Umman’a göç ettikleri, 12. Yemen, Suudi Arabistan ve Suriye’ye göç ettikleri başlıklarında incelenmiştir.

#### **3.5.2. Türkiye’ye Göç Etmeden Önceki Göç Deneyimleri**

Araştırmada gerçekleştirilen görüşmeler sonucunda katılımcıların “Türkiye’ye gelmeden önce başka yerlere göç edip etmemeleri” hakkındaki cevapları Tablo 17’de gösterilmektedir.

**Tablo 17:** Katılımcıların Türkiye’ye Gelmeden Önce Başka Yerlere Göç Edip Etmemelerine Göre Dağılımı

| <b>Türkiye’ye Gelmeden Önce Başka Yerlere Göç Edip Etmeme Durumu</b> | <b>Frekans</b> |
|----------------------------------------------------------------------|----------------|
| Hayır, başka yere göç etmedim                                        | 6              |
| Suudi Arabistan                                                      | 6              |
| Suriye                                                               | 4              |
| Kenya ve Etiyopya                                                    | 3              |

| <b>Tablo 17: Katılımcıların Türkiye’ye Gelmeden Önce Başka Yerlere Göç Edip Etmemelerine Göre Dağılımı (Devam)</b> |   |
|--------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|---|
| Suudi Arabistan ve Suriye                                                                                          | 2 |
| Kenya                                                                                                              | 2 |
| Uganda, Kenya ve Güney Sudan                                                                                       | 1 |
| Etiyopya                                                                                                           | 1 |
| Güney Afrika ve Kenya                                                                                              | 1 |
| Kenya ve Malezya                                                                                                   | 1 |
| Umman                                                                                                              | 2 |
| Yemen, Suudi Arabistan ve Suriye                                                                                   | 1 |

Tablo 17’de görüldüğü üzere araştırmaya katılan katılımcıların çoğunluğu Türkiye’ye gelmeden önce başka yerlere göç etmişlerdir.

*Hayır, başka yere göç etmedim (Görüşme kaydı: K2).*

*Evet, Suriye (Görüşme kaydı: K30).*

*Evet, Uganda, Kenya ve Suriye (Görüşme kaydı: K16)*

*Evet, Yemen, Suudi Arabistan ve Suriye (Görüşme kaydı: K29)*

Buradan hareketle Somalili göçmenler için Türkiye’nin varış ülkesi olduğu söylenebilir. Bu çıkarım göçmenlerin Türkiye’ye gelebilmek için çoğunlukla başka ülkelerden geçiş yapmış oldukları ile ilişkilendirilebilir.

### Üçüncü Alt Probleme İlişkin Bulgular

Araştırmanın bu probleminde, katılımcılara göç etmek için Türkiye’yi kimin seçtikleri sorulmuş, tecrübelerine yer verilmiştir. Göç etmek için Türkiye’yi kimin seçtiği sorusuna ilişkin 2 tema bulgusu sunulmaktadır. Bu temalar: 1. kendilerinin seçtiği, 2. eşlerinin seçmesi, başlıklarında incelenmiştir.

#### 3.5.3. Türkiye’yi Tercih Eden Kişiler

Araştırmada gerçekleştirilen görüşmeler sonucunda katılımcıların “Göç etmek için Türkiye’yi kimin seçtiği” hakkındaki soruya cevapları Tablo 18’de gösterilmektedir.

**Tablo 18: Katılımcıların Göç Etme Tercihinde Bulunan Kişilere Göre Dağılımı**

| <b>Göç etmek için Türkiye’yi Kimin Seçtiği</b> | <b>Frekans</b> |
|------------------------------------------------|----------------|
| Ben seçtim                                     | 19             |
| Eşim seçti                                     | 11             |

Tablo 18’de görüldüğü üzere araştırmaya katılan katılımcıların çoğunluğu göç etmek için Türkiye’yi kendileri tercih etmişlerdir.

*Ben seçtim, çünkü Türkiye şartlarının daha kolay olduğunu ve gidilmesi kolay olduğunu duydum (Görüşme kaydı: K10).*

*Ben seçtim Avrupa’ya geçmek için (Görüşme kaydı: K21).*

*Eşim seçti çünkü Türkiye de Suudi Arabistan gibi ırkçılık yok (Görüşme kaydı: K22).*

Somalili göçmenlerin kendi iradeleri ile Türkiye’yi tercih etmeleri Türkiye’nin göçmenler için yaşanabilecek bir ortam olduğunu göstermektedir.

#### **Dördüncü Alt Probleme İlişkin Bulgular**

Araştırmanın bu probleminde, katılımcılara onların kendilerini Türkiye de güvende düşünüp düşünmemeleri hakkındaki görüşleri sorulmuş, tecrübelerine yer verilmiştir. Bu alt problemin 3 tema bulgusu sunulmaktadır. Bu temalar: 1. güvende hissetmeleri, 2. güvende hissetmemeleri, 3. kendilerini kısmen güvende hissetmeleri, başlıklarında incelenmiştir.

#### **3.5.4. Türkiye’de Güvende Yaşama İlişkin Duygu Düzeyi**

Araştırmada gerçekleştirilen görüşmeler sonucunda katılımcıların “Türkiye de güvende olduklarını hissedip hissetmedikleri” hakkındaki görüşleri Tablo 19’da gösterilmektedir.

**Tablo 19:** Katılımcıların Kendilerini Türkiye’de Güvende Hissetme Durumlarına Göre Dağılımı

| <b>Türkiye de Güvende Hissetme Durumları</b> | <b>Frekans</b> |
|----------------------------------------------|----------------|
| Evet. Güvende hissetmekteyim                 | 24             |
| Hayır. Güvende hissetmemekteyim              | 3              |
| Kısmen güvende hissetmemekteyim              | 3              |

Tablo 19’da görüldüğü üzere araştırmaya katılan katılımcıların çoğunluğu kendilerini Türkiye de güvende hissetmektedir.

*Evet, kendimi burada güvende hissetmekteyim (Görüşme kaydı: K10)*

*Hayır. Türkiye de kendimi güvende bulmuyorum (Görüşme kaydı: K7)*  
*Kısmen güvende hissetmekteyim (Görüşme kaydı: K15)*

Buradan hareketle Türkiye'nin göçmenler için güvenli bir ortam olduğu söylenebilir.

### **Beşinci Alt Probleme İlişkin Bulgular**

Araştırmanın bu probleminde, katılımcılara kendilerini Türkiye'de yabancı hissedip hissetmediklerine ilişkin görüşleri sorulmuş, tecrübelerine yer verilmiştir. Bu alt problemin 3 tema bulgusu sunulmaktadır. Bu temalar: 1. Yabancı olduklarını hissetmedikleri, 2. Yabancı olduklarını hissettikleri, 3. Kısmen yabancı olduklarını hissettikleri başlıklarında incelenmiştir.

#### **3.5.5. Türkiye'de Kendilerini Yabancı Hissedip Hissetmemeye İlişkin Duygu Düzeyi**

Araştırmada gerçekleştirilen görüşmeler sonucunda katılımcıların "Türkiye de yabancı olduklarını hissedip/hissetmemeleri" hakkındaki görüşleri Tablo 20'de gösterilmektedir.

**Tablo 20.** Katılımcıların Kendilerini Türkiye'de Yabancı Olduklarını Hissedip/Hissetmeme Durumlarına Göre Dağılımı

| <b>Türkiye'de Yabancı Olduklarını Hissedip/Hissetmeme Durumları</b> | <b>Frekans</b> |
|---------------------------------------------------------------------|----------------|
| Hayır. Yabancı olduğumu hissetmiyorum                               | 16             |
| Evet. Yabancı olduğumuzu hissediyorum                               | 11             |
| Kısmen yabancı olduğumu hissediyorum                                | 3              |

Tablo 20'de görüldüğü üzere araştırmaya katılan katılımcıların çoğunluğu kendilerini Türkiye de yabancı olarak hissetmemektedir.

*Evet, hissediyoruz (Görüşme kaydı: K8)*

*Türkler bize yabancı olduğumuzu hissettirmiyor (Görüşme kaydı: K15)*

*Kısmen yabancı olduğumuzu hissediyoruz (Görüşme kaydı: K6)*

Buradan hareketle Türkiye'nin zorunlu nedenlerle göç eden göçmenler için kendilerini yabancı hissetmeyecekleri bir ortam sunduğu söylenebilir.

### **Altıncı Alt Probleme İlişkin Bulgular**

Araştırmanın bu probleminde, katılımcılara göç öncesi sahip oldukları adet, gelenek ve görenekleri yaşamaya devam edip etmedikleri hakkındaki görüşleri sorulmuş, tecrübelerine yer verilmiştir. Bu alt probleminin 2 tema bulgusu bulunmaktadır. Bu temalar: 1. Adet, gelenek ve göreneklerine devam etmeleri, 2. Adet, gelenek ve göreneklerine devam etmemeleri başlıklarında incelenmiştir.

### **3.5.6. Adet, Gelenek ve Göreneklerini Göç Sonrasında Sürdürebilme Durumu**

Araştırmada gerçekleştirilen görüşmeler sonucunda katılımcıların “göç öncesi sahip oldukları adet, gelenek ve görenekleri yaşamaya devam edip etmemeleri” hakkındaki görüşleri Tablo 21’te gösterilmektedir.

**Tablo 21:** Katılımcıların Sahip Oldukları Adet, Gelenek ve Görenekleri Göç Sonrasında Yaşamaya Devam Edip Etmeme Durumlarına Göre Dağılımı

| <b>Göç Öncesi Sahip Oldukları Adet, Gelenek ve Görenekleri Yaşamaya Devam Edip Etmeme Durumları</b> | <b>Frekans</b> |
|-----------------------------------------------------------------------------------------------------|----------------|
| Evet, adet, gelenek ve göreneklerimize devam ediyoruz.                                              | 21             |
| Hayır, adet, gelenek ve göreneklerimize devam etmiyoruz.                                            | 9              |

Tablo 21’de görüldüğü üzere araştırmaya katılan katılımcıların çoğunluğu adet, gelenek ve göreneklerini yaşamaya devam etmektedir.

*Evet, bazılarına devam edebiliyoruz toplu bir arada yemek yeme gibi (Görüşme kaydı: K16)*

*Evet, tesettür ve yemek gibi (Görüşme kaydı: K6)*

*Hayır, çünkü kültürel farklılıklara uymam lazım (Görüşme kaydı: K18)*

Buradan hareketle zorunlu göç yapan göçmenler için Türkiye’nin ortamının gelenekleri ve görenekleri yaşayabilecekleri bir ortam olduğu söylenebilir.

### **Yedinci Alt Probleme İlişkin Bulgular**

Araştırmanın bu probleminde, katılımcılara göç sonrası kültürlerinden/geleneklerinden dolayı dışlanma durumları hakkındaki görüşleri sorulmuş, tecrübelerine yer verilmiştir. Bu alt problemin 3 tema bulgusu

bulunmaktadır. Bu temalar: 1. Dışlanmayla karşılaşmamaları, 2. Dışlanmayla karşılaşmaları, 3. İlk başlarda dışlanırken artık dışlanmamaları başlıklarında incelenmiştir.

### 3.5.7. Gelenek ve Göreneklerini Yaşama Konusunda Dışlanma Durumu

Araştırmada gerçekleştirilen görüşmeler sonucunda katılımcıların “göç sonrası kültürlerinden/geleneklerinden dolayı dışlanma durumları” hakkındaki görüşleri Tablo 22’de gösterilmektedir.

**Tablo 22.** Katılımcıların Göç Sonrası Kültürlerinden/Geleneklerinden Dolayı Dışlanma ve Dışlanmama Durumlarına Göre Dağılımı

| Göç Sonrası Kültürlerinden/Geleneklerinden Dolayı Dışlanma ve Dışlanmama Durumları | Frekans |
|------------------------------------------------------------------------------------|---------|
| Hayır karşılaşmadım                                                                | 22      |
| Evet karşılaştım                                                                   | 7       |
| Başlarda dışlanırken sonrasında yaşamadım                                          | 1       |

Tablo 22’de görüldüğü üzere araştırmaya katılan katılımcıların çoğunluğu kültür ve geleneklerinden dolayı dışlanmamaktadır.

*Hayır, karşılaşmadım (Görüşme kaydı: K5).*

*Evet, giyim tarzından dolayı dışlanmaktayım (Görüşme kaydı: K14).*

*Evet, el ile yemek yeme konusunda dışlanıyorum (görüşme kaydı: K29)*

*Başlarda dışlanmakta idim daha sonrasında dışlanmadım (Görüşme kaydı: K12).*

Buradan hareketle zorunlu göç yapan göçmenler için genel anlamda Türkiye’nin gelenek ve göreneklerinden dolayı dışlanma yaşamayacakları bir ortam olduğu söylenebilir.

### Sekizinci Alt Probleme İlişkin Bulgular

Araştırmanın bu probleminde, katılımcılara yaşadıkları durum geçtiğinde Türkiye de daimî kalmak isteyip istememeleri hakkındaki görüşleri sorulmuş, tecrübelerine yer verilmiştir. Bu alt problemin 3 tema bulgusu bulunmaktadır. Bu temalar: 1. Daimî olarak Türkiye de kalmak istemeleri, 2. Daimî olarak Türkiye de

kalmak istememeleri, 3. Türkiye de daimî olarak kalmakta kararsız kalmaları başlıklarında incelenmiştir.

### 3.5.8. Göçe Zorlayan Sebeplerin Ortadan Kalkması Halinde Türkiye’de Kalmaya Devam Etme İsteklilikleri

Araştırmada gerçekleştirilen görüşmeler sonucunda katılımcıların “yaşadıkları durum geçtiğinde Türkiye de daimî kalmak isteyip/istememeleri” hakkındaki görüşleri Tablo 23’te gösterilmektedir.

**Tablo 23:** Katılımcıların Yaşadıkları Durum Geçtiğinde Türkiye de Daimî Kalmak İsteyip/İstememelerine Göre Dağılımı

| Yaşadıkları Durum Geçtiğinde Türkiye de Daimî Kalmak İsteme/İstememeleri Durumu | Frekans |
|---------------------------------------------------------------------------------|---------|
| Evet. Türkiye de daimî olarak kalmak isterim                                    | 15      |
| Hayır. Türkiye de daimî olarak kalmak istemem                                   | 13      |
| Kararsızım                                                                      | 2       |

Tablo 23’te görüldüğü üzere araştırmaya katılan katılımcıların çoğunluğu Türkiye de daimî olarak kalmak istemektedir.

*Evet, çünkü dinimi rahat yaşayabilirim (Görüşme kaydı: K20).*

*Hayır, ABD’ye gitmek istiyorum (Görüşme kaydı: K29).*

*Hayır, çünkü ailemin yarısı Kanada’ya yerleştirildi, bende oraya gitmek istiyorum (Görüşme kaydı: K16)*

*Kararsızım çünkü ailemin geri kalanı Somali’de (Görüşme kaydı: K24).*

Buradan hareketle çalışmaya katılan ve zorunlu göç eden Somalili göçmenlerin çoğunluğu açısından Türkiye’nin daimi olarak yaşamak istedikleri bir ülke olduğu söylenebilir. Daimi olarak Türkiye’de kalmak istemeyen katılımcıların çoğunluğu ABD’ye gitmek istediklerini ifade etmişlerdir. Kararsız olanlardan bazıları vatandaşlık hakkı gibi ve seyahat özgürlüğü için pasaport verilirse kalmak istediklerini belirtmişlerdir.

### Dokuzuncu Alt Probleme İlişkin Bulgular

Araştırmanın bu probleminde, genel olarak Türkiye’ye göç etmekten memnun olup olmamaları hakkındaki görüşleri sorulmuş, tecrübelerine yer verilmiştir. Bu alt problemin 3 tema bulgusu bulunmaktadır. Bu temalar: 1. Türkiye’ye göç etmekten memnun olmaları, 2. Türkiye’ye göç etmekten memnun olmamaları, 3. Kısmen memnun olmaları başlıklarında incelenmiştir.

#### 3.5.9. Türkiye’ye Göç Etmiş Olmaya Yönelik Memnuniyet Durumu

Araştırmada gerçekleştirilen görüşmeler sonucunda katılımcıların “genel olarak Türkiye’ye göç etmekten memnun olup/olmamalarına” hakkındaki görüşleri Tablo 24’te gösterilmektedir.

**Tablo 24.** Katılımcıların Genel Olarak Türkiye’ye Göç Etmekten Memnun Olup/Olmama Durumlarına Göre Dağılımı

| Genel Olarak Türkiye’ye Göç Etmekten Memnun Olup/Olmama Durumu | Frekans |
|----------------------------------------------------------------|---------|
| Evet memnunum                                                  | 23      |
| Hayır, memnun değilim                                          | 3       |
| Kısmen memnunum                                                | 4       |

Tablo 24’te görüldüğü üzere araştırmaya katılan katılımcıların çoğunluğu Türkiye’ye göç ettikleri için memnundurlar.

*Evet. Türkiye ye geldiğim için memnum (Görüşme kaydı: K1).*

*Hayır. Türkiye’ye geldiğim için memnun değilim (Görüşme kaydı: K2).*

*Daha iyi olabilirdi (Görüşme kaydı: K3).*

Buradan hareketle Türkiye’ye göç eden göçmenlerde genel anlamda Türkiye’de yaşamaktan memnun oldukları söylenebilir.

#### Onuncu Alt Probleme İlişkin Bulgular

Araştırmanın bu probleminde, katılımcılara uluslararası koruma kapsamında ne tür destekler aldıkları sorulmuş, tecrübelerine yer verilmiştir. Bu alt problemin 6 tema bulgusu bulunmaktadır. Bu temalar: 1. Destek almayanlar, 2. Sağlık, eğitim, Kızılay kartı desteği alanlar, 3. Sağlık ve eğitim desteği alanlar, 4. Sağlık, eğitim,

Kızılay kartı ve sosyal yardım desteği alanlar, 5. Sadece eğitim desteği alanlar, 6. Sadece sağlık desteği alanlar başlıklarında incelenmiştir.

### 3.5.10. Uluslararası Koruma Kapsamında Alınan Destekler

Araştırmada gerçekleştirilen görüşmeler sonucunda katılımcıların “uluslararası koruma kapsamında ne tür destekler aldıkları” hakkındaki görüşleri Tablo 25’te gösterilmektedir.

**Tablo 25:** Katılımcıların Uluslararası Koruma Kapsamında Aldıkları Desteklere Göre Dağılımı

| Uluslararası Koruma Kapsamında Destek Alma Durumu                   | Frekans |
|---------------------------------------------------------------------|---------|
| Destek almamaktayım                                                 | 13      |
| Sağlık, eğitim Kızılay kartı desteği almamaktayım                   | 5       |
| Sağlık ve eğitim desteği almamaktayım                               | 4       |
| Sağlık, eğitim, Kızılay kartı ve sosyal yardım desteği almamaktayım | 3       |
| Eğitim desteği alıyorum                                             | 3       |
| Sağlık desteği alıyorum                                             | 2       |

Tablo 25’te görüldüğü üzere araştırmaya katılan katılımcıların çoğunluğu destek almamaktadır.

*Hayır destek almamaktayım (Görüşme kaydı: K1).*

*Gerekli devlet desteklerinin çoğunluğunu almamaktayım (Görüşme kaydı: K12).*

*Sağlık, eğitim Kızılay kartı ve sosyal yardım desteklerini almamaktayım (Görüşme kaydı: K19)*

Buradan hareketle Türkiye’de zorunlu nedenlerle göç edenler çoğunlukla destek almaktadırlar. Bununla birlikte destek almayan katılımcılardan bazıları temel sağlık hizmetlerinden daha önce faydalandıklarını ama artık faydalanmadıklarını belirtmişlerdir. Bunun nedeni ise 2019’un Aralık ayında yapılan YUKK’daki değişikliklerdir. Değişikliklerden biri de uluslararası koruma başvuru sahiplerine tanınan genel sağlık sigortası hakkına 1 yıllık sınırlama getirilmesidir. Katılımcılar, ücretsiz genel sağlık sigortasından sadece, sağlık sigortası primlerini karşılayamayacak durumda olan ailelerin, yaşlıların ve kronik rahatsızlığı olan hastaların faydalanabildiğini ifade etmişlerdir.

### On Birinci Alt Probleme İlişkin Bulgular

Araştırmanın bu probleminde, katılımcılara yaşadıkları durum geçtiğinde ülkelerine dönmek isteyip istememeleri hakkındaki görüşleri sorulmuş, tecrübelerine yer verilmiştir. Bu alt problemin 4 tema bulgusu bulunmaktadır. Bu temalar: 1. ülkelerine geri dönmek isteyenler, 2. ülkelerine geri dönmek istemeyenler, 3. Kararsız olanlar, 4. Kendilerinin istemesine rağmen çevresindeki kişilerin istememesi başlıklarında incelenmiştir.

#### 3.5.11. Göçe Zorlayan Sebeplerin Ortadan Kalkması Halinde Ülkelerine Dönme İsteklilikleri

Araştırmada gerçekleştirilen görüşmeler sonucunda katılımcıların “yaşadıkları durum geçtiğinde ülkelerine dönmek isteyip istememeleri” hakkındaki görüşleri Tablo 26’da gösterilmektedir.

**Tablo 26:** Katılımcıların Yaşadıkları Durum Geçtiğinde Ülkelerine Dönmek İsteyip İstememe Durumuna Göre Dağılımı

| Yaşadıkları Durum Geçtiğinde Ülkelerine Dönmek İsteyip İstememe Durumu | Frekans |
|------------------------------------------------------------------------|---------|
| Evet, dönmek isterim                                                   | 20      |
| Hayır, dönmek istemem                                                  | 8       |
| Kararsızım                                                             | 1       |
| Ben istiyorum ama çevrem istemiyor                                     | 1       |

Tablo 26’da görüldüğü üzere araştırmaya katılan katılımcıların çoğunluğu ülkelerine geri dönmek istemektedir.

*Hayır, istemiyorum (Görüşme kaydı: K13).*

*Evet, geri dönmek isterim (Görüşme kaydı: K4).*

*Tekrar afet yaşamaktan korktuğum için kararsızım (Görüşme kaydı: K7).*

*Ben istiyorum ama eşim istemiyor (Görüşme kaydı: K14).*

Buradan hareketle zorunlu göç göçmenler için Türkiye ne kadar iyi ortam olsa da bireylerin memleketlerine dönme istekleri çoğunluğu oluşturmaktadır.

### On İkinci Alt Probleme İlişkin Bulgular

Araştırmanın bu probleminde, katılımcılara göçün ailelerinde en çok kimi etkilediği hakkındaki görüşleri sorulmuş, tecrübelerine yer verilmiştir. Bu alt

problemin 4 tema bulgusu bulunmaktadır. Bu temalar: 1. Göçün en çok çocuklarını etkilemesi, 2. Kendilerinin etkilenmesi, 3. Göçün tüm aileyi etkilemesi, 4. Eşlerini etkilemesi başlıklarında incelenmiştir.

### 3.5.12. Göçün Aile Bireylerine Etki Düzeyi

Araştırmada gerçekleştirilen görüşmeler sonucunda katılımcıların “göçün ailelerinde en çok kimi etkilediği” hakkındaki görüşleri Tablo 27’de gösterilmektedir.

**Tablo 27.** Katılımcıların Göçün Ailelerinde En Çok Etkilediği Düşünülen Kişilere Göre Dağılımı

| Göçün Ailelerinde En Çok Etkilediği Düşünülen Kişiler | Frekans |
|-------------------------------------------------------|---------|
| Çocuklarım etkilendi                                  | 9       |
| Kendim etkilendim                                     | 8       |
| Bütün ailem etkilendi                                 | 7       |
| Eşim etkilendi                                        | 6       |

Tablo 27’de görüldüğü üzere araştırmaya katılan katılımcıların çoğunluğu göçün çocuklarını etkilediğini düşünmektedir.

*Çocuklarım etkilendi (Görüşme kaydı: K8).*

*Bu durum eşimi etkiledi (Görüşme kaydı: K13).*

*Tek başıma geldiğim için ben etkilendim (Görüşme kaydı: K14).*

*Bütün ailem bu durumdan etkilendi (Görüşme kaydı: K6).*

Buradan hareketle zorunlu göçlerin ailenin tüm fertlerini etkilediği söylenebilir.

### On Üçüncü Alt Probleme İlişkin Bulgular

Araştırmanın bu probleminde, katılımcılara göçün hayatlarında ne tür değişikliklere neden olduğu hakkındaki görüşleri sorulmuş, tecrübelerine yer verilmiştir. Bu alt problemin 7 tema bulgusu bulunmaktadır. Bu temalar: 1. yaşam tarzlarının değişmesi, 2. iletişim becerilerinin gelişmesi, 3. alışkanlıklarından vazgeçmeleri, 4. maddi ve manevi kayıplar yaşanması, 5. daha güvenli bir ortamda yaşamaya başlamaları, 6. çocuklarının farklı bir kültüre doğmuş olmaları, 7. hiçbir değişikliğin olmaması başlıklarında incelenmiştir.

### 3.5.13. Göçün Yaşamları Üzerindeki Değişiklik Düzeyi

Araştırmada gerçekleştirilen görüşmeler sonucunda katılımcıların “göçün hayatlarında ne tür değişikliklere neden olduğu” hakkındaki görüşleri Tablo 28’de gösterilmektedir.

**Tablo 28:** Katılımcıların Göçün Hayatlarında Neden Olduğu Değişikliklere Göre Dağılımı

| Göçün Hayatlarında Neden Olduğu Değişiklik Durumu | Frekans |
|---------------------------------------------------|---------|
| Yaşam tarzım değişti                              | 10      |
| İletişim becerim gelişti                          | 5       |
| Alışkanlıklarımdan vazgeçtim                      | 4       |
| Maddi ve manevi kayıplar oldu                     | 4       |
| Daha güvenli bir ortamda yaşamaya başladım        | 4       |
| Çocuğum farklı bir kültürde doğdu                 | 2       |
| Hiçbir değişiklik olmadı                          | 1       |

Tablo 28’de görüldüğü üzere araştırmaya katılan katılımcıların çoğunluğu göçün yaşam tarzlarında değişikliklere neden olduğunu düşünmektedir.

*İletişim becerilerimi geliştirdi (Görüşme kaydı: K1).*

*Yaşam tarzımın büyük bir değişime uğradığını düşünüyorum (Görüşme kaydı: K3).*

*Maddi ve manevi kayıplar yaşadık (Görüşme kaydı: K12).*

*Çocuğum farklı bir kültürde doğdu (Görüşme kaydı: K14).*

*Alışkanlıklarımdan vazgeçtim (Görüşme kaydı: K11).*

Buradan hareketle zorunlu göçlerin göç edenlerin hayatlarında olumlu olumsuz birçok temel değişime sebep olduğu görülmektedir.

#### On Dördüncü Alt Probleme İlişkin Bulgular

Araştırmanın bu probleminde, katılımcılara göç etmeden önceki hayatları nın şimdiki hayatlarına oranla nasıl olduğu hakkındaki görüşleri sorulmuş, tecrübelerine yer verilmiştir. Bu alt problemin 3 tema bulgusu bulunmaktadır. Bu temalar: 1. önceki hayatlarının daha iyi olduğu, 2. önceki hayatlarının daha kötü olduğu, 3. hemen hemen aynı olduğu başlıklarında incelenmiştir.

### 3.5.14. Göç öncesi ve Sonrası Yaşam Karşılaştırması

Araştırmada gerçekleştirilen görüşmeler sonucunda katılımcıların “göç etmeden önceki hayatlarının şimdiki hayatlarına oranla nasıl olduğu” hakkındaki görüşleri Tablo 29’da gösterilmektedir.

**Tablo 29.** Katılımcıların Göç Etmeden Önceki Hayatlarını Şimdiki Hayatlarına Göre Değerlendirmelerine Göre Dağılımı

| Göç Etmeden Önceki Hayatlarının Şimdiki Hayatlarına Oranla Nasıl Olduğu | Frekans |
|-------------------------------------------------------------------------|---------|
| Daha iyiydi                                                             | 16      |
| Daha Kötüydü                                                            | 9       |
| Hemen hemen aynıydı                                                     | 5       |

Tablo 29’da görüldüğü üzere araştırmaya katılan katılımcıların çoğunluğu göç etmeden önceki hayatlarının şimdiki hayatlarına oranla daha iyi olduğunu düşünmektedirler.

*Önceki yaşantım ile şu anki yaşantım hemen hemen aynıydı (Görüşme kaydı: K26).*

*Önceki hayatım daha iyiydi (Görüşme kaydı: K5).*

*Göç etmeden önceki hayatımızda kıt kanaat geçiniyorduk burada ise biraz daha rahat geçinmekteyiz (Görüşme kaydı: K10).*

Buradan hareketle zorunlu göçün, göçmenlerin hayatlarına genel anlamda olumsuz etki yarattığı söylenebilir.

#### On Beşinci Alt Probleme İlişkin Bulgular

Araştırmanın bu probleminde, katılımcılara eğer ki göç etmek zorunda kalmasalardı nasıl bir hayatları olacağını düşündüklerine yönelik görüşleri sorulmuş, tecrübelerine yer verilmiştir. Bu alt problemin 5 tema bulgusu bulunmaktadır. Bu temalar: 1. daha iyi bir hayata sahip olurdum diyenler, 2. yaşamadan göremeyiz diyenler, 3. şu anki hayatlarının daha iyi olduğunu belirtenler, 4. daha zor bir hayatım olurdu diyenler, 5. önceki hayatıyla şu anki hayatı arasında fazla farkı olmayacağını ifade edenler başlıklarında incelenmiştir.

### 3.5.15. Göçe Zorlandıkları Etkenlerin Yokluğunda Yaşam Beklentilerinin Yönü

Araştırmada gerçekleştirilen görüşmeler sonucunda katılımcıların “eğer ki göç etmek zorunda kalmasalardı nasıl bir hayatları olacağını düşündüklerine” yönelik görüşleri Tablo 30’da gösterilmektedir.

**Tablo 30.** Katılımcıların Göçe Zorlandıkları Etkenlerin Yokluğunda Nasıl Bir Yaşam Beklediklerine İlişkin Düşüncelerinin Dağılımı

| Göç Etmek Zorunda Kalmasalardı Nasıl Bir Hayatları Olurdu? | Frekans |
|------------------------------------------------------------|---------|
| Daha iyi bir hayata sahip olurdum                          | 12      |
| Yaşayamadan göremeyiz                                      | 6       |
| Şu anki hayatım daha iyi                                   | 5       |
| Daha zor bir hayatım olurdu                                | 5       |
| Hemen hemen aynı                                           | 2       |

Tablo 30’da görüldüğü üzere araştırmaya katılan katılımcıların çoğunluğu göç etmek zorunda olmasalardı hayatlarının daha iyi olacağını düşünmektedirler.

*Bence bu kadar mutlu olamazdım (Görüşme kaydı: K12).*

*Şu ankinden çok daha iyi bir hayata sahip olurdum (Görüşme kaydı: K14).*

*Yaşayamadan göremeyiz (Görüşme kaydı: K3).*

*Çok fazla bir fark olmazdı (Görüşme kaydı: K6).*

## SONUÇ VE ÖNERİLER

Göç kavramı dünyanın var oluşundan günümüze kadar devam eden ve süreklilik sağlayan bir unsur haline dönüşmüştür. İnsanlar geçmişten günümüze devam eden göçün bir parçası haline gelmiş ve oluşan süreç içerisinde bu eylemi sürdürmeye devam etmişlerdir. Kendi isteği ve arzusu üzerine göç eden insanların dışında ekonomik nedenlerden, mevsimsel değişikliklerden, insan kaynaklı olan ya da insan kaynaklı olmayan afetlerden dolayı göç etme sebepleri değişiklik gösterebilmektedir.

Afet kaynaklı olan göç nedenleri insanlara büyük bir hasar verebilmektedir. Bu hasarı gidermek uzun zaman alacağından insanlar başka şehre, bölgeye ve hatta ülkeye göç edebilmektedirler. Afet kaynaklı olan göçlerden insanlar hem maddi hem manevi büyük zararlar gördükleri için maddiyat konusunda da kalkınabileceği bir alan seçme durumunda kalabilirler. Bu hususta destek istemeleri ya da almaları en büyük ve temel haklarıdır.

Araştırmanın ana problemi ve alt problemlerinin her birine yönelik bulgular kısaca belirtilmiş ve ilgili konuda yapılan araştırmalarla benzerlikleri veya farklılıkları ortaya konmuştur. Bu doğrultuda araştırmanın sonuçları aşağıdaki şekilde ortaya çıkmıştır;

Demografik sonuçlar:

- Araştırmaya katılan katılımcıların 8'i Somali, 7'si Suriye, 6'sı Suudi Arabistan, 5'i Kenya, 2'si Etiyopya, 1'i Malezya, 1'i ise Umman'dan göç etmişlerdir. Araştırmanın çoğunluğunda Somali'den göç eden katılımcılar bulunmaktadır.
- Araştırmaya katılan katılımcıların 22'si savaş, 4'ü El-Şabab tehdidi, 2'si kuraklık, 2'si ise siyasi nedenlerden dolayı göç etmişlerdir. Katılımcıların çoğunluğu savaştan dolayı göç etmişlerdir.
- Araştırmaya katılan katılımcıların 7'si 2013 yılında, 6'sı 2015 yılında, 4'ü 2017 yılında, 3'ü 2010 yılında, 3'ü 2008 yılında, 2'si 2011 yılında, 2'si 2012 yılında, 2'si 2016 yılında, 1'i ise 2018 yılında göç etmiştir. Araştırmanın çoğunluğunda 2013 yılında göç eden bireyler bulunmaktadır. 2013 ve 2017

yılları arasında Türkiye'ye gelen Somalili göçmenlerin fazla olması Arap Baharından kaynaklanan zorlayıcı koşullar ile ilişkilendirilebilir.

- Araştırmaya katılan katılımcıların 11'i çocukları ve eşleriyle, 7'si tek, 5'i eşleriyle, 4'ü çocuklarıyla, 3'ü ise ailesiyle göç etmiştir. Katılımcıların çoğunluğunu çocukları ve eşleriyle göç eden bireyler oluşturmaktadır.
- Araştırmaya katılan katılımcıların göç etmeden önceki meslekleri incelendiğinde 7'sinin ev hanımı, 4'ü hizmetçi, 4'ü esnaf, 3'ü işçi, 3'ü öğrenci, 2'si öğretmen, 2'si işsiz, 1'i asker, 1'i seyyar satıcı, 1'i hemşire, 1'i elektrikçi, 1'i ise ziraat mühendisi olduğu görülmektedir. Katılımcıların çoğunluğunu ev hanımları oluşturmaktadır.
- Araştırmaya katılan katılımcıların 16'sı destek alarak, 10'u çalışarak, 3'ünün eşi çalışarak, 1'i ise Somali'deki evinden kira alarak geçimlerini sağlamaktadırlar. Katılımcıların çoğunluğu yaşamlarını devlet desteği alarak sağlamaktadırlar. Çoğu katılımcıların aldıkları kısıtlı destekler ile ekonomik özgürlükten yoksun olmaları ekonomik sürdürülebilirlik açısından dezavantaj yaratmaktadır.
- Araştırmaya katılan katılımcıların 17'si önceden müstakil evde otururken Türkiye'ye göç ettikten sonra apartman dairesine yerleşmiştir. 11'i göç etmeden önce apartman dairesinde otururken göç ettikten sonra da apartmanda oturmaktadırlar. 2'si ise kamp alanında çadırda oturmaktayken göç sonrası apartmanda yaşadığını ifade etmişlerdir. Bu doğrultuda zorunlu göç eden göçmenlerin tamamı Türkiye'de apartman koşullarında yaşamaktadırlar.
- Araştırmaya katılan katılımcıların göç öncesi oturdukları evin kime ait olduğu sorgulandığında 17'sinin kiralık, 7'sinin kendi evi, 4'ünün babasının evi, 2'sinin ise kamp alanına ait olduğu belirtilmiştir. Araştırmanın çoğunluğunu kiralık evde oturan katılımcılar bulunmaktadır.

Araştırmanın hipotezlerine ilişkin sonuçlar:

- Araştırmaya katılan katılımcıların çoğunluğu, geride tüm eşyalarını bırakmışlardır. Kimi katılımcıların evi, arabası kalmışken kimi katılımcıların ise hem evi hem arabaları kalmıştır. Evleri, arabaları kalan katılımcılar olduğu kadar her şeylerini bıraktıklarını belirten katılımcılar da

bulunmaktadır. Buradan hareketle araştırmaya katılan Somali göçmenlerinin yaşadıkları zorunlu göç sonucunda çoğunlukla geride birçok şeyleri kalmıştır. Göçmenlerin geride bıraktıklarının Türkiye’deki yaşamlarına adapte olmalarını zorlayacağı söylenebilir.

- Araştırmaya katılan katılımcıların çoğunluğu Türkiye’ye gelmeden önce başka yerlere göç etmişlerdir. Buradan hareketle Somalili göçmenler için Türkiye’nin varış ülkesi olduğu söylenebilir. Bu çıkarım göçmenlerin Türkiye’ye gelebilmek için çoğunlukla başka ülkelere geçiş yapmış olmalarından elde edilmiştir.
- Araştırmaya katılan katılımcıların çoğunluğu göç etmek için Türkiye’yi kendileri tercih etmişlerdir. Kimi katılımcıların eşleri tercih etmiş kimi katılımcılar göç etmek için Türkiye’yi kendileri seçmemiş, zorunda kalmışlardır. Somalili göçmenlerin kendi iradeleri ile Türkiye’yi tercih etmeleri Türkiye’nin göçmenler için yaşanabilecek bir ortam olduğunu düşünmeleri ile ilişkilendirilmiştir.
- Araştırmaya katılan katılımcıların çoğunluğu kendilerini Türkiye’de güvende hissetmektedir. Katılımcıların bazıları kendilerini Türkiye’de güvende hissetmemekte bazıları ise kısmen güvende hissetmemektedir. Buradan hareketle Türkiye’nin göçmenler için güvenli kalıcı bir ortam olduğu söylenebilir.
- Araştırmaya katılan katılımcıların çoğunluğu kendilerini Türkiye’de yabancı olduğunu hissetmemektedir. Kimi katılımcılar kendilerini Türkiye’de yabancı olmadığını hissetmekte iken kimi katılımcılarda kısmen yabancı olduklarını hissetmektedirler. Buradan hareketle Türkiye’nin zorunlu göç yapan göçmenler için kendilerini yabancı hissetmeyecekleri bir ortam olduğu söylenebilir.
- Araştırmaya katılan katılımcıların çoğunluğu adet, gelenek ve göreneklerini yaşamaya devam etmektedir. Buradan hareketle zorunlu göç yapan göçmenler için Türkiye’nin ortamının gelenekleri ve görenekleri yaşayabilecekleri bir ortam olduğu söylenebilir.
- Araştırmaya katılan katılımcıların çoğunluğu kültür ve geleneklerinden dolayı dışlanmamaktadır. Kimi katılımcılar kültür ve geleneklerinden dolayı

dışlanırken kimi katılımcılar ise başlarda dışlanırken sonrasında dışlanma yaşamamıştır. Buradan hareketle zorunlu göç yapan Somalili göçmenler için Türkiye'nin dışlanmayacakları bir ortam olduğu söylenebilir. Uyum süreci açısından, gittikleri yerlerde kültürel ve sosyal olarak Isparta'daki yerel halk tarafından kabul gören Somalili göçmenler, kendi kültürlerini yeni sosyal ilişkileri içinde de yaşamayı sürdürebilmektedirler.

- Araştırmaya katılan katılımcıların çoğunluğu Türkiye de daimî olarak kalmak istemektedir. Kimi katılımcılar Türkiye de daimî olarak kalmak istemezken kimi katılımcılar ise bu konuda kararsızdır. Buradan hareketle zorunlu göç yapan göçmenler için Türkiye'nin çoğunlukla daimî yaşayacakları bir ortam olduğu söylenebilir.
- Araştırmaya katılan katılımcıların çoğunluğu Türkiye'ye göç ettikleri için memnundurlar. Katılımcıların bazıları Türkiye'ye göç ettiği için memnun değilken bazı katılımcılar ise Türkiye'ye göç ettiği için kısmen memnundurlar. Buradan hareketle Türkiye'ye göç edecek göçmenlerin çoğunlukla memnun kalacakları söylenebilir.
- Araştırmaya katılan katılımcıların çoğunluğu farklı destekler almaktadırlar. Kimi katılımcılar ise destek almamaktadır. Buradan hareketle Türkiye'nin zorunlu göç eden Somalili göçmenleri çoğunlukla desteklediği söylenebilir.
- Araştırmaya katılan katılımcıların çoğunluğu ülkelerine geri dönmek istemektedir. Katılımcıların bazıları ise ülkelere geri dönmek istemezken bazıları kararsızlardır. Buradan hareketle zorunlu göç göçmenler için Türkiye ne kadar iyi ortam olsa da bireylerin memleketlerine dönme istekleri söz konusudur.
- Araştırmaya katılan katılımcıların çoğunluğu göçün çocuklarını etkilediğini düşünmektedir. Katılımcıların bazıları ise eşinin etkilendiğini düşünürken bazıları kendisinin etkilendiğini düşünmektedir. Katılımcıların bazıları ise bütün ailesinin etkilendiğini düşünmektedir. Buradan hareketle zorunlu göçlerin ailenin tüm fertlerini etkilediği söylenebilir.
- Araştırmaya katılan katılımcıların çoğunluğu göçün yaşam tarzlarında değişiklere neden olduğunu söylemektedir. Katılımcıların bazıları göçün hayatlarında bazı alışkanlıklarını terk etmelerine neden olduğunu belirtirken

bazı katılımcılar iletişim becerilerinin geliştiğini vurgulamıştır. Kimi katılımcılar ise maddi ve manevi anlamda kayıplar yaşamış kimi katılımcılar ise çocuklarının farklı bir kültürde doğduğunu ifade etmiştir. Katılımcıların bazıları ise güvenli bir ortamda yaşamaya başladıklarını dile getirmişlerdir. Buradan hareketle zorunlu göç yapan göçmenlerin hayatlarında temel ve önemli değişiklikler söz konusudur.

- Araştırmaya katılan katılımcıların çoğunluğu göç etmeden önceki hayatlarının şimdiki hayatlarına oranla daha iyi olduğunu söylemişlerdir. Kimi katılımcılar ise önceki hayatların şimdiki hayatlarına oranla hemen hemen aynı olduğunu belirtirken kimi katılımcılar ise önceki hayatlarının şimdiki hayatlarına oranla daha kötü olduğunu söylemişlerdir.
- Araştırmaya katılan katılımcıların çoğunluğu göç etmek zorunda kalmasalar da hayatlarının daha iyi olacağını düşünmektedir. Kimi katılımcılar ise önceki hayatlarının şimdiki hayatları ile hemen hemen aynı olduğunu belirtmiş kimi katılımcılar ise şu anki hayatlarının daha iyi olduğunu ifade etmişlerdir.

Araştırmanın bulguları sonucunda öneriler;

- a) Bu araştırmanın farklı illerde yapılması genel bir öngörü oluşturabilmesi açısından önemlidir.
- b) Ülkeler afet kaynaklı göçlere ilişkin yasal zeminlerini güçlendirmelidirler. Çünkü olası bir afet sonrasında göç sayısındaki artış kısa ve uzun vadede göç edilen ülkelerde sosyo-ekonomik sorunların önüne geçilmesinde faydalı olacaktır.
- c) Afet zararlarını azaltıcı faaliyetler hakkında halk bilinçlendirilmelidir. Afet esnasında ve sonrasında yaşanabilecek olan sorunların en aza indirilebilmesi için önemlidir. Ayrıca bu durum afet kaynaklı göçün önüne geçilmesini de dolaylı yoldan etkileyecektir. Öyle ki afet kaynaklı göç sosyo-ekonomik bağlamda ülke genelini doğrudan olumsuz yönde etkilemektedir. Bu bakımdan olumsuz sonuçların önüne geçilebilmesi için halkın afet zararları hakkında bilinçlendirilmesi önem teşkil etmektedir.
- d) Afetlerden kaynaklanan göçlerde en çok kadınlar, çocuklar ve yaşlılar olumsuz olarak etkilenir. Bu gruplara yönelik sosyal projelere öncelik verilmelidir.

- e) Göç veren bölgelerde kültür, eğitim ve sağlık alanlarında yatırım yapılması, yatırımların arttırılması gerekmektedir.
- f) İnsanların göç ettiği büyük kentlerin çevrelerinde altyapı hizmetlerinden yeterli derecede faydalanamayan varoş yerleşimler oluşmaktadır. Yerel yönetimlerin bu yerleşimlere daha hassasiyetle yaklaşması gerekmektedir.
- g) Göçmenlerin belirli bir süre sosyal ve kültürel anlamda adaptasyon sorunları yaşadıkları görülmektedir. Bu kişi ve gruplara psikolojik destek sağlanmalıdır.
- h) Kapasite geliştirme ve geçim programları yoluyla göçmenlerin bilgi ve becerileri geliştirilmelidir. Göçmenlerin edindiği bilgi ve beceriler, dayanıklılıklarını ve yenilikçi kapasitelerini artıracak ve evlerine döndüklerinde veya başka bir ülkeye yerleştiklerinde topluma sorunsuz bir şekilde entegre olmalarına yardımcı olacaktır.

## KAYNAKÇA

Abada, A. (2002). *Disaster and Emergencies Definition*. Who/Eha Panafrican Emergency Training Center, ss.-12.

Abel, G. J., Brottrager, M., Cuaresma, J. C., ve Muttarak, R. (2019). Climate, Conflict and Forced Migration. *Global Environmental Change*, 54, ss. 239-249.

Aksoy, G. (2012). The Effects of Animation Technique on The 7th Grade Science and Technology Course. *Online Submission*, 3(3), 304-308

Anand, P.B., Gasper, D., ve Forsyth, T. (2007). Sustainable Livelihood Approaches and Soil Erosion Risks. *International Journal of Social Economics*.

Atmaca, A. C., Kiray, S. A., ve Pehlivan, M. (2018). Sustainable Development From Past to Present. *Education Research Highlights in Mathematics, Science and Technology*, ss.186-214.

Ay, K., wom Braucke, T., Tokcan, I., Öztürk, M., ve Alp, Ç. (2005). *İltica ve Göç Mevzuatı*. Ankara: Başkent Matbaası.

Aydiner, T. (2014). *Doğal Afet Yönetişi: Türkiye’de Doğal Afet Yönetimi Uygulamalarının Tarihsel Bağlamda Değerlendirilmesi*. (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Pamukkale Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Aydın).

Barron, L., ve Gauntlett, E. (2002). *Stage 1 Report-Model of Social Sustainability. Housing and Sustainable Communities’ Indicators Project*. Perth, Murdoch University, Western Australia.

Bayraktar, R., Van Roosbroeck, K., ve Calin, G. A. (2017). Cell-To-Cell Communication: Micrnas as Hormones. *Molecular Oncology*, 11(12), ss.1673-1686.

Brown, A. L. (1982). Learning, Remembering, and Understanding. *Technical Report*. ss. 244

Bjorken, James D. (2013). The Definition and Classification of Disasters. *Universe or Multiverse?*, ss.181–90.

Boswell, J. (2013). Community And The Economy: The Theory of Public Co-Operation. *Routledge*. ss.17.

Blaikie, P., Cannon, T., Davis, I., ve Wisner, B. (2014). At Risk: Natural Hazards, People's Vulnerability and Disasters. *Routledge*. Sayı 2,

Bostan, H. (2017). Türkiye’de İç Göçlerin Toplumsal Yapıda Neden Olduğu Değişimler, Meydana Getirdiği Sorunlar ve Çözüm Önerileri. *Coğrafya Dergisi*, (35), ss.1-16.

Castles, S. (2000). International Migration at the Beginining of the Twenty-First Century: Global Trends and Issues. *International Social Science Journal*, 52(165), ss.269-281.

Castles, S. (2003). Towards a Sociology of Forced Migration and Social Transformation. *Sociology*, 37(1), ss. 13-34.

Central Intelligence Agency CIA, (2014) <https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/geos/so.html> 02.03.2020

Ceri, V., Özlü-Erkilic, Z., Özer, Ü., Yalcin, M., Popow, C., ve Akkaya-Kalayci, T. (2016). Psychiatric Symptoms and Disorders Among Yazidi Children and Adolescents Immediately after Forced Migration Following ISIS Attacks. *Neuropsychiatrie*, 30(3), ss.145-150.

Chambers, I. (1996). Migration, Kultur, *Identität*. Tübingen: Stauffenburg.

Ciocioiu, C. N., ve Stefan, V. E. (2017). A Review Of Risks In The Water Utilities Sector. In Proceedings of the International Management Conference. Faculty of Management, *Academy of Economic Studies*, Bucharest, Romania. 11(1), ss. 1005-1014.

Coppola, D.P. (2006). *Introduction to International Disaster Management*. Elsevier Science

Coppola, D.P. (2015). *Introduction to International Disaster Management*, Library Genesis

Çağlayan, S. (2006). Göç KuramlarıI, Göç ve Göçmen İlişkisi. Muğla: *Muğla Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, (17): 67-91.

Çiçekli, B. (2009). *Yabancılar Hukuku*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.

Çimen, A. Yıldırım, S. ve Bayraktutan (2011). Y. Terror Incidents and Economic Growth: The Case of Turkey. *Kocaeli Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, (32), 1-14. 2011

Çobanoğlu, Zekai (1996). *Konut Sağlığı*, Ankara: Somgür Yayınevi

Değirmenci, Y. (2010) *Asustainable Future and Geography Education*.

Demirhan, Y. and Aslan, S. (2015). Türkiye'nin Sınır Ötesi Göç Politikaları ve Yönetimi. *Birey ve Toplum Sosyal Bilimler Dergisi*, 5(1), ss.23-62.

Edwards, A. R. (2000). *Sustainability today: A compass for the Future*.

Edwards, A. R. (2005). *The Sustainability Revolution: Portrait of a Paradigm Shift*. New Society Publishers.

Ekşi, N. (2008). İnsan Hakları Avrupa Mahkemesi Kararlarında Sığınmacı ve Mültecilerin Türkiye'den Sınırdışı Edilmelerini Engelleyen Haller. *İstanbul Barosu Dergisi*, 82(6): 2801-2838.

Ekşi, N. (2009). *Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi Abdolkhani ve Karimnia, Türkiye Davası: Mülteci ve Sığınmacı Hukuku Açısından Değerlendirme*. Ankara: Beta Basım.

Ekşi, N. (2014). *Yabancılar ve Uluslararası Koruma Hukuku*. İstanbul: Beta Basım.

Emerson, W. ve Smeaton, G. A. (1836). *The Principles of Mechanics: Explaining and Demonstrating the General Laws of Motion, the Laws of Gravity, Motion of Descending Bodies, Projectiles, Mechanic Powers, Pendulums, Centres of Gravity, Strength, Stress of Timber, Hydrostatics and Construction of Machines*. Orlando Hodgson.

Ersin, F. Gozukara, F. ve Simsek, Z. (2016). Knowledge Levels of Seasonal Migratory Agricultural Workers on Sexually Transmitted Infections. *International Journal of Caring Sciences*, 9(1), 211.

Fiddian-Qasmiyeh, E., Loescher, G., Long, K., ve Sigona, N. (Eds.). (2014). *The Oxford Handbook of Refugee and Forced Migration Studies*. OUP Oxford.

Geray, C. (1962). *Türkiye'den ve Türkiye'ye göçler ve göçmenlerin iskânı: 1923-1960*. Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Maliye Enstitüsü Yayınları, ss. 64,

Gibney, M. J. (2013). Is Deportation a Form of Forced Migration?. *Refugee Survey Quarterly*, 32(2), ss.116-129.

Gürer, Ü. S. Göçer, P., Erçağ, E., Erten, N., Rayaman, E., Gürbüz, B., ve Çevikbaş, A. (2006). The Effects of Some Antibiotics on Polymorphonuclear Leukocyte

Functions of Elderly Patients in Vitro Before and After Zinc Supplementation. *International Immunopharmacology*, 6(5), ss. 808-816.

Hallak, J. Koyuncu, M. ve Miç, P. (2011). *Determining shelter locations in conflict areas by multiobjective modeling: a case study in northern Syria. International Journal of Disaster risk Reduction*, 38, ss.101202

Harris, J. M. (2000). Basic Principles of Sustainable Development. *Dimensions of Sustainable Development*, ss.21-41

Hatipoğlu, S. Göktürk, H. and Erten, H. N. (1996). Migration Behaviour of Barium and Strontium Through Colemanite. *Radiochimica Acta*, 72(2), 105-108

Horsfall, A. B. Terry, I., Jackson, W. M., Brinkman, A. W., ve Oktik, S. (1997). Magnetic Measurements on HgMnTe Epitaxial Layers. *Journal of Applied Physics*, 81(8), 4868-4868.

IDMC. (2019). *Global Report on Internal Displacement Summary Grid 2019*. <http://www.internal-displacement.org/global-report/grid2019/>. 04.03.2020

IFRC International Federation of Red Cross and Red Crescent Societies. *What is a Disaster?* <https://www.ifrc.org/en/what-we-do/disaster-management/about-disasters/whatis-a-disaster/> 09.04.2020.

Inal, E. Altıntaş, K. H. ve Doğan, N. (2019). General Disaster Preparedness Beliefs and Related Sociodemographic Characteristics: The Example of Yalova University, Turkey. *Türkiye Halk Sağlığı Dergisi*, 17(1), 1-15.

International Organization for Migration (IOM). (2020). *World Migration Report 2020*. [https://publications.iom.int/system/files/pdf/wmr\\_2020.pdf](https://publications.iom.int/system/files/pdf/wmr_2020.pdf). 17.03.2020.

İçişleri Bakanlığı Göç İdaresi, *Geçici Koruma Yönetmeliği*,  
[http://www.goc.gov.tr/icerik3/gecici-koruma-yonetmeli\\_333\\_336\\_1473](http://www.goc.gov.tr/icerik3/gecici-koruma-yonetmeli_333_336_1473),  
19.11.2019

İçişleri Bakanlığı, Türkiye'ye İltica Eden veya Başka Bir Ülkeye İltica Etmek Üzere Türkiye'den İkamet İzni Talep Eden Münferit Yabancılar ile Topluca Sığınma Amacıyla Sınırlarımıza Gelen Yabancılar ve Olabilecek Nüfus Hareketlerine Uygulanacak Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmelik, 14.9.1994.

Janssen, M. Lee, J., Bharosa, N., ve Cresswell, A. (2010). Advances in Multi-Agency Disaster Management: Key Elements in Disaster Research. *Information Systems Frontiers*, 12(1), 1-7.

Jaspal, R. (2015). Migration and Identity Processes Among First-Generation British South Asians. *South Asian Diaspora*, 7(2), 79-96.

Kaflı, K. (1966). *Türkiye'ye Göçler*. Çeltüt Matbaacılık, İstanbul

Karaman, Z. (2017). Afet Yönetimine Giriş ve Türkiye'de Örgütlenme. *Bütünleşik Afet Yönetimi Kitabı*, Birleşik Matbaacılık LTD. ŞTİ., İzmir: ss.1–38.

Karanci, N. (2013). Facilitating Community Participation in Disaster risk Management: Risk Perception and Preparedness Behaviours in Turkey. *In Cities at Risk* (pp. 93-108). Springer, Dordrecht.

Kasperson, R., Kates, R. ve Hohenemser, C. (1985). Hazard management. In R. Kates, C. Hohenemser ve J. Kasperson (Ed.) *Perilous Progress: Managing the Hazards of Technology*, Boulder: Westview Press. ss. 43-66.

Kastoryano, R. (2010). Negotiations beyond borders: states and immigrants in postcolonial Europe. *Journal of Interdisciplinary History*, 41(1), ss.79-95.

Kaya, A. (2009). Islam, Migration and Integration: The Age of Securitization. Springer.

Kirişçi, K. (2000). Disaggregating Turkish Citizenship and Immigration Practices. *Middle Eastern Studies*, 36(3), ss.1-22

Koçak, Y. ve Terzi, E. (2012). Türkiye’de Göç Olgusu, Göç Edenlerin Kentlere Olan Etkileri ve Çözüm Önerileri, *Kafkas Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 3(3), ss.163-184.

Kolukırcık, S. (2014). Uluslararası Göç Ve Türkiye: Yerel Uygulamalar Ve Görünümler. *Zeitschrift Für Die Welt Der Türken. Journal of World of Turks*, 6(2), ss.37-53.

Koser, K. (2010). Introduction: International Migration And Global Governance. *Global Governance*, ss.301-315.

Kreps, G. (1998). *Disaster as systemic event and social catalyst. In Quarantelli, E. (Ed.) What is a Disaster?. A Dozen Perspectives on the Question.* London: Routledge

Landecker, W. (1952). Types Of Integration and Their Measurement. *American Journal Of Sociology*, 56(4): 332-340

Lee, E. S. (1966). A Theory of Migration. *Demography*, 3(1), ss.47-57.

Leopold, A. C., ve Thimann, K. V. (1949). The Effect of Auxin on Flower Initiation. *American Journal of Botany*, ss. 342-347

Mabee, B. (2009). *The Globalization of Security: State Power, Security Provision and Legitimacy.* Springer.

Mansoor, A. ve Quillin, B. (2006). *Migration and Remittances : Eastern Europe and The Former Soviet Union.* The World Bank.

Martikainen, T., ve ÖZMEN, N. (2010). Din, Göçmenler ve Entegrasyon. *Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, (38), 263-276.

Moore, W. H., ve Shellman, S. M. (2004). Fear of Persecution: Forced Migration, 1952-1995. *Journal of Conflict Resolution*, 48(5): 723-745.

Mutluer, M. (2003). Les Migrations Irrégulières en Turquie. Traduit par Stéphane de Tapia. *Revue Européenne des Migrations Internationales*, 19(3), ss.151-172.

Mülteciler Derneği, (2018) “Mülteciler Avrupa’ya Nasıl Gidiyor?”, Mülteciler Derneği, <https://multeciler.org.tr/multeciler-avrupaya-nasil-gidiyor/>, 18.01.2020

Newman, P., ve Kenworthy, J. (1999). Sustainability and Cities: Overcoming Automobile Dependence. *Island press*.

O’flannery , E.(1961) Social and Cultural Assimilation. *The American Catholic Sociological Review*, ss. 195-206.

ÖKTEN, Şevket. Zorunlu göç zor (un) lu kabul: Ceylanpınar Afgan göçmenleri üzerine sosyolojik bir araştırma. *Harran Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 2012, 28.28: 171-186.

Pei, S., Cui, Z., Sun, Y., Toksöz, M. N., Rowe, C. A., Gao, X., ve Morgan F. D. (2009). Structure of the upper crust in Japan from S-wave attenuation tomography. *Bulletin of the Seismological Society of America*, 99(1), ss. 428-434

Petal, M. (2009). Education in Disaster Risk Reduction. Disaster Management: Global Challenges and Local Solutions. *Universities Press*, India, ss.285-301

Quarantelli, E. (1998). *What is a Disaster? A Dozen Perspectives on the Question*. London: Routledge.

Refugee. (2020). Online Etymology Dictionary. Erişim Adresi: <https://www.etymonline.com/search?q=refugee> 22/07/2020

Resmi Gazete, 6458 Sayılı Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu, 4.4.2013, Sayı: 28615.

Rickmann, M., Fawcett, J. W., ve Keynes, R. J. (1985). The Migration of Neural Crest Cells and The Growth of Motor Axons Through The Rostral Half of The Chick Somite. *Development*, 90(1), ss. 437-455

Roht-Arriaza, N. (1997). Environmental Management Systems and Environmental Protection: Can ISO 14001 be Useful Within The Context of APEC?. *The journal of environment and development*, 6(3), ss. 292-316.

Ruiz, I., ve Vargas-Silva, C. (2017). The Economics of Forced Migration. *The Journal of Development Studies*, 49(6), 772-784.

Safi, M. (2008). The Immigrant Integration Process in France: Inequalities and Segmentation. *Revue Française de Sociologie*, 49(5), ss.3-44.

Sangkakorn, K., Chakpitak, N., ve Yodmongkol, P. (2015). Local Integration Ontological Model of Creative Class Migrants for Creative Cities. *International Education Studies*, 8(12), ss.157-166.

Sarikaya, M. E. (2018). Zorunlu Göç Bağlamında Kur'an'da Göç. *Journal of Analytic Divinity*, 2(1), ss. 235-252.

Seghezzo, L. (2009). The Five Dimensions of Sustainability. *Environmental Politics*, 18(4), 539-556

Sipahioğlu, Ş. (2003). Coğrafya Müfredat Programlarında Doğal Afetlerin Yeri ve Değerlendirilmesi. *Türk Coğrafya Kurumu Coğrafya Kurultayı Bildiriler Kitabı*, ss.96-101.

Şahin, S. (2011). Estimation of Disasters' Economic Impact İn 1990-2007: Global Perspectives. Washington DC. World Bank.

Tanyaş M. Günelay Y., Aksoy L., ve Küçük B., (2013). İstanbul İli Afet Lojistik Planı Kılavuzu. *İstanbul Kalkınma Ajansı Raporu* DFD-39, İstanbul.

Tanyaş, H. ve Lombardo, L. (2019). Variation in Landslide-Affected Area Under the Control of Ground Motion and Topography. *Engineering Geology*, 260(105229).

The Internal Displacement Monitoring Centre (IDMC) (2019). Global Report On Internal Displacement Summary Grid 2019. : 16. <http://www.internal-displacement.org/global-report/grid2019/>. 17.03.2020.

The Internal Displacement Monitoring Centre (IDMC) *Global Overview 2007 Report*; [http://www.internaldisplacement.org/8025708F004BE3B1/\(httpInfoFiles\)/BD8316FAB5984142C125742E0033180B/\\$file/IDMC\\_Internal\\_Displacement\\_Global\\_Overview\\_2007.pdf](http://www.internaldisplacement.org/8025708F004BE3B1/(httpInfoFiles)/BD8316FAB5984142C125742E0033180B/$file/IDMC_Internal_Displacement_Global_Overview_2007.pdf) 21.11.2019.

Thoreau, H. D. (1854). *Economy*. Waiden, New York: Modern Library, 1992.

Tuzcu, A. ve Bademli, K. (2014). Göçün Psikososyal Boyutu. *Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar*, 6(1), 56-66.

Tümertekin, E. (1968). *Internal migrations in Turkey*.

Türk Dil Kurumu, Türk Dil Kurumu Büyük Türkçe Sözlük. <https://sozluk.gov.tr/?kelime=> 15.05.2020

Türk-Yunan Nüfus Mübadelesi'ne İlişkin Sözleşme ve Protokolü, 30.01.1923 <http://www.lozanmubadilleri.org.tr/mubadele-sozlesmesi/>

UNDRR (UN Office for Disaster Risk Reduction). Terminology: Disaster Management. Erişim adresi: <https://www.undrr.org/terminology> 12.10.2019

UNHCR (2015). *2014 Global Trends*, <https://www.unhcr.org/statistics/-country/556725e69/unhcr-global-trends-2014.html> 11.03.2020.

UNHCR Global Trends –Forced Displacement in 2014". <http://unhcr.org/556725e69.html> 17.03.2020.

UNHCR Population Statistics Reference Database. <http://popstats.unhcr.org>

UNHCR. (2019). *Turkey: Key Facts and Figures*.  
<https://data2.unhcr.org/en/documents/download/71511> 18.12.2019

United Nations Conference on Environment and Development (UNCED) (1992), Earth Summit. Rio de Janeiro,

Uysal, M., ve Aktaş, S. (2011). Sıralı Regresyon Analizi ile Türkiye’deki İç Göçleri Etkileyen Faktörlerin Belirlenmesi. *Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 20(3), ss. 191-200.

Vietti, F., ve Todd S. (2013). Human Insecurity: Understanding International Migration from a Human Security Perspective. *Journal on Migration and Human Security*, ss. 17–31.

Wallerstein, I., ve Smith, J. (1992). Households as an Institution of the World-Economy. *Creating and transforming households*, ss. 3-23.

Wced, S. W. S. (1987). World Commission on Environment and Development. *Our Common Future*, 17, ss. 1-91.

Wood, W. B. (1994). Forced Migration: Local Conflicts and International Dilemmas. *Annals of the Association of American Geographers*. 84(4):607-634.

World Population Review, <https://worldpopulationreview.com/>, 17.01.2020.

Wu, Z., Schimmele, C. M., ve Hou, F. (2012). Self-Perceived Integration of Immigrants and Their Children. *Canadian Journal of Sociology*, 37(4), 381-408.

Yalçın, Cemal (2004). *Göç Sosyolojisi*. Ankara: Anı Yayıncılık.

4 No’lu Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi 30479 Sayılı Resmi Gazete 15.07.2018  
<https://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/19.5.4.pdf>



# EKLER

**EK 1: Etik Kurulu**



**T.C.  
DOKUZ EYLÜL ÜNİVERSİTESİ REKTÖRLÜĞÜ  
HUKUK MÜŞAVİRLİĞİ**

Sayı : 87347630/640- **863**  
Konu : Said Ali NUR hk.

**21 Subat 2020**

Sayın; Doç. Dr. Gökhan TENİKLER  
İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Öğretim Üyesi

İlgi : a)23.01.2020 tarihli dilekçeniz.  
b)Sosyal ve Beşeri Bilimler Araştırma ve Yayın Etik Kurulunun 14.02.2020 tarihli toplantısında alınan 6 nolu kararı.

İlgi (a)'da kayıtlı yazınız ile Sosyal ve Beşeri Bilimler Araştırma ve Yayın Etik Kurulu tarafından değerlendirilmek üzere gönderilen anket formu ilgi (b)'de kayıtlı karar uyarınca etik ilkelere uygun olduğu anlaşılmış olup;  
Bilgilerinizi rica ederim.

**Prof. Dr. Nükhet HOTAR**  
Rektör

## EK 2: Göç İdaresi Genel Müdürlüğünden Veri Talep Yazısı



Sayı : 95104841-000-E.4034  
Konu : İstatistik Talebi Hk.

T.C.  
İÇİŞLERİ BAKANLIĞI  
Göç İdaresi Genel Müdürlüğü  
Göç Politika ve Projeleri Dairesi Başkanlığı

24/01/2020

Sn. Said Ali NUR  
(İstasyon Mahallesi Türk Kızılayı Cad. No:6  
Türk Kızılay Afet Operasyon Merkezi  
(AFOM)  
Etimesgut/Ankara)

İlgi : 27.12.2019 tarihli yazınız.

İlgi yazınız ile Dokuz Eylül Üniversitesi Afet Yönetimi Anabilim Dalı Yüksek Lisans öğrencisi olarak “Afet Kaynaklı Zorunlu Göçlerin Sürdürülebilirlik Üzerine Etkileri” isimli tez çalışmanızda kullanılmak üzere ülkemizde bulunan Uluslararası Koruma kapsamındaki Somali Uyraklı yabancılara ait veri talebiniz tarafımıza iletilmiştir.

Bu kapsamda talep edilen verilere [www.goc.gov.tr](http://www.goc.gov.tr) adresi İstatistikler sekmesinden ulaşılabilirliği değerlendirilmiştir.

Bilgilerinizi ve gereğini rica ederim.

Mehmet PARLAK  
Bakan a.  
Genel Müdür Yardımcısı V.

\*Bu belge elektronik imzalıdır. imzalı suretinin aslını görmek için <https://www.e-icisleri.gov.tr/EvrakDogrulama> adresine girerek (Fe1u0Y-H5akno-UMrw+3-z71poa-Q6dwSKaF) kodunu yazınız.

Telefon No: Faks No:  
e-Posta: İnternet Adresi: [www.icisleri.gov.tr](http://www.icisleri.gov.tr)

Bilgi için: Merve AVCI  
Büro Personeli  
Telefon No:

### EK 3: TÜİK Veri Talep Yazısı



T.C.  
TÜRKİYE İSTATİSTİK KURUMU BAŞKANLIĞI  
Bilgi Dağıtım Ve İletişim Daire Başkanlığı

Sayı : 27964695-622.03-E.4018

18.02.2020

Konu : Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi

Sayın Said Ali NUR

İlgi : 12.02.2020 tarihli yazınız.

İlgi yazı ile talep etmiş olduğunuz konuya ilişkin mevcut olan 5490 Sayılı Nüfus Hizmetleri Kanunu çerçevesinde yapılan 31.12.2019 tarihli Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi (ADNKS) sonuçlarına ilişkin Somali tabiiyetli yabancı uyruklu nüfusun illere göre dağılımına ait bilgileri elektronik ortamda ekte hazırlanmıştır. Ancak, Uluslararası koruma kapsamında bulunan Somali uyruklu nüfusa ilişkin bilgilerden Göç İdaresi Genel Müdürlüğü sorumludur.

Ayrıca, bilgi ücreti olan 20 TL'yi T.C. Ziraat Bankası'nın 833 Şube Kodlu Ankara Anıttepe Şubesi hesabına (IBAN No: TR 7100 0100 0833 0351 5131 5051) ilgili banka şubesiinden veya İnternet Bankacılığı aracılığıyla EFT yaparak, dekontunu 0 (312) 417 04 32 nolu faksa veya [bilgi@tuik.gov.tr](mailto:bilgi@tuik.gov.tr) adresine gönderdiğiniz takdirde yada bilgiler bünyesinde görev yapmakta olduğunuz **Kurumunuz** tarafından kullanılacak ise, resmi yazı ile istenmesi halinde ücretsiz olarak, 15 Kb bilgi e-posta adresinize gönderilecektir. Ayrıca lütfen dekont üzerine faksta okunamayacağı ihtimalini dikkate alarak; isminizi, açık adresinizi, bilgi ücretini ve yazımızın sayı ve konu bölümünü belirtiniz. T.C. Ziraat Bankası Bankacılık Hizmetleri Daire Başkanlığının 22.03.2001 tarih ve 6211 sayılı genel mektubuna istinaden (IBAN No: TR 7100 0100 0833 0351 5131 5051) nolu hesaba gönderdiğiniz mektup ve on-line havaleleriniz için komisyon veya haberleşme ücreti ödemeyiniz.

Not: 5070 sayılı elektronik imza kanununun 5.maddesi gereği bu belge elektronik imza ile imzalanmıştır.

Devlet Mahallesi Necatibey Caddesi No:114 Çankaya/Ankara  
(312) 454 72 51, (312) 417 04 32  
KEP: tuikbilgidagitimveiletisimdairesbaskanligi@hs01.kep.tr

Bilgi için:Aysel YONTAR  
4/B Sözleşmeli Personel  
Telefon No:(312) 454 72 85



T.C.  
TÜRKİYE İSTATİSTİK KURUMU BAŞKANLIĞI  
Bilgi Dağıtım Ve İletişim Daire Başkanlığı

Web sitemizden doğrudan alınan ya da Kurumumuzda bilgi talebi sonucu elde edilen istatistiki bilgiler (mikro veriler hariç), kaynak gösterilmek koşulu ile her hangi bir izne ihtiyaç duyulmaksızın yeniden kullanılabilir.

Bilgilerinizi rica ederim.



e-imzalıdır  
Şahin ÇELİK  
Başkan a.  
Grup Sorumlusu

Ek : Bilgi (15 Kb)

Not: 5070 sayılı elektronik imza kanununun 5.maddesi gereği bu belge elektronik imza ile imzalanmıştır.

Devlet Mahallesi Necatibey Caddesi No:114 Çankaya/Ankara  
(312) 454 72 51, (312) 417 04 32  
KEP: tuikbilgidagitimveiletisimdairesbaskanligi@hs01.kep.tr

Bilgi için:Aysel YONTAR  
4/B Sözleşmeli Personel  
Telefon No:(312) 454 72 85

**EK 4: “Afet Kaynaklı Zorunlu Göçlerin Sürdürülebilirlik Üzerine Etkileri” Görüşme Formu**

Bu Mülakat formu, Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Afet Yönetimi Anabilim Dalı bünyesinde “**Afet Kaynaklı Zorunlu Göçlerin Sürdürülebilirlik Üzerine Etkileri**” isimli yüksek lisans tezi için hazırlanmıştır. Bu mülakat çalışması ile afetler nedeniyle Türkiye’ye göç etmek zorunda kalan ve uluslararası koruma altında bulunan Somalili göçmenlerin sosyo-ekonomik ve kültürel sürdürülebilirlik açısından yeni yaşam alanlarına uyum süreçlerinin değerlendirilmesi hedeflenmiştir. Mülakata vakit ayırdığınız için teşekkür ederiz.

**Said Ali NUR**

**MÜLAKAT FORMU**  
**Sosyo-Demografik Özellikler**

1. Cinsiyetiniz

( ) Kadın

( ) Erkek

2. Yaş Grubunuz

( ) 18-28

( ) 29-39

( ) 40-50

( ) 51-61

( ) 62 ve üstü

3- Eğitim Durumunuz

( ) İlköğretim

( ) Lise

( ) Ön Lisans

( ) Lisans

( ) Lisansüstü

4. Gelir Durumunuz

( ) 0-1000

( ) 1001-1500

( ) 1501-2000

( ) 2001-2500

( ) 2501 ve üstü

5. Medeni Durumunuz

( ) Bekâr

( ) Evli

( ) Dul

( ) Boşanmış

6. Mesleki durumunuz? -----

7. Var ise çocuk sayısı? -----

8. Eğitim gören çocuk sayısı? -----

## MÜLAKAT SORULARI

1. Nereden göç ettiniz?
2. Göç etme nedeniniz nedir?
3. Kaç yılında göç ettiniz?
4. Kiminle/kimlerle göç ettiniz?
5. Göç etmeden önceki mesleğiniz neydi?
6. Göç ettikten sonra geçiminizi nasıl sağlıyorsunuz?
7. Göç öncesi ve göç sonrası oturduğunuz konutun türü nedir?
8. Göç öncesi oturduğunuz ev kime aitti?
9. Göç öncesi yaşadığınız yerde neleriniz kaldı?
10. Türkiye'ye gelmeden önce, başka yerlere göç ettiniz mi? Göç ettiyseniz nerelere göç ettiniz?
11. Göç etmek için Türkiye'yi siz mi seçtiniz? Evet ise neden?
12. Türkiye'de güvende olduğunuzu düşünüyor musunuz?
13. Türkiye'de yabancı olduğunuzu hissediyor musunuz?
14. Göç öncesinde sahip olduğunuz adet, gelenek ve göreneklerinizi yaşamaya devam ediyor musunuz? Ediyor iseniz örnek verebilir misiniz?
15. Göç sonrası kültürünüzden/geleneklerinizden dolayı dışlanma, ayıplanma gibi bir durumla karşılaştınız mı?
16. Yaşadığınız durum geçtiğinde Türkiye'de daimi kalmak ister misiniz? Neden?
17. Genel olarak Türkiye'ye göç ettiğiniz için memnun musunuz?
18. Uluslararası koruma kapsamında ne tür destekler alıyorsunuz?
19. Yaşadığınız durum geçtiğinde ülkenize geri dönmek ister misiniz?
20. Göçün ailenizde en çok kimleri etkilediğini düşünüyorsunuz?
21. Göçün hayatınızda ne tür değişikliklere neden olduğunu düşünüyorsunuz?
22. Göç etmeden önceki hayatınız şimdiki hayatınıza oranla nasıldı?
23. Eğer ki göç etmek zorundan kalmasaydınız nasıl bir hayatınız olurdu?